

Sámedikki 2020 bušeahutta

Mearriduvvon juovlamánu 5. b. 2019

Sak 52/19

SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Ávjobárgeaidnu 50
9730 Karasjok/Kárášjohka
Telefondna +47 78 47 40 00
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Sámediggi 2019

Ovdasiidogovva: Sámediggi

ISBN: 978-82-91200-34-7

Sisdoallu

1	ÁLGGAHUS.....	10
2	VÁLDOSISDOALLU.....	11
3	RÁMMAT JA PRINSIHPAT	13
3.1	Ekonomalaš rámmaeavttut	13
3.1.1	Ollislaš juolludus Sámediggái	13
3.1.2	Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus.....	13
3.2	Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit.....	14
3.2.1	Njuolggodoarjja	14
3.2.2	Ohcanvuđot doarjja.....	15
3.3	Ođđa bušeahuttaortnega ođđa meannudanvuogádat.....	15
3.4	Šiehtadusat ja njuolggadusat.....	15
3.4.1	EEO-njuolggadusat	15
3.4.2	Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin	16
3.4.3	Duoji váldošiehtadus	16
3.5	Guovddáš lágat, konvenšvnnat ja prinsihpat	16
3.5.1	Vuoddolága § 108	16
3.5.2	ILO Konvenšvdna nr. 169 ja konsultašuvdnariekti	16
4	GIELLA	18
4.1	Giella váikkuhangaskaoamit.....	19
4.1.1	Sámegielaid ángirušsansuorggit	19
4.2	Sámegielaid geavaheapmi	19
4.2.1	Čoahkketabealla - sámegielaid geavaheapmi	20
4.2.2	Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarjja.....	20
4.2.3	Guovttegielatvuodadoarjja fylkasuohkaniidda - njuolggodoarjja	20
4.3	Sámegielaid ovdánahttin	21
4.3.1	Čoahkketabealla - sámegielaid ovdánahttin	22
4.3.2	Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarjja	22
4.3.3	Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjja	22
4.3.4	Sámi giellavuovddážat - njuolggodoarjja.....	23
4.3.5	Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - seminára	23
4.3.6	Giellaprošeavttat - ohcanvuđot doarjja	24
4.3.7	Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarjja	24

4.3.8	Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuđot doarjja	25
4.3.9	Julevsámegiela ja lullisámegiela riektačállingirji - prošeakta	25
4.3.10	Sámi Giellagáldu	25
4.4	Váibmogiella čuovvuleapmi	26
4.4.1	Čoahkketabealla - Váibmogiella	27
5	MÁHTTU	28
5.1	Máhtu váikkuhangaskaoamit	29
5.1.1	Máhtu áŋgirušsansuorggit.....	29
5.2	Sámegielat mánát otná servodagas	29
5.2.1	Čoahkketabealla – sámegielat mánát otná servodagas	30
5.2.2	Doarjja sámi giellaoahpahussii mánáidgárddis - ohcanvuđot doarjja	30
5.2.3	Doarjja prošeavttaiide ja ovddidanbargui mánáidgárddis - ohcanvuđot doarjja.....	30
5.2.4	Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide – ohcanvuđot doarjja.....	31
5.2.5	Juvlesámi giellatjehppe - njuolggodoarjja Árran mánnjálgárddaj	31
5.2.6	Sámi mánát ođđa searvelanjain – ovddidanprošeakta 2018-2022	31
5.3	Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis.....	32
5.3.1	Čoahkketabealla – Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis	32
5.3.2	Doarjja sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja....	32
5.4	Máhttu ja gelbbolašvuhta huksejít boahtteáiggi mánáidgárddiid.....	33
5.4.1	Čoahkketabealla - máhttu ja gelbbolašvuhta huksejít boahtteáiggi mánáidgárddiid	33
5.4.2	Mánáidgárddiid doarjjaortnega evalueren	33
5.5	Sámi sisdoallu skuvllas	34
5.5.1	Čoahkketabealla - sámi sisdoallu skuvllas	35
5.5.2	Oahppoplánaid revideren - prošeakta	35
5.5.3	Árbediehtu vuođđooahpahusas - ohcanvuđot doarjja	36
5.5.4	Rájahis sámi oahpahus	36
5.6	Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	37
5.6.1	Čoahkketabealla - oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	37
5.6.2	Sámegieloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii	37
5.6.3	Bargu eastadit givssideami– prošeakta	38
5.7	Oahpponeavvut.....	38
5.7.1	Čoahkketabealla - oahpponeavvut.....	38
5.7.2	Doarjja oahpponeavvuid ovddideapmái - ohcanvuđot doarjja.....	39
5.7.3	Oahpponeavvuid rámmašiehtadus - šiehtadus	40
5.7.4	Ovttas - Aktesne - Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii	40
5.7.5	Arvvosmahttindoabmabijut oahpponeavvoráhkadeamis – konferánsa	40
5.8	Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis.....	40
5.9	Oahppo- ja dutkanfálaldat.....	41

5.10	Rekrutteren sámi alit ohppui ja dutkamii	41
5.10.1	Stipeanda alit ohppui - ohcanvuđot doarjja.....	41
5.11	Árbediehtu	42
5.11.1	Árbediehtu - prošeakta	42
5.12	Sámi perspektiivva implementeren alit ohppui ja dutkamii	42
6	AREÁLAT, BIRAS JA DÁLKKÁDAT	43
6.1	Areálalide, birrasii ja dálkkádahkii guoski váikkuhangaskaoamit.....	44
6.1.1	Areálalide, birrasii ja dálkkádahkii guoski ángiruššansuorggit	44
6.2	Areálahálddašeapmi.....	44
6.2.1	Čoahkketabealla - árbediehtu areálahálddašeamis	45
6.2.2	Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarjja.....	45
6.2.3	Sámi areála- ja resursavuoigatvuodđaid eará čuovvuleapmi - ohcanvuđot doarjagat	45
6.2.4	Geahččaleapmi Mohtarjohtalusas Meahcis - prošeakta	45
6.3	Luondduresurssat.....	46
6.4	Luondduvalljodat	46
6.4.1	Čoahkketabealla - luondduvalljodat.....	46
6.4.2	Suodjalanstivrrat - seminára	47
7	EALÁHUSAT	48
7.1	Ealáhusaid váikkuhangaskaoamit	49
7.1.1	Ángiruššansuorggit - ealáhusat	49
7.2	Vuodđoealáhusat	50
7.2.1	Čoahkketabealla - vuodđoealáhusat	51
7.2.2	Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	51
7.2.3	Guorahallan boazodoallohláddašeami geahčadeamis - prošeakta	52
7.3	Juohkelágan ealáhusat	52
7.3.1	Čoahkketabealla - juohkelágan ealáhusat.....	53
7.3.2	Doarjja mánggabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja.....	54
7.3.3	Sápmi ealáhussiida - njuolggodoarjja	54
7.3.4	Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja	54
7.3.5	Sámimátkeeláhusat - prošeakta	54
7.3.6	Sámimátkeeláhusat - ohcanvuđot doarjja.....	55
7.3.7	Vacha - prošeakta	55
7.4	Hutkás ealáhusat	55
7.4.1	Čoahkketabealla - hutkás ealáhusat.....	56
7.4.2	Doarjja hutkás ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	56
7.4.3	Gelbbolašvuodđavuđot hutkás ealáhusat - prošeakta	56
7.4.4	Dáiddadállu - njuolggodoarjja	56

7.5	Duodji.....	57
7.5.1	Čoahkketabealla - duodji.....	57
7.5.2	Duodjeinstituhtta - njuolggodoarjja	57
7.5.3	Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii.....	57
7.5.4	Duoji ealáhusšiehtadus	58
7.6	Ealáhusovddideami doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu)	59
8	KULTUVRA.....	62
8.1	Kultuvrra váikkuhangaskaoamit	63
8.1.1	Ángiruššansuorggit - kultuvra.....	63
8.2	Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	63
8.2.1	Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	64
8.2.2	Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus.....	64
8.2.3	Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi - ohcanvuđot doarjja	65
8.2.4	Doarjja kulturdoaibmabijuide - ohcanvuđot doarjja	65
8.3	Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan	65
8.3.1	Čoahkketabealla - sámi kulturásahusat.....	66
8.3.2	Festiválat - njuolggodoarjja	66
8.3.3	Teáhterat - njuolggodoarjja.....	67
8.3.4	Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja	67
8.3.5	Museat	68
8.3.6	Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njuolggodoarjja	69
8.3.7	Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja.....	69
8.4	Sámi girjjálašvuhta ja mediat	70
8.4.1	Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuhta	70
8.4.2	Čális fal - prošeakta	70
8.4.3	Doarjja girjjálašvuđa ovddideapmái ja ovdánahttimi - njuolggodoarjja	71
8.4.4	Doarjja sámi girjjálašvuđa prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja	71
8.4.5	Girjjálašvuđa gaskkusteapmi girjebussiin - njuolggodoarjja	72
8.4.6	Sámi girjjálašvuđa beaivvit - konferánsa	72
8.4.7	Lohkankampánjjat ovttas girjerádjosiin	72
8.4.8	Nannet gaskkusteami davvisámi guovllus	72
8.4.9	Sámi mediat - njuolggodoarjja	73
8.5	Sámi valáštallan	73
8.5.1	Čoahkketabealla - sámi valáštallan	73
8.5.2	Sámi valáštallan - njuolggodoarjja.....	73
8.5.3	Kultur- ja valáštallanstipeanda - stipeanda	73
9	KULTURMUITOSUODJALEAPMI.....	74
9.1	Váikkuhangaskaoamit kulturmuitosuodjaleami várás	75

9.1.1	Ángiruššansuorgi - kulturmuitosuodjaleapmi	75
9.2	Kulturmuittuid hálldašeapmi.....	76
9.2.1	Čoahkketabealla - kulturmuitohálldašeapmi	76
9.2.2	Doarjagat sámi kulturmuitosuodjalussii - ohcanvuđot doarjja	76
9.2.3	Ceavccageađggi dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta	77
9.2.4	BARK - kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta	77
9.3	Sámi kulturmuitosuodjalusa rámmaeavttut	78
9.4	Sámi kulturárbbi oainnusmahttin.....	78
9.5	Vistesuodjaleapmi	78
9.5.1	Čoahkketabealla - vistesuodjaleapmi	79
10	DEARVVAŠVUOHTA JA SOSIÁLA.....	80
10.1	Dearvvašvuoda, sosiála ja mánáidsuodjalusa váikkuhangaskaoamit.....	81
10.1.1	Ángiruššansuorggit - dearvvašvuhta ja sosiála.....	81
10.2	Buorit ja ovtaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat	81
10.2.1	Čoahkketabealla - buorre dearvvašvuhta ja ovtaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat....	82
10.2.2	Geavaheaddjiguvllot fálaldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarja Várdobáikái.....	82
10.2.3	Sámi doaktáriidsearvi - njuolggodoarja.....	83
10.2.4	Oslo Sámi viessu - njuolggodoarja	83
10.2.5	Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádat - njuolggodoarja	83
10.2.6	Doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavtaide - ohcanvuđot doarjja	84
10.2.7	Dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš seminára - konferánsa	84
10.2.8	Olgobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás - prošeakta	84
10.3	Ovtaárvosaš mánáidsuodjalabanbálvalus	85
11	ÁLGOÁLB MOTVUOIGATVUOĐAT, RIIKKAIÐGASKASAŠ OVTTASBARGU JA DÁSSEÁRVU	86
11.1	Álgoálbmogiid vuogatvuodaid, riikkaidgaskasaš barggu ja dásseárvvu váikkuhangaskaoamit ..	87
11.1.1	Ángiruššansuorggit - álgoálbmogiid vuogatvuodat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu	87
11.2	Sámi ovttasbargu	87
11.3	Davviguovllut	88
11.4	Álgoálbmotvuoigatvuodat.....	88
11.4.1	Čoahkketabealla - álgoálbmogiid vuogatvuodat	88
11.4.2	Doarjja riikkaidgaskasaš bargui - njuolggodoarja	89
11.4.3	Barentsčállingoddi IKS - njuolggodoarja	89
11.4.4	Sámiráđđi - Norggabeale juogus - njuolggodoarja	89
11.4.5	Mama Sara Education Foundation - njuolggodoarja.....	90
11.4.6	Docip - njuolggodoarja	90

11.5	Ovttaárvosašvuhta ja solidaritehta	90
11.6	Dásseárvu.....	91
11.6.1	Čoahkketabealla - dásseárvu.....	91
11.6.2	Veahkaváldi lagaš oktavuođain sámi servodagas - prošeakta.....	91
11.6.3	Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja	91
11.6.4	Sámi NissonForum - njuolggodoarjja	92
11.6.5	Norgga Sáráhkká sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarjja	92
11.6.6	Álgoálbmotnissónkonferánsa - konferánsa.....	92
12	OVTTASBARGOŠIEHTADUSAT	93
12.1	Ovttasbarggu váikkuhangaskaoamit	93
12.1.1	Ángiruššansuorggit - ovttasbargošiehtadusat.....	93
12.2	Regionála ovttasbargu.....	93
12.2.1	Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide - ohcanvuđot doarjja	94
13	EARÁ DOAIBMABIJUT	95
13.1.1	Čoahkketabealla - Eará doaibmabijut	95
13.1.2	Noereh - njuolggodoarjja	95
13.1.3	Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja	95
13.1.4	Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	96
13.1.5	Sámi guoski statistikhkka Norggas - šiehtadus.....	96
13.1.6	Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus	96
13.1.7	Doarjjahálddašanvuogádat - prošeakta	96
14	POLITIHKALAŠ DÁSSI	98
14.1.1	Čoahkketabealla - politihkalaš dássi.....	98
14.2	Politihkalaš dási doaibmagolut.....	98
14.2.1	Hálddahuslaš resurssat - dievasčoahkkinstába	98
14.2.2	Sámedikki dievasčoahkkin.....	99
14.2.3	Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi.....	99
14.2.4	Sámedikki fágalávdegottit.....	99
14.2.5	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	99
14.2.6	Sámi Parlamentáralaš Ráđđi (SPR)	100
14.2.7	Sámediggeráđđi.....	100
14.2.8	Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul)	100
14.2.9	Sámedikki vuorrasiidráđđi.....	100
14.2.10	Sámedikki víiddalávdegoddi	100
14.3	Politihkalaš dási váikkuhangaskaoamit	101
14.3.1	Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkuide	101
14.3.2	Opposišuvnna bargoeavtu	101

15	HÁLDDAHUSDÁSSI	102
15.2	Sámedikki hálldahus	103
15.2.1	Organisašuvdnakárta.....	103
15.2.2	Direkteinrra stába.....	103
15.2.3	Hálddahusossodat (HÁL)	103
15.2.4	Gulahallanossodat (GUL).....	104
15.2.5	Sámedikki kánturstruktuvra	104
15.3	Hálddahusa árvvut, višuvdna ja mihttomearri.....	105
15.3.1	Hálddahusa bajimuš mihttomearit.....	105
15.3.2	Gelbbolašvuodenlokten sámegielas	106
15.3.3	Bargobiras	106
16	MEARKKAŠUMIT ÁŠŠI 052/19 MEANNUDEAMIS	107

1 Álggahus

Sámediggi lea Norgga sápmelaččaid nationála álbmotválljen parlameanta. Sámedikki dievasčoahkkin mearrida juohke čavčča bušeahta, Sámediggeráđi árvalusa mielde ja maid Sámedikki plána- ja finánsalávdegoddi gieđahallá.

Sámedikki bušeahta vuodđun leat ekonomalaš rámmat maid ráđđehus evttoha juolludit Sámediggái stáhtabušeahettaevttohusas (Prop. 1 S) guoskevaš jahkái (gč. kap. 3.2 Ekonomalašgaskaoapmi).

Dat rievadusat maid Stuorradiggi iežas gieđahallamis mearrida bušeahettaevttohusas eai boađe Sámedikki bušehttii ovdalgo Sámedikki bušeahetta reviderejuvvo manjtu jagi.

Sámedikki politikhalaš ja hálldahuslaš doaibma dáhpáhuvvá Sámedikki mearridan bušeahttarámmmaid siskkobealde. Eará guovddáš bealit mat váikkuhit Sámedikki doaimma leat riikkaidgaskasaš ja nationála soahpamušat (gč. kap. 3.3 Soahpamušat ja njuolggadusat) ja eará lágat (gč. kap. 3.4 Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat).

2 Váldosisdoallu

Sámediggi lea ollu jagiid háliidan odđa bušeahhtaortnega mii sihkkarastá ahte sámi servodat sáhttá čuovvut servodatovdáneami Norggas, ja oaidnán ahte dárbbáuvvo bušeahttamálle mii deavdá riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaid. ON álgoálbmotjulggaštus nanne ahte álgoálbmogiin lea iešmearridanvuoigatvuohta, ja ahte álgoálbmogiin ferte leat ekonomalaš vuodđu iešmearridanvuoigatvuoda čáðaheames. 2018:s juolluduvvojedje ruđat vuosttaš gearddi odđa bušeahhtaortnega bokte, mas buot ruđat Sámediggái ledje čohkkejuvvon ovta bušeahttapostii. Sámediggi lei vuordán ahte odđa bušeahhtaortnet livččii sihkkarastán dan ahte sámi ulbmilat vuoruhuvvojit. Dattetge lea 2020 stáhtabušeahhta heajumus bušeahhta Sámediggái maid borgárlaš ráđđehus lea buktán guđa jagis go váldá vuhtii haddegoargnjuma.

Sámediggi oažžu 0,3 % haddegoargnjuma. Muđui lea stáhtabušeahertas vuodđun 3 % haddegoargnjun. Sámediggi juolludan guokte goalmmát oasi bušeahhtastis doarjan sámi ásahusaide, sámi servodahkii ja álbmogii sámi guovlluin. Dát oassi ii leat haddemuddejuvvon stáhtabušeahertas. Dát buktá stuorra váikkuhusaid sámi servodahkii danne go ásahusat nugo sámi mánáidgárddit, giellaguovddážat, sámi museat ja teáhterat eai sáhte bisuhit dáláš doaimma.

Lasáhus Sámediggái ráđđehusa stáhtabušeahettaevttohusas ledje merkejuvvon ruđat maid oktavuođas ruđaid geavaheami ferte konsulteret departemeanttain. Sámediggái lea juolluduvvon 13 000 000 ru Váibmogila čuovvuleapmái ja 1 000 000 ru Sámedikki bargui givssidemiin. Dáid doaibmabijuid áigu Sámediggi vuoruhit dán lagi bušeahtas. Dasto lea dát vuostá dan mandáhta mii Sámedikkis lea álgbmotválljen orgánan, go Sámedikkis han galgášii leat doaibmamunni vuoruhit ekonomalaš váikkuhangaskaomiid ieš. Dán lagi lea ráđđehus mearridan ahte galgá áŋgiruššot, muhto lea Sámedikki duohken gokko sámi servodagas galgá sihkojuvvot. Dieinna lágiin lea Sámedikkis dál mandáhta dušše sihkkut.

Dainna vuolggasajiin lea leamaš váttis Sámediggái vuoruhit áŋgiruššansurggiid. Deatalaš lea ahte sámi ásahusat ožžot bálká- ja haddegoargnjuma, ja dasa lea dál biddjojuvvon 0,6 %. Dát lea issoras unna lasáhus, ja dat ii dávis ahtanuššamii muđui servodagas. Dattetge lea Sámediggái deatalaš ahte ásahusat ahtanuššet dan meare go lea munni dán lagi bušeahtas.

Sámedikki dievasčoahkkin lea mearridan strategijaid sámegielaid várás – Giellalokten. Dát strategiija lea Sámedikki beales NAČ 2016:18 – Váibmogilla ollislaš čuovvoleapmi, ja lea guhkes áiggi giellaáŋgiruššan. Giella guoská buot servodatsurggiide ja lea surrgiid gaskasaš áŋgiruššan. Sámedikki mihttomearrin lea ahte buot sámegielain galget leat buorit ovdánan vejolašvuodat, ja min áŋgiruššamat galget váikkuhit sámegielaid ahtanuššama ja ovdáneami dan gielladili vuodul mii iešguđege giellaguovlluin lea. 2020 bušeahtas leat vuoruhuvvon doaibmabijut mat nannejit sámegielaid, ja beavttu oažžuma dihtii lea dárbu ain áŋgiruššat ollu jagiid.

Vuođđoealáhusat sámi servodagas nannejuvvojit dán lagi bušeahtas. Sámi guovlluin leat vuođđoealáhusat mat leat stuorámus barggolašvuoda addit ja leat deatalaš vuodđun ássamii sámi guovlluin. Sámediggi lasiha 2,9 miljon ru doarjan vuođđoealáhusaide ja áigu nie bisuhit vuođđoealáhusaid mat leat sámi giela ja kultuvrra deatalaš guoddit. Nubbi eará áŋgiruššan lea boazodoallolága ja boazodoallohálddašeami čielggadus. Marjimuš lagiin leat dahkkojuvvon ollu rievdadusat sihke boazodoallolágas ja boazodoallohálddašeames, almmá sámi organisašuvnnaid

miehtama haga. Nu leage Sámediggi ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikasearvi (NBR) bidjan lávdegotti árvvoštallat lágaid ja njuolggadusaid, ja mainna lágiin daid galggašii rievdadit nu ahte nannejit ja ovddidit ealáhusa álgoálbmotealáhussan. Sámediggi deattuha boazodoalu árbevirolaš mearkkašumi bearášvuđot ealáhussan, ja ollislaš áddejumi das ahte ekologalaš, kultuvrralaš ja ekonomalaš ceavzilvuđa ferte geahčadit fárrolaga. Lávdegoddi galgá evttohit rievdadusaid boazodoalloolágas nannen dihtii boazodoalu areálasuoji ja geahčadit láhkamearrádusaid boazologu ektui.

Sámediggi háliida váldit ollislaš ovddasvástádusa sámi servodaga ovddideames. Dat ođđa bušeahhtaortnet láhčá bures dan. Eaktun dán joksamii leat stabíila einnosten vejolaš ekonomalaš rámmat áiggi badjel. Sámediggi lea viehka ođđa organisašuvdna, danne lea sámi servodat ollu bázahallan museaid, teáhteriid ja eará deatalaš kultur- ja servodatdoaimmaid ektui go buohtastahttá dáža servodagain. Dain galggašii baicce leat stuorát reála ahtanuššan go vássttolaš dáža ásahusain vai boađášii vássttolaš dássái. Danne doaivut ahte Sámedikki bušeahhta oažžu einnosten vejolašvuđa ja dat sáhttá ovdánit nugo servodat muđui.

3 Rámmat ja prinsihpat

3.1 Ekonomalaš rámmaeavttut

3.1.1 Ollislaš juolludus Sámediggái

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
560.50 Gielda- ja ođasmahtiisdepartemeanta GOD	512 861	497 069	15 792	3,2 %
1429.71 Dálkkádat- ja birasdepartemeanta - DBD	6 000	6 000	0	0,0 %
Juolluduvvon buohkanassii	518 861	503 069	15 792	3,1 %

Ollislaš bušeahttarámma Sámediggái lea lasihuuvvon 15 792 918 ruvnuuin dahje 3,1 % Sámedikki 2019 bušeahta ektui, ja juhkkojuvvo ná:

- 13 000 000 ruvno Váimbogiella čuovvuleapmái.
- 1 000 000 ruvno Sámedikki bargui givssideami vuostá.
- 1 792 000 ru galgá gokčat bálká- ja haddegoargnuma, mii dakhá 0,3 %.

Stáhtabušeahta goluid haddegoargjun meroštallo leat 3 % 2020:s. Sámediggái dat mearkkaša ahte oažju 12 167 000 ruvno unnit gokčojuvvot.

3.1.2 Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Doaibmaboadut				
Departemeanttaid juolludusat	518 861	503 069	15 792	3,1 %
Submi doaibmaboadut	518 861	503 069	15 792	3,1 %
Doaibmagolut				
Politihkalaš dási doaibma	34 795	39 104	-4 309	-11,0 %
Hálddahusa doaibma	133 454	133 965	-511	-0,4 %
Submi doaidmagolut	168 249	173 069	-4 820	-2,8 %
Doaibmaboadus	350 612	330 000	20 612	6,2 %
Ekonomalaš vaikkuhangaskaoamit				
Doarjamáksimat earaide	293 127	292 973	154	0,1 %
Šiehtadus	19 845	18 050	1 795	9,9 %
Prošeakta	35 540	18 127	17 413	96,1 %
Konferánsa	1 400	850	550	64,7 %
Evalueren	700	0	700	-
Submi doaibmabijut	350 612	330 000	20 612	6,2 %
JAHKEBOADUS	0	0	0	

3.2 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Sámediggi juohká čuovvovaččat válndoasttaide váikkuhangaskaomiid jahkái 2020:

Doaibmabijut	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Giella	110 085	95 583	14 502	15,2 %
Máhttu	47 503	46 571	932	2,0 %
Areálat, biras ja dálkkádat	2 567	2 563	4	0,2 %
Ealáhusat	34 895	33 650	1 245	3,7 %
Kultuvra	133 936	135 481	-1 545	-1,1 %
Kulturmuitosuodjaleapmi	8 800	9 087	-287	-3,2 %
Dearvvašvuota ja sosiála	3 005	3 000	5	0,2 %
Álgoálbmogiid vuogatvuot, riikkaisgaskasaš bargu ja dásseárvu	2 074	2 065	9	0,4 %
Ottasbargošiehtadusat	2 000	2 000	0	0,0 %
Eará doaibmabijut	5 747	0	5 747	0,0 %
Submi doaibmabijut	350 612	330 000	20 612	6,2 %

Sámedikki ekonomalaš váikkuhangaskaomiide gullet njuolggadoarjagat organisašuvnnaide ja ásahusaide, iešguđet ohcanvuđot doarjjaortnegat, šiehtadusat, prošeavttat, konferánssat ja evalueremát.

Stáhta ekonomijjanjuolggadusat gohčot Sámedikki fuolahit ahte doarjähálldašeapmi lea beaktil ja ulbmiliid mielde. Dasa gullá maid geatnegasvuota mii guoská bearráigeahčan- ja duođaštanortnegiidda, vai ruhtageavaheapmi lea bures duođaštvon.

Sámediggeráđis lea fápmudus hálldašít Sámedikki bušeahtha ja das lea ovddasvástádus mearriduvvon mihttomeriin ja boađusolahuas ja reporteremis dievasčoahkkimii ráđi diedáhusas ja jahkediedáhusas. Sámediggeráđđai addojuvvo maiddái fápmudus hálldašít doaimmaid mat Sámediggái leat addojuvvon lágaid mielde.

Sámediggeráđis lea váldi ođđasis juogadit 20 % váikkuhangaskaomiin, mii lea 70 122 400 ru. Dát váldi ii guoskka hálldahusa doaibmagoluide 133 454 000 ru ja politikhalaš dási doaibmagoluide 34 795 000 ru. Sámediggeráđđi maid ii sáhte eará láhkai geavahit poasttaid mat eai leat dán jagi bušeahdas ja reviderejuvvon bušeahdas.

Sámediggeráđđi galgá bušeahttajagi ovddidit ášši Sámedikki dievasčoahkkimii jos ruđat geavahuvvojtit eará láhkai.

3.2.1 Njuolggodoarjja

Njuolggodoarjajid hálldašá sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi delegere válldi.

Doarjjaortnegiid ovttaskas ortnegat spesifiserejuvvojtit lagabuidda Sámedikki njuolggodoarjjaortnegiid njuolggadusain. Sámediggeráđđi mearrida dáid njuolggadusaid earret go daid maid Sámedikki dievasčoahkkin mearrida bušeahtha meannudeamis.

Stáhta ekonomijjanjuolggadusaid mielde galgá njuolggodoarjajid doarjavuostáiváldi namuhuvvot juollodusmearrádusas dahje bušeahttaproposišuvnnas dainna vugiin ahte doarjajuolludeapmi lea

merkejuvvon sutnje guoskevaš. Doarjjavuosttáváldit leat dánin namuhuvvon tabeallain njuolggodoarjagiin.

3.2.2 Ohcanvuđot doarjja

Ohcanvuđot doarjjaortnegiid hálldaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi addá válđdi.

Doarjjaortnegiid ovttaskas ortnegat spesifiserejuvvoj lagabuidda Sámedikki ohcanvuđot doarjjaortnegiid njuolggadusain. Sámediggeráđđi mearrida dáid njuolggadusaid muhto ii daid maid Sámedikki dievasčoahkkin mearrida bušehta meannudeamis.

Sámediggeráđis lea fápmudus rievdadit ohcanáigemeriiđ.

Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddi lea váiddaorgána sámediggeráđi mearrádusain ja daid orgánaid mearrádusain maidda sámediggeráđđi lea delegeren válđdi. Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddi lea váiddaorgána maiddái dievasčoahkkinjođihangotti mearrádusain.

3.3 Ođđa bušehtaortnega ođđa meannudanvuogádat

Sámediggi mieđai áššis 013/2018 ođđa bušehtaortnegii Sámediggái sámi giela, kultuvrra ja servodateallima várás. 2019 bušeahttajagi rájes sirdojuvvo eanaš juollodusat mat bohtet Sámediggái ovta postii 50 "Sámi giella, kultuvra ja servodateallin". Dát čuovvuluuvvo jahkásaš dieđáhusain Stuorradiggái giđdasešuvnnas sámpolitihka birra, mas ovdánandovdomearkkat sámi gielas, kultuvrras ja servodateallimis, ovdánandovdomearkkat bálvalusfálaldagas sámi ássiide ja hástalusat sámi servodahkii bohtet ovdan. Sámedikki dievasčoahkkin meannuda jahkásaččat ášši mas leat premissat ja rámmat Sámedikki bargui departemeantta ektui dán áššis. 2019:is dievasčoahkkimii ovddiduvvui ášši dán jahkásaš stuoradiggediedžáhusa ja bušeahttadárbbuid birra.

3.4 Šiehtadusat ja njuolggadusat

3.4.1 EEO-njuolggadusat

EEO-šiehtadus lea šiehtadus Norgga, Islándda ja Liechtenstein, ja nuppe bealde EO-riikkaid ja Eurohpalaš searvevuoda gaskka. EEO-šiehtadusa bokte lea Norga čadnojuvvon EO siskkit márkanii. EEO-šiehtadusa ulbmiliin lea nannet gávppašeami ja ekonomalaš báttiid nu ahte leat seammalágan eavttut ja njuolggadusat beliid gaskka. EEO-láhka čáđaha Norgga rievtis EEO-šiehtadusa guovddáš mearrádusaid, earret eará njuolggadusaid stáhtadoarjaga birra. Njuolggadusat stáhtadoarjaga birra leat Norggas seamma go EO:s.

Go Norga lea searvan EEO-šiehtadussii, de lea dohkkehan dihto ráddjejumiid go guoská nationála politihka hábmemii, nugo stáhtadoarjaga ja guovllupolitihka surgiin. EEO-šiehtadus ii atte makkárge oppalaš lobi spiekastit stáhtadoarjianjuolggadusain sámi dahje eará álgoálbmotberoštumiid ovddideamis.

Danne go stáhtadoarja sáhttá ráfehuhttit márkaniid nu ahte dat váikkuha EEO-guvllu gávpeoktavuođa, lea váldonjuolggadussan dat ahte stáhtadoarja lea lobiheapme, muhto leat mearriduvvon máŋga spiehkastaga maid vuodul sáhttá addit doarjagiid mat ovddidivčče servodatlaš ja politihkalaš mihttomeriid. Sámedikki doarjaaortnegat leat hábmejuvvon nu ahte dávistit EEO-njuolggadusaide.

3.4.2 Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin

Sámediggi dagai 2004:s váldošiehtadusa sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin, maid Sámi dáiddárráđđi ovddasta. Ulbmilin lea ovddidit buori ja girjás sámi kultureallima, ja láhčit dili sámi girjjálašvuoda, musihka, dánssa, teáhtera, filmma, govvadáidaga ja dáiddaduoji duddjomii ja gaskkustepmái. Dáiddáršiehtadus guoská sohppojuvvon doaibmabijuide dáiddasuorggis, mat čađahuvvojít ekonomalaš rámmaid siskkobealde maid bealit sohpet. Juohke jagi dahkkojuvvo šiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin.

3.4.3 Duoji váldošiehtadus

Sámediggi ja duodjeealáhus, duodjeorganisašuvnnaid Sámiid Duodji ja Duojáriid Ealáhussearvi bokte, šiehtadeigga 2005 duoji váldošiehtadusa. Šiehtadusa ulbmilin lea gievrudit ealáhusduoji, buoridit gánnáhahttivuođa ja oažžut buoret jođu gálvvuide maid ieža duddjojít. Eaktun dákkár ovddideapmái lea ahte gelbbolašvuodenlokten, buvttaovddideapmi, márkanfievrrideapmi ja vuovdin deattuhuvvojít. Sámediggi šiehtada juohke jagi ealáhusšiehtadusa duodjái, mas leat doaibmabijut maiguin lea áigumuš ovddidit ealáhusa politihkalaš mihttomeriid ja njuolggadusaide mielde maid Sámediggi áiggis áigái mearrida.

3.5 Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat

3.5.1 Vuodđolága § 108

Vuodđolága § 108 lea bajimuš riektenjuolggadus stáhta eiseválddiide ja geatnegahttá Norgga stáhta láhčit dili nu ahte sámi álbmot sáhttá sihkkarastit ja ovddidit gielas, kultuvrras ja servodateallimis.

Geavahusas mearkkaša dát ahte stáhta eiseválddiin lea geatnegasvuhta aktiivvalaččat láhčit doaibmabijuid sápmelaččaid kulturovdanbuktimii ja suodjalit dakkár sámepolitihkas mii áitá sámi gielaid ja kulturvuđđosa. Vuodđolága § 108 ráddje stáhta doaibmafriijavuođa sihke láhkamearrádusproseassain ja hálldašangeavahusas, ja dán geatnegasvuoda boađusin lea ain ovddidit ealli sámi kultuvrra. Suodjaleami geažil mii lea Vuodđolága § 108 mielde lea hálldašeami geatnegasvuhta nannosit deattuhit sámi kultuvrra beroštumiid duohademiiid mearrideami oktavuođas. Dát gusto álo, beroškeahttá vuolgágo duohtadeapmi njuolga lága vuodul vai ii.

3.5.2 ILO Konvenšuvdna nr. 169 ja konsultašuvdnariekti

Stáhta eiseválddit ja Sámediggi dahke 2005:s "siehtadusa das makkár bargovuogi mielde stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš konsultašuvnnat galget dáhpáhuvvat". Konsultašuvdnarekti guoská iešguđegelágan áššiide, nugo lágaide, láhkaásahusaide, ovttaskas mearrádusaide, njuolggadusaide, doaibmabijuide ja mearrádusaide (ovdamearkka dihte stuorradiggediedáhusain). Geatnegasvuhta konsulteret sáhttá guoskat buot ideála ja ávnناسلاš beliide sámi kultuvrras.

Šiehtadus galgá gozihit álgoálbmogiid vuogatvuoda frija ja ovdagihtii dieðiheami vuodul miehtat buot áššiin mat gusket sidjiide (álgoálbmogiidda), ja lea jurddašuvvon ahte dat leat mielde ollašuhttimin stáhta álbtotrievttálaš geatnegasvuoda konsultašuvnnaid ektui álgoálbmogiiguin. Šiehtadus lea ILO konvenšvnna 169 art. 6 implementeren, ja ulbmilin lea buori jáhkus konsulteret, áigumušain joksat ovttamielalašvuoda beliid gaskka.

Šiehtadusas leat bargovuogit mat muijalit mo galgá frija ja ovdagihtii dieðiheami vuodul miehtat dahje ii miehtat lágalash ja hálddahuslaš doaibmabijuide mat gusket sápmelaččaide, dahje prošeavtaide mat gusket sápmelaččaid eatnamiidda, guovlluide dahje eará resurssaide. Šiehtadusa sisdoallu geatnegahttá goappašiid beliid. Sámediggi lea ohcalan mekanismma mii bearráigeahčašii gozihuvvo go konsulterengeatnegasvuhta šiehtadusa mielde. Konsultašuvdnašiehtadus ii guoskka ekonomalaš doaibmabijuide dahje bušeahttadoaibmabijuide.

4 Giella

1.Eami-

álbmogiin lea vuoigatvuohta ealáskaahttit, geavahit ja ovddidit sin historjjá, giela, njálmmálaš árbevieruid, filosofijaid, čállinvugiid ja girjjálašvoða ja sirdit dáid boahttevaš buolvvaide, ja dain lea maid vuoigatvuohta nammadit sin báikkálaš servodagaid, báikkiid ja olbmuid ja doalahit daid namahusaid.

(Artihkal 13.1 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra)

Servodatmihttu:

- Sámegielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat.

Sámedikki váldobargun lea sámegielaid nannet ja ovddidit boahtteáiggis. Sámegielain galgá lunddolaš sadji servodagas, ja buohkat galget beassat gullat, oaidnit ja geavahit sámegielaid buot servodatsurggiin.

Sápmelaččaid vuoigatvuohta oahppat, geavahit ja ovdánaahttit iežaset eatnigiela lea vuođđovuoigatvuohta. Buot sámiide galget sihkkarastojuvvot vejolašvoðat oahppat ja hupmat sámegiela. Buot servodatarenaide ferte láhčit dili sámegiela geavaheapmái, ja ferte ásahit buriid rámmaeavttuid mat sihkkarastet vuoigatvuoda geavahit sámegiela.

NAČ 2016: 18 Váibmogiella ovddida ollu doaimmaid ja láhkarievdadusaid mat nannejit ja sihkkarastet sámegielaid boahtteáiggi. Čielggadeami čuovvuleapmi ja doaibmabijuid čađaheapmi leat dehálaš barggut maiguin Sámediggi lea bargin 2017 rájes, ja ain bargá.

Servodatmihttomeari olaheapmi gálibida giellaángiruššama buot surgiin servodagas. NAČ 2016: 18 Váibmogiella čuovvoleapmái áigu Sámediggi vuoruhiit giellaángirruššama mánáid ja nuoraid giellaarenaide, muhto maiddái eará servodat surgiide gos sámegiella galggašii leat dat lunddolaš giella. Sámediggi bijai 2019:s johtui olu doaimmaid mat ledje evttohuvvon Giellalokten strategijadokumeanttas, maid Sámedikki dievasčoahkkin dohkkehii juovlamánu 2018. Sámegielaid čalmmustahtindoaimmat almmolašvoðas leat biddjon johtui, ja eará proseassat sámegiela ovddideami várás. Dat bargu joatká 2020:s. Mii dárbašit olles servodaga searvat sámegielaid čalmmustahttimii ja ovddideapmái buot surgiin, sihke almmolaš ja siviila servodagas. Gáibiduvvo viiddis ángiruššan ja giellavahkkus Sámediggi hástalii buohkaid searvat.

Sámi Giellagáldu ásahuvvo bistevaš organisašuvdnan 2021 rájes, ja lea čadnon Norgga Sámediggái. 2020 mielde galgat ásahit organisašuvnna iešheanalaš ovttadahkan, ja seammás joatkit Sámi Giellagáldu bargguid ovttas Suoma ja Ruota sámedikkiiguin.

Sámedikki váikkuhangaskaoamit sámegielaid seailluheapmái ja ovddideapmái leat hálddahušlaš resurssat ja ekonomalaš resurssat mat bohtet ovdan dán bušeahdas.

Sámedikki ángiruššansuorggit sámegielaid várás:

- Sámegielaid geavaheapmi.
- Sámegielaid ovdánahttin.
- Váibmogiella čuovvoleapmi

Hálddahusa resurssat - giellaossodat:

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodáloket leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdássi.

Ossodagas leat 21 jahkedoaimma golmma juhkosis:

- Giellahálddahuslaš ja- politihkajuogus
- Báikenamma ja gielladikšun.
- Terminologija.

Giellaossodagas lea ovddasvástádus čuovvulit politihkalaš proseassaid mat gullet giellapolitihkalaš suorgái. Dása gullá maid giellaovdáneapmi ja giellahálddašeapmi buot sámegielade, sihkkarastin dihte sámegielaid boahtteáiggi. Ossodagas lea maid ovddasvástádus čuovvolit báikenamma- ja terminologijaáššid, ja hálldašit Sámedikki doarjaortnegiid gielladoaimmaide Sámedikki vuoruhemiiid ja mearriduvvon njuolggadusaid mielde. Dasa lassin lea ossodagas ovddasvástádus siskkáldas jorgalanbálvalusas sihke lulli-, julev- ja davvisámegillii.

Báikenammaláhka addá válldi Sámedikki báikenammanevvohahkii hálddašit lága sámi báikenámáid várás. Sámedikki giellaossodagas lea ovddasvástádus báikenammanevvohahkii ja rávve sámi báikenamaid geavaheami ja čállima birra, vrd. báikenammalága. Sámediggi čuovvula ja lokte nammaáššiid, ja gulahallá earret eará suohkaniiguin, fylkaiquin, kártadoaimmahagain, departemeanttaiguin, geaidnodoaimmahagain ja earáiguin. Sámedikkis leat davvi-, julev- ja lullisámi nammakonsuleanttat geaiguin gulahallá, ja geat dárkkistit ja kvalitehtasihkkarastet dieđuid go Sámediggi rávve báikenamaid almmolaš čállima. Sámediggi maiddái logaldallá báikenammabargguid birra relevánta lágidemiin ja doppe gosa bovdejuvvo, nugo suohkaniidda.

4.1 Giella váikkuhangaskaoomit

4.1.1 Sámegielaid ángiruššansuorggit

	Bušeahitta 2020	Bušeahitta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Sámegielaid geavaheapmi	43 279	43 809	-530	-1,2 %
Sámgielaid ovdánahttin	53 806	47 774	6 032	12,6 %
Váibmogiella	13 000	4 000	9 000	225,0 %
Submi	110 085	95 583	14 502	15,2 %

4.2 Sámegielaid geavaheapmi

Ángiruššansuorggi mihttu:

- Sii geat ásset sámegielä hálldašan guovllus galget beassat geavahit sámegielä go gulahallet almmolaš ásahusaiguin.

Almmolašvuhta galgá sámegiela hálldašanguovllus čuovvut Sámelága 3. kapiittala ja bálvalit álbmoga sámegillii, sihke čálalaččat ja njálmmálaččat. Dat dagaha ahte sámegiella geavahuvvo árjjalaččat dain servodatsurggiin mii guoská suohkaniidda ja fylkkasuohkaniidda.

Sámegiela hálldašanguolu lea deatalaš sámegielaid geavaheamis. Suohkanat ja fylkkasuohkanat hálldašanguovllus ovddidit Sámediggái ahte guovttagielalašdoarja ii govčča buot olggosgoluid sámegiela bálvalusain ja bargguin suohkaniid ja fylkasuohkaniid dásis.

Sámedikkis lea ovddasvástádus dieđihit Gonagassii mo sámegielaid dilli lea Norggas juohke 4. jagi. Dasa lea dárbu čađahit giellaiskkademiid.

4.2.1 Čoahkketabealla - sámegielaid geavaheapmi

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Guovttagielatvuodadoarja suohkaniidda - njuolggodoarja	39 624	39 387	237	0,6 %
Guovttagielatvuodadoarja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarja	3 655	4 022	-367	-9,1 %
13100 Giellaiskkadeapmi - prošeakta	0	400	-400	-100,0 %
Submi	43 279	43 809	-530	-1,2 %

4.2.2 Guovttagielatvuodadoarja suohkaniidda - njuolggodoarja

	Bušeahhta 2020	Vuoddoo- doarja 2020	Bálvalus- doarja 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
10000 Guovdageainnu suohkan	7 057	1 761	5 296	7 023	34	0,5 %
10001 Kárášjoga gielda	6 098	1 761	4 337	6 306	-208	-3,3 %
10002 Deanu gielda	3 952	1 761	2 191	3 867	85	2,2 %
10003 Porsánggu gielda	3 929	1 761	2 168	3 663	266	7,3 %
10004 Unjárgga gielda	2 931	1 761	1 170	3 004	-73	-2,4 %
10005 Gáivuona suohkan	2 840	1 761	1 079	2 867	-27	-0,9 %
10006 Divttasuona suohkan	0	0	0	2 978	-2 978	-100,0 %
10016 Hábmera suohkan	2 860	1 761	1 099	0	2 860	-
10007 Snåasen tjetelte	2 082	1 761	321	2 105	-23	-1,1 %
10008 Loabágá suohkan	2 019	1 761	258	1 999	20	1,0 %
10009 Raavrhvijhke tjetelte	1 847	1 761	86	1 837	10	0,5 %
10014 Aarboten tjetelte	1 842	1 761	81	1 781	61	3,4 %
10015 Røros suohkan	2 167	1 761	405	1 957	210	10,7 %
Submi	39 624	21 132	18 491	39 387	237	0,6 %

Bálvalusdoarjaga meroštallat ohppiidlogu mielde geain lei sámegiella vuosttaš- dahje nubbingiellan skuvlajagi 2018/19, ja ássiidlogu mielde geat ledje Sámedikki jienastuslogus 30.06.2019.

4.2.3 Guovttagielatvuodadoarja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
10055 Romssa ja Finnmárkku fylkkasuohkan	1 304	0	1 304	-
10052 Nordlánnda fylkkasuohkan	1 291	1 205	86	7,1 %
10053 Trøndelága fylkkasuohkan	1 060	939	121	12,9 %
10050 Finnmárkku fylkkagielda	0	939	-939	-100,0 %
10051 Romssa fylkkasuohkan	0	939	-939	-100,0 %
Submi	3 655	4 022	-367	-9,1 %

2020 rájes leat Finnmárkku fylkkagielda ja Romssa fylkkasuohkan ottastahtton oktan fylkan. Sámediggi lea danne rievadan njuolggodoarjaga rehkenastinvuogi. Vuodđodoarja juhkojuvvo

seamma mađe 60 % juohke fylkkasuhkanii. Bálvalusdoarjja juhkkojuvvo 20 % dan mielde gallii sámegillii fylkasuhkanis lea ovddasvástádus, ja 20 % dan mielde galle suohkana fylkkas leat sámegielä hálldašanguvllus.

4.3 Sámegielaid ovdánahttin

Ángiruššansuorggi mihttu:

- Álbmogis lea vejolašvuhta oahppat ja ovddidit sámegielä.

Sámegielain leat iešguđetlágán dárbbut ja hástalusat ja Sámediggi oaidná stuorra ovddasvástádusa nannet sámi álbmoga giellaovdánahttinvejolašvuodaid buot guovlluin. Dan bargui bidjá Sámediggi NAČ 2016:18 – Váibmogiela evttohusaid vuodđun, gos ávžžuhuvvo ángiruššat mánáid ja nuoraid várás. Sámediggi lea čuoldán eret suohkaniid ja fylkasuhkaniid giellaovddidanbarggu guovttagielalašvuodđadoarjagis, nu ahte vuoruha eanet resurssaid mánáid ja nuoraid giela nannemii.

Doarjja sámi giellaguovddážiidda lea vuoruhuvvon dasa ahte lágiduvvojtit giellakurssat ja giellaarenat báikkálaččat iešguđege dásiide. Sámi álbmot galgá sáhttit searvat doaimmaide ja dakko bokte sihke oahppat ja geavahit sámegielä árjjalaččat buot servodatsurggiin. Maiddái giellaguovddážat galget beassat čohkket ja almmuhit sámi báikenamaid.

Sámegielaid nannema ja ovddideami várás lea dehálaš ahte gávdnojtit árjjalaš báikkálaš servodagat. Go báikegottiin leat máŋgalagan gielladoaibmabijut, de šaddet fálaldagat álbmogii báikkálaččat ja leat vuodđun árjjalaš giellabirrasii. iešguđetge giellaguovlluin lea gielladásis stuora erohus, danne lea dehálaš heivehit gielladoaimmaid iešguđetge guvlii.

Servodagas lea stuorra dárbu sámegielat fágabargiide buot surrgiin. Vai boahtteáiggis nákce rekrutteret eanet sámegielat fágaolbmuid geat hálldašit giela bures sihke čálalaččat ja njálmmálaččat, de Sámediggi juolluda stipeandda joatkaskuvlaohppiide geain lea sámegiella fágan. Oččodan dihte eanet sámegielat fágabargiid lulli-, julev- ja márkosámi guovluide, de Sámediggi juolluda dasa lassin stipeandda studeanttaide geat válđet alitoahpu lullisámegielas ja julevsámegielas, ja márkosámi studeanttaide geat válđet alitoahpu sámegielas.

Riektačállinrávagirji davvisámegillii almmuhuvvui 2016:s. Dát lea ávkkálaš girji sihke girječálliide, jorgaledđiide ja earáide geat čállet davvisámegillii. Dakkár girji galgá maiddái almmuhuvvot julev- ja lullisámegillii, ja dán jagi bušeahas Sámediggi vuoruha joatkit julevsámi riektačállingirjji barggu, mii álgaghuvvui 2018:s, ja vuolggahit barggu ráhkadir maiddái lullisámegillii riektačállingirjji. Dát lea ovttasbargu Ruota Sámedikkiin.

Sámediggi atná davviríkkalaš giellaovttasbarggu dárbašlažan sámegielaid oktasaš vuođu seailluheami dáfus. Davviríkkalaš giellaovttasbargu lea deatalaš sámegielaid nannema, ovddideami ja giellageavaheami lasiheami dáfus. Sámi Giellagáldus lea bajimus ovddasvástádus davviríkkalaš giellaovttasbargui go guoská odđa terminologija normeremii ja čállingiela norpmaide, ja iešguđetge sámegielaid čállingiela ja gielladikšuma normeremii. Sámi Parlamentáralaš Ráđđi lea mearridan ahte Sámi Giellagáldu galgá 2021 rájes ásahuvvot bisteavaš organisašuvdhan mii lea čadnon Norgga Sámediggái.

4.3.1 Čoahkketabealla - sámegielaid ovdánahttin

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Suohkaniid giellaovdánattinbargu - njuolggodoarja	13 130	13 130	0	0,0 %
Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarja	1 360	1 360	0	0,0 %
Sámi giellaguovddážat - njuolggodoarja	21 682	21 550	132	0,6 %
13400 Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - konferánsa	100	100	0	0,0 %
Giellaprošeavttat - ohcanvuđot doarja	9 034	7 534	1 500	19,9 %
Stipeanda joatkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarja	3 000	3 000	0	0,0 %
Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuđot doarja	300	300	0	0,0 %
13300 Julevsámebla ja lullisámebla riektačállinrávagirji- prošeakta	200	200	0	0,0 %
12000 Sámi giellagáldu - prošeakta a)	5 000	0	5 000	-
13500 Internasjonalalt år for urfolksspråk 2019 - prošeakta	0	600	-600	-100,0 %
Submi	53 806	47 774	6 032	12,6 %

a) 3 000 000 ru leat sirdojuvvon kap 15 Hálldahuus dásis. Dát leat 4 virggi.

4.3.2 Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
10010 Suohkaniid giellaovdánattinbargu - njuolggodoarja	13 130	13 130	0	0,0 %
Submi	13 130	13 130	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri:

- Álbumogis lea vejolašvuhta oahppat ja ovdánahttit sámegiela.

Sámegiela hálldašanguovllu suohkanat ožžot guovttagielatdoarjaga ja ovdánahtindoarjaga.

Ovdánahtindoarja galgá suohkaniid 3-jagi giellaplánaid vuodul geavahuvvot vuostamužžan nannet sámegiela dili mánáidgárddiin ja skuvllain. Doarja ii galgga adnot suohkana láhkageatnegahhton doaimmaide, muhto liigedoaimmaide suohkana sámi mánáid sámegielaid nannemii ja ovddideapmái.

4.3.3 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
10054 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarja	1 360	1 360	0	0,0 %
Submi	1 360	1 360	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri:

- Álbumogis lea vejolašvuhta oahppat ja ovdánahttit sámegiela.

Giellaguovddážiin lea fágagelbbolašvuhta ja baikkalaš giellaguoddit ja árbedieđu gaskkusteapmi lea oassi giellaguovddážiid fálaldagas. Ovdánahtindoarjaga galgá atnit liigedoaimmaide sámegielaid nannemii ja ovddideapmái.

4.3.4 Sámi giellavuovddážat - njuolggodoarja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
10100 Sámi giella- ja kulturg. Porsáŋgu gielda	970	964	6	0,6 %
10101 Giellasiida - Sámi giellaguovddáš - Gáivuona suohkan	970	964	6	0,6 %
10102 Árran julesáme guovddásj	970	964	6	0,6 %
10103 Várdobáiki sámi guovddáš	970	964	6	0,6 %
10104 Isak Saba guovddáš - Unjárgga gielda	970	964	6	0,6 %
10105 Deanu giallagáddi - Sámi ealáhus- ja guorahallanguovddáš (SEG)	970	964	6	0,6 %
10106 Gáisi Giellaguovddáš - Romssa suohkan	970	964	6	0,6 %
10107 Aajge, Røros - Trøndelága fylkkasuohkan	970	964	6	0,6 %
10108 Álttá Sámi Giellaguovddás	970	964	6	0,6 %
10109 Ástávuona giellagoahtie - Loabága suohkan	970	964	6	0,6 %
10110 Gielem nastedh - Snáasen tjetelte	970	964	6	0,6 %
10111 Gielearenie - Raavrhvijhke tjetelte	970	964	6	0,6 %
10112 Omasvuona giellaguovddáš - Omasvuona suonkan	970	964	6	0,6 %
10114 Giellagiisá - Guovdageainnu suohkan	970	964	6	0,6 %
10113 Aktivitehtadoarja	8 102	8 054	48	0,6 %
Submi	21 682	21 550	132	0,6 %

Doarjaortnega mihttomearri:

- Sámi giellaguovddážat ovddidit ja čalmmustahttet sámegielaid árjjalaččat iežaset doaibmaguovllus.

Giellaguovddážiin lea giellafágalaš gelbbolašvuohta ja leat báikkálaš giellaguoddit. Sii gaskkustit árbedieđu mii lea oassin giellaguovddáža fálaldagas. Sámi giellaguovddážat lágidit aktivitehtadoarjagiin giellaarenaid ja giellaoahpahusa. Doarjaortnega mihttomearri lea addit vejolašvuoda doaibmat daid bargguid ovttasráđiid Sámedikkiin ja ovttasráđiid iežaset lagasbirrasiaiñ buoremus lági mielde.

4.3.5 Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - seminára

Juohke jagi lágida Sámediggi ovttas giellaguovddážiguin gielladeaivvadeami buot sámi giellaguovddážiid várás. Deaivvadeami mihttomearri lea lonohallat vásáhusaid ja ideaid, ja ovdánahttit giellaguovddážiid. Giellaguovddáždeaivvadeapmi galgá nannet ovttasbarggu Sámedikki ja giellaguovddážiid gaskka, ja ovttasbarggu giellaguovddážiid gaskkas. Dán seminárii várrejuvvo 100 000 ru.

4.3.6 Giellaprošeavttat - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
11000 Giellaprošeavttat	9 034	7 534	1 500	19,9 %
Submi	9 034	7 534	1 500	19,9 %

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Álbumogis lea vejolašvuhta oahppat ja ovddidit sámegiela.

Vuoruheamit 2020 - Giellaprošeavttat:

- Rahkadir ja/dahje jorgalit sámegillii giellaapplikašuvnnaid ja spealuid mánáide ja nuoraide.
- Sámegielkurssat rávisolbmuiide.
- Lohkan- ja čállinveahkkeortnegat sámegielagiidda.
- Váikkuhit Biibbala jorgaleami lulli- ja julevsámegielailde.
- Giellaovddidandoaibmabijut sámi giellaguovddážiidda mat ovdal leat ožžon ásahandoarjaga.
- Sámi báikenamaid čohkken ja gaskkusteapmi
- Sátnegirjiid ráhkadeapmi sámegielain, earenoamážit vuoruhuvvojit digitála čovdosat.
- Terminologijaprošeavttat main ulbmil lea ásahit ođđa tearpmaid dahje ealáskahttit boares tearpmaid
- Váikkuhit dan ahte sámi mediafálaldagaide, mat leat ásahuvvomin, bohtet ovddidanprošeavttat dassážii go šaddet dásseidis doarjjaortnegat.
- Gielladikšundoaibmabijut ja buorit giellaarenat.
- Hábmet modeallaid vai ovtta regiovnna giellaresurssat ovttasráđiid sáhttet buoridit giellaoahpahusa.
- Sámegieldoaimmat sámi giellavahkku 2020 oktavuođas.

4.3.6.1 Sámi gielladoaibmabijut márta-, julev- ja márkasámi guovllus

- Sámi giellaguovddážat mat ožžot njuolggodoarjaga Sámedikki bušeahtha bokte, eai sáhte ohcat. Dás leat čuovvovaš spiehkasteamit:
 - Sámi giellaguovddážat julev- ja lullisámi guovllus sáhttet ohcat doarjaga vuoruheamis: "Gielladikšundoaibmabijut ja buori giellaarenat " ja "Ovddidit mállicid vai giellaresurssat mat leat guovllus oktiibuot sáhttet váikkuhit buoret giellaoahpahusa".

4.3.7 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
11100 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide	3 000	3 000	0	0,0 %
Submi	3 000	3 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Movttiidahttit nuoraid váldit sámegieloahpahusa joatkkaskuvllas.

Movttiidahttin dihtii nuoraid válljet sámegiela fágan joatkkaskuvllas, juolluda Sámediggi stipeandda ohppiide geain lea sámegiella fágasuorggis. Oahppit geat válljejit sámegiela vuosttašgiellan vuoruhuvvojit bajimussii.

4.3.8 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuđot doarja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
11200 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuđot doarja	300	300	0	0,0 %
Submi	300	300	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri – Giellastipeanda alit ohppui:

- Movttiidahttit eambbosiid lohkat daid eanemus áitojuvvon sámegielaid.

Vuoruheamit 2020: doarjaortnegis:

- Alit ohppui máttasámegillii ja julevsámegillii, ja alit dási sámegielohppui márkosámi guovllu studeanttaide.

Dan oktavuođas go Sámediggái sirdui ruhta julevsámegiela, lullisámegiela ja márkosámi sámegielagiid nannemii, maid Nordlánnda fylkkasuhkan hálldašii ovdal, lea Sámediggi earret eará ásahan odđa stipeandaortnega 2019:s. Stipeanda galgá váikkuhit dasa ahte eambbogat válddášedje alit oahpu eanemus uhkiduvvon sámegielain.

Dán ortnegii várrejuvvo 300 000 ru.

4.3.9 Julevsámegiela ja lullisámegiela riektačállingirji - prošeakta

Riektačállinrávvagat leat geabbilis ja buorit reaiddut julevsámi ja lullisámi riektačállimii. Čujuhit gihppaga njuolggadusaide ja geavahit daid ovdamearkkaid lea buorren yeahkkin sidjiide geat dárbbašit vástdusaid čálliingiella hárrái, ovdamearkka dihte gaskamearkkaid, iešguđetlágán čálamearkkaid ja sátnjeuohkima geavaheamis. Girji lea ávkkálaš julevsámegiela ja lullisámegiela ovddideapmái. Julevsámegiela riektačállingirjiin bargagohte 2018 čavčča, ja dasa lea biddjon bargojoavku mas leat Norgga ja Ruota bealde giellabargit. Julevsámegiela girji vurdojuvvo gárvistuvvot 2020:s, ja lullisámegiela girjiin bargagohtet 2020:s. Daidda prošeavtaide várrejuvvo 200 000 ru 2020:s.

4.3.10 Sámi Giellagáldu

Sámedikkit leat bargame očcodit Sámi Giellagáldu doaimmahusa bistevažžan, ja oažžut sihke norgga, ruota ja suoma stáhta, ja Sámedikkiid juolludit doarjagiid dasa. Sámi Giellagáldu lea Sámi Parlementáralaš Rádi vuollášaš davviríkkalaš ovttasbargoorgána mii doaibmá bajimus mearridanorgánan giellafágalaš áššiin. Sámi Parlamentáralaš Ráddi lea mearridan ahte Sámi Giellagáldu galgá ásahuvvot sierra organisašuvdnan mii lea čadnon Norgga Sámediggái. Organisašuvdna galgá hábmejuvvot ja ásahuvvot 2020:s seammás go terminologijajoavkkut ja normerenbargu ain doaimmahuvvojt. Vuordimis lea bistevaš organisašuvdna sajis 2021 rájes. NAČ 2016:18 Váibmogiella lea maid ávžžuhan ahte Sámi Giellagáldu ásahuvvo bistevaš organisašuvdnan.

Sámi Giellagáldu ásaheapmái ja doaimmaheapmái várrejuvvo 5 000 000 ru 2020:s. Váibmogiela ja Giellaloktema čuovvuleapmi - prošeakta.

4.4 Váibmogiella čuovvuleapmi

Ángiruššansuorggi mihttu:

- Sihkkarastit ja ovddidit sámegielaid boahtteáiggi.

Sámediggi mearridii Sámedikki strategijaid sámegielaid várás juovlamánu 2018 - Giellalokten. Dat strategiija lea Sámedikki ollislaš čuovvoleapmi NAČ 2016: 18 Váibmogielas. Giellaloktemis leat sihke doaibmaevttohusat mat leat vižón Váibmogielas, ja doaimmat mat lunndolaččat gullet Váibmogielas evttohusaide. Giellalokten lea guhkesáiggi giellaángiruššan, dat lea sektorrassttideaddji ja guoskkaha buot servodatsurggiid. Strategijaid mihttomearri lea ahte sámegielat ja dárogiella galget leat ovttadássásaš ja ovttárvosaš gielat servodagas. Višuvdnan lea ahte sámegielat leat lunndolaš, servodatguoddi ja ealli gielat.

Giellaloktema álgaheapmi ja doaimmaid čađaheapmi álggahuvvui 2019:s, ja joatká máŋga lagi ovddos. 2019 čavčča čađaheimmet sámi giellavahkku miehtá riikka, mas lei mihttun loktet sámegielaid servodagas. Miehtá riikka serve oallugat sámi giellavahkkui, ja oallugat dadjet ahte dat berre lágiduvvot juohke lagi.

Váibmogiella ja Giellalokten leat viidát ja olu dain doaimmain bistet máŋga lagi.

Doaimmain mat vuolggahuvvojtit 2020:s, mii sáhttit namuhit earret eará dáid:

- 2012 rájes ii leat čađahuvvon sámegiela iskkadeapmi. Danne vuoruhit dan Váibmogielas ja Giellaloktema čuovvulandoibman.
- Buot fágasurggiin lea hui stuora dárbu sámegielat gelbbolašvuhtii, danne áigu Sámediggi 2020:s lágidit karriearakonferánssa nuoraide.
- 2019 čavčča Vearroetáhtta almmuhii čovdosa mainna sáhttá registeret sámegiela gelbbolašvuoda álbmotregisterii. Sámediggi sávvá ahte buohkat geat hálddašit sámegiela registrerejtit dan álbmotregisterii vai mis lea statistikhkka vuodđun min giellapolitihka hábmémii. 2020:s čađahit kampánjja dainna mihtuin ahte oažžut nu máŋgasiid go vejolaš registeret sámegielgelbbolašvuoda.
- Sihke Váibmogielas ja Giellalokten leat fuomášuhttán dárbbu ráhkadir ovdánahtiinprográmmaid sámegielaid várás.
- Sámi báikenamaid čohkken.
- Lágidit lulli- ja julevsámi giella- ja oahpahuskonferánssaid ja váikkuhit fierpmádaga ásaheami giellabargiide ja pedagogaide lulli- ja julevsámi guovllus.
- Čuovvulit evttohusaid ja čađahit giellagelbbolašvuoda kártema bihtán-, ubmi- ja nuortalašgielat guovlluin, čuovvovaš giellaseminárain gos daid gielaid ealáskahattinstrategijat hábmejuvvojtit.
- Čuovvulit rájáidrasttideaddji skuvlaovttasbarggu rapportta árvalusaid.
- Nationála strategiija giela, lohkama ja čállima várás – giellaláhtut, ráhkaduvvo ja heivehuvvo sámegielaiide.
- Doarjut mánáid ja nuoraid digitála lohkanbálvalusa ráhkadeami.
- Láidestit digitála geavahanvuogdaga ásaheami mánáid ja nuoraid várás.

2020:s várrejuvvo 13 000 000 čađahit Váibmogiela ja Giellalokterma čuovvuleami doaibmabijuid. Ruđaid geavaheami galgat konsulteret ráđđehusain, gč. 2020 stáhtabušehta árvalusa.

4.4.1 Čoahkketabealla - Váibmogiella

	Bušeahitta 2020	Bušeahitta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
13200 Váibmogiela čuovvuleapmi	13 000	0	13 000	-
13200 Giellalokten - prošeakta	0	3 000	-3 000	-100,0 %
13210 Odđa giellaguovlu - prošeakta	0	1 000	-1 000	-100,0 %
Submi	13 000	4 000	9 000	225,0 %

5 Máhttu

Riikkain gos
gávdnojít čearddalaš, oskkoldat-
laš dahje gielalaš unnitlogut dahje
olbmot geat gullet eamiálbmogii,
de mánás, gii gullá dáidda unnit-
loguide dahje
eamiálbmogii, ii galgga gieldit
vuogatvuoda ovttas eará miel-
lahtuiguin geat
gullet su jokvui, eallit nu ahte dat
dávista sin kultuvrii, dovdastit
gullevašvuoda
iežaset oskkoldahkii, eallit oskkol-
daga mielde dahje geavahit
iežaset giela.
(ON konvenšuvnna artihkal 30
máná vuogatvuoda aid birra)

Servodatmihttu:

- Sámi servodagas lea máhttu, gelbbolašvuhta ja gálggat mat adnojít vai bastá sihkarastit ja ovddidit gielas, kultuvrras ja servodateallimis.
- Sámedikki barggu áigumuš lea máhttovuđot servodat mas okta vuođđogeđgiin lea árbediehtu. Máhttovuđot servodat ovddiduvvo fárrolaga árbedieđuigin, ja ođđa diehtagiin ja ođđa teknologijain.

Sámi servodaga ovddideapmi min árvvuid vuođul gielalačcat ja kultuvrralačcat, eaktuda ahte sámi mánáidgárde- ja vuođđoskuvlafálaldagas lea alla kvalitehta.

Sámedikki bajimuš mihttomearri sámi alit ohppui ja dutkamii lea ahte suorgi váikkuha dárbašlaš kapasitehtain ja gelbbolašvuodain vai sámi servodat ovdána nu movt Sámediggi háliida.

Sámediggi áigu bidjat searaid čuovvovaš ángiruššansurggiide vai jovssašii máhttosuorggi mihtomeriid:

- Sámegielat mánát otná servodagas
- Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis
- Máhttu ja gelbbolašvuhta huksejít boahtteáiggi mánáidgárddi
- Skuvllaaid sámi sisđollui.
- Oahppobirrasii ja skuvlaovddideapmái.
- Oahpponeavvuide.
- Alit oahpu ja dutkama váldái, ovddasvástádussii ja rollaide.
- Oahppo- ja dutkandárbbuide.
- Rekruteremii sámi alit ohppui ja dutkamii.
- Sámi perspektiivva implementeren alit ohppui ja dutkamii

Hálddahuslaš resurssat - Máhttu

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodáloket leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdássi.

Bajásšaddan- ja oahpahusossodagas leat 16,8 jahkebarggu mat leat juogaduvvon golmma juhkosii:

- Mánáidgárddi juogus.
- Vuođđooahpahusa juogus.
- Alit oahpu ja dutkama juogus.

Bajásšaddan- ja oahpahusossodagas (BOA) lea ovddasvástádus politihkkaovddideamis. Sámediggi áigu gulahallamiin ja konsultašuvnnaid bokte eiseválddiiguin fágasurggiin mánáidgárđi, vuođđooahpahus ja alit ohppu ja dutkan leat mielde váikkuheamen nu ahte našuvnnalaš

1. *Eami-álbmogiin lea riekti vuođđudit ja hálldašit sin oahpahusvuogádaga ja ásahusaid mat fállet oahpahusa sin iežaset gillii, dakkár vuogi mielde mii heive sin kultuvrralaš oahpahus-ja oahppomálliide.*

2. *Eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmuin, erenoamážit mánain, lea vuogatvuhta visot oahpahusa dásíide ja oahpahus- hámíide mat stáhtas leat, vea- laheami haga.*

3. *Stáhtat galget, ovttasráđiid ea- miálbmogiinguin, álggahit beaktulis doaimmaid nu ahte eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmot, erenoamážit mánát ja sii guđet ásset servodagaset olggobealde, ožđot vejolašvuoda oažžut oahpa- husa iežaset kultuvrras ja iežaset gillii.*

(Artihkal 14 ON julggaštus álgoálbmogiid vuogatvuodaaid birra)

mánáidgárde-, oahpahus- ja oahppopolitihkas leat mihttomearit ja strategijiat mat sihkkarastet kvalitatiivvalaš buori oahpahus- ja oahppofálaldaga. Ossodagas lea maid ovddasvástádus hálldašit Sámedikki doarjaruðaid Sámedikki vuoruhemiid ja njuolggadusaid mielde. Sámedikkis lea váldi revideret ja mearridit vuodđo- ja joatkaoahpu sámegielaid oahpahusa oahppoplánaid ja earenoamáš sámi fágaid oahppoplánaid, vrd. oahpahuslága § 6-4, nuppi lađđasa. Dasto lea ovddasvástádus searvat ovtaárvosaš parallella sámi oahppoplánaid ovddideapmái ja mearridit sámi sisdoalu dán oahppoplánain, vrd. oahpahuslága § 6-4 goalmát lađđasa, ja mearridit dábálaš oahppoplánaid sámi sisdoalu. Ossodagas lea maid ovddasvástádus Sámedikki oahpponeavvoguovddáža doaimmaheames, mas lea lagas ovttasbargu Ovttas|Aktan|Aktesne diehtojuohkimiin ja sámi oahpponeavvuid luoikamiin.

5.1 Máhtu váikkuhangaskaoomit

5.1.1 Máhtu ángiruššansuorggit

	Bušeahutta 2020	Bušeahutta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Sámegielat mánát otnáš servodagas	10 305	10 301	4	0,0 %
Árbedieđut ođđa áiggis	7 430	7 430	0	0,0 %
Máhttu ja gelbolašvuolta leat vuodđun boahtteáiggi mánáidgárddiide	200	200	0	0,0 %
Sámi sisdoalu skuvllas	3 470	2 750	720	26,2 %
Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	1 503	650	853	131,2 %
Oahppuneavvut	21 945	22 790	-845	-3,7 %
Rekrutteren sámi alit ohppui ja duktamii	2 450	2 450	0	0,0 %
Árbediehtu	200	0	200	-
Submi	47 503	46 571	932	2,0 %

5.2 Sámegielat mánát otná servodagas

Ángiruššansuorggi mihttu:

- Sámi mánát bessel nannet ja ovddidit gielaset.

Mánáidgárdi lea deatalaš arena sámegielaid nannemii ja ovddideapmái, ja mánáidgárddi giellabargui dárbašuvvojít čielga ja áddehahti strategijiat ja metodat. Sámediggi áigu láhčit dili nu ahte mánáidgárddit bessel metodan geavahišgoahtit gievrras giellamodeallaid mat leat heivehuvvon ovttaskas mánáidgárddi báikkálaš dárbbuid ja gielladási. Mánáidgárddiid giellabarggu ferte danne buorebut systematiseret ja implementeret pedagogalaš bargui. Mánáide galgá leat vejolas sámegielagin sirdit sámi skuvlii ja oažžut oahpahusa sámegielas ja sámegillii vuosttašgiellan.

Ovddidanprošeakta SáMOS (Sámi mánát ođđa searvelanjain) – Samiske barn i nye pedagogiske rom) galgá leat reaidun mánáidgárddiid veahkeheamis giellabarggus. Dássážii lea biddjojuvvon mánáidgárddiid iežaset háldui gávdnat mii lea sámi pedagogikhka, muhto Sámediggi áigu dánna prošeavttain bargiid veahkehit beaivválaš barggus. Prošeakta galgá dutkamiin čilget mii sámi pedagogikhka lea, ja mo gievrras giellamodeallaid implementeret mánáidgárdái.

Dálá láhka (Lov om barnehager 2006) ii atte buohkaide geat háliidit vuogatvuoda oažžut sámi mánáidgárdefálaldaga. Sámediggi lea bargamin rievadatit lága vai šattašii vuogatvuohant oažžut sámi mánáidgárdefálaldaga.

Pedagogalaš ávdnasat mánáidgárddiide main lea sámegelfálaldat galgá doaibmat reaidun mánáidgárdebargiide sin bargus sámi kulturárbbi seailluheamis. Dán barggu galgá pedagogalaš ávdnasiiguin konkretiseret ja nu leat mielde nannemin sámegielia ja sámi kultuvrra, ja nu boktit sáhkkevuođa ja rámisvuođa kulturduogážii.

5.2.1 Čoahkketabealla – sámegielat mánát otná servodagas

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Doarjja sámi giellaoahpahussii mánáidgárddis - ohcanvuđot doarjja	1 845	1 845	0	0,0 %
Doarjja prošeavtaide ja ovddidanbargui mánáidgárddis - ohcanvuđot doarjja	1 845	1 845	0	0,0 %
Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja	1 540	1 540	0	0,0 %
21400 Julevsáme giellatjehppe - Árran mánájgárddde AS - njuolggodoarjja	685	681	4	0,6 %
23000 Sámi mánát odđa searvelanjain - prošeakta	4 390	4 390	0	0,0 %
Submi	10 305	10 301	4	0,0 %

5.2.2 Doarjja sámi giellaoahpahussii mánáidgárddis - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
21210 Doarjja sámi giellaoahpahussii mánáidgárddis - ohcanvuđot doarjja	1 845	1 845	0	0,0 %
Submi	1 845	1 845	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - sámi giellaoahpahus mánáidgárddiin:

- Mánáidgárddit fállet sámi giellaoahpahusa.

Vuoruheamit 2020 - ohcanvuđot doarjagat - sámi giellaoahpahus mánáidgárddiin:

- Doaibmabijut mat láhčet saji sámi giellaoahpahussii.

5.2.3 Doarjja prošeavtaide ja ovddidanbargui mánáidgárddis - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
21220 Doarjja prošeavtaide ja ovddidanbargui mánáidgárddis - ohcanvuđot doarjja	1 845	1 845	0	0,0 %
Submi	1 845	1 845	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddis:

- Buorre kvalitehta mánáidgárddiid sámi gielas ja kulturbarggus.

Vuoruheamit 2020 - ohcanvuđot doarjagat - prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddis:

- Giellalávgunprošeavttat.
- Báikkálaš ovddidanprošeavttat.
- Odđa mánáidgárddiid ásaheapmi.
- Doaibmabijut mat nannejit giellabarggu nugo “giellačeahppi” prošeavttain.

5.2.4 Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide – ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
21230 Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja	1 540	1 540	0	0,0 %
Submi	1 540	1 540	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri – pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi mánáidgárddiide:

- Mánáidgárddiide, mánáidgárdeoahpaheddiide ja oahppoásahusaide lea álki fidnet pedagogalaš ávdnasiid main lea sámi sisdoallu.

Ohcanvuđot doarjagiid vuoruheamis 2020 – pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi mánáidgárddiide:

- Giellaarvvoスマッティ ávdnasat mat heivejit mánáidgárddiide
- Sámi mánáidgárdepedagogalaš ávdnasat mat heivejit sámi mánáidgárdeoahpaheddiide ja mánáidgárdeoahpaheaddjestudeanttaide

Oppalaččat leat unnán sámi pedagogalaš ávdnasat mánáidgárddiin. Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat veahkehit mánáid oahppat, ovddidit ja bisuhit sámi giela ja kultuvrra.

Sámediggi áigu doarjjaortnegiin bargat dan ala ahte ráhkaduvvojtit doarvái pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat mat leat heivehuvvon daid mánáidgárddiid geavahussii main lea sámi fálaldat.

5.2.5 Juvlesámi giellatjehppe - njuolggodoarjja Árran mánnájgárddáj

Sámediggi addá njuolggodoarjaga prošektii Árran mánnájgárddde giellatjehppe nannen dihtii giellaovddidanbarggu mánáidgárddis. Biddjojuvvo 685 000 ru njuolggodoarjjan Árran mánnájgárddáj.

5.2.6 Sámi mánát odđa searvelanjain – ovddidanprošeakta 2018-2022

Prošeavtta válđo mihttomearri lea ahte sámi filosofija galgá leat sámi mánáidgárddiid sisdoalu vuodđun, gos sámi árvvut, luondufilosofija, giella, kultuvra, jođiheapmi ja árbediehtu leat guovddáš bealit pedagogalaš barggus.

Prošeakta galgá leat mielde sámi mánáidgárdepedagogihka ja didaktihka ovddideamen sámi filosofijja vuodđul. Prošeakta galgá ovddidit odđa bargovuogi mii vástida iešguđet guovlluid sámi jurddašeapmái Sámis, gos sámi árvvut leat pedagogalaš jurddašeami vuodđun. Dáinna vuolggasajin sámi mánáidgárddit galget vuodđuset hukset sámi árbedieđu, sámegielaid, eallinlági, jurddašeami ja bargoja oahppanmetodaid áddejumi ala. Dat dakhá dárbbašlažjan lohket bargiid gelbbolašvuoda sámi pedagogihkas, gielas ja kultuvras. Bidjet 4 390 000 ru. prošektii 2020:s.

5.3 Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis

Ángiruššansuorggi mihttu:

- Sámi mánáidgárđi lea huksejuvvon árbedieđu ala

Sámi mánáidgári, mii lea deałalaš ásahus sámi mánáid bajásšaddanbirrasis, ferte lea gearggus dustet gáibádusaid mat sámi servodagas áiggis áigái leat. Sámediggi áigu nannet sámi mánáidgárđdi saji guovddáš sámi kultuguoddin. Dat dáhpáhuvvá go mánáidgárđdit earret eará galget huksejuvvot sámi árbedieđu ala. Buorre máhttovuođđu sámi árbedieđu birra lea guovddážis go galgá sihkkarastit buriid mearridanproseassaid sámi mánáidgárđefálaldaga aktevrrain.

Sámi árbedieđus lea otne mearkkašahti sadji sámi mánáidgárđdi. Sámi mánáidgárđdit plánejit barguideaset sámi jahkeágodatkaleandara mielde. Dat máksá ah te mánáidgárđdit čatnet pedagogalaš barggu jahkegeardá ja luondu jahkejođu rievdamiaidda. Sihkkarastin dihte máhttofievrrideami boahttevaš buolvvaide áigu Sámediggi bargat dan ala ah te nannet dán máhttovuođu mánáidgárđdi sisdoalu oassin.

5.3.1 Čoahkketabealla – Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Doarjja sámi mánáidgárđdiide ja mánáidgárđdiide main lea sámi ossodat	7 430	7 430	0	0,0 %
Submi	7 430	7 430	0	0,0 %

5.3.2 Doarjja sámi mánáidgárđdiide ja mánáidgárđdiide main lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
21200 Doarjja sámi mánáidgárđdiide ja mánáidgárđdiide main lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja	7 430	7 430	0	0,0 %
Submi	7 430	7 430	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - sámi mánáidgárđdit ja ossodagat:

- Sámi mánáidgárđdi ja sámi ossodagain dáža mánáidgárđdiin lea fálaldat mii lea huksejuvvon sámi giela ja kultuvra ala.

Vuoruheamit 2020 - ohcanvuđot doarjagat - sámi mánáidgárđdit ja ossodagat:

- Doaibmabijut mat ovddidit ja leat vuodđuduvvón sámi árvvuide, gillii, kultuvrii ja árbedieduide.

5.4 Máhttu ja gelbbolašvuohta huksejtit boahtteáiggi mánáidgárddiid

Ángirušansuorggi mihttomearri:

- Eanet máhttu ja gelbbolašvuohta mánáidgárdesuorggis

Máhttu ja gelbbolašvuohta lea guovddážis go galgá ovddideami sihkkarastit mánáidgárdesuorggis. Proseassat leat jođus mánjgga dásis, gos sihke eiseválddit, gielldat, mánáidgárdeeaiggádat, mánáidgárdebargit, vánhemat ja earát leat mielde. Jus áigu váikkuhit ja fátmmastuvvot sámi mánáidgárddiid hálddašeapmái, de ferte máhttovuođu loktet buot beliin mat das leat mielde. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte buot min ovttasbargoguimmiin ja aktevrrain mánáidgárdesuorggis lea máhttu das mii sámi mánáidgárđi lea ja ásahusa saji birra deatalaš kulturguoddin sámi álbmogii servodagas.

Eaktun gelbbolašvuodaovddideapmái sámi mánáidgárddiin lea ahte bargit ožzot vejolašvuoda loktet gelbbolašvuđaset individuálalaččat ja fágalaš searvevuđas. Lea hástalus mánáidgárdesuorggi gelbbolašvuđa loktet nu ahte lea heivehuvvon suorggi dárbui. Sámediggi háliida leat mielde váikkuheamen dasa ahte mánáidgárdeeaiggádat ja jođiheaddjít álggahit kollektiivvalaš ovddidan- ja rievdadaproseassaid.

Sámediggi áigu ovttas guovddáš eiseválddiinguin bargat dan ala ahte mánáidgárdeoahpahedđiit stáhtus loktejuvvošii, eanet albmát rekrutterejuvvošedje virggiide ja sámegielat bargit bisuhuvvošedje mánáidgárdevirggiin.

5.4.1 Čoahkketabealla - máhttu ja gelbbolašvuohta huksejtit boahtteáiggi mánáidgárddiid

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
22500 Seminára mánáidgárdebargiide - konferánsa	0	200	-200	-100,0 %
22503 Mánáidgárddiid doarjaortnegiid evalueren	200	0	200	-
Submi	200	200	0	0,0 %

5.4.2 Mánáidgárddiid doarjaortnega evalueren

Sámediggi áigu johtui bidjat Sámedikki doarjaortnegiid evaluerema mánáidgárddiide. Sámediggi oaidná ahte lea dárbu doarjaortnegiid buorebut heivehit vai mánáidgárddit sáhttet bargat eanet struktuvrralaččat sámegielain. Sámediggi háliida seailluhit ja ovddidit sámegielaid, ja oaivvilda danne ahte mánáidgárddiid doarjaortnegat galget sihkkarastit ahte mánáidgárddit aktiivvalaččat geavahišgohtet giellamodeallaid maiguin ohppet, seailluhit ja ovddidit sámegielaid. Mihttomearrin galgá leat ahte mánáidgárđemánát leat sámegielagat go skuvlii álget, ja ahte doarjaortnet lea mielde dán duohandahkamin.

5.5 Sámi sisdoallu skuvllas

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiin ja ohppiin geain lea sámegiel oahpahus ožžot oahpahusa sámegielas ja sámegilli mas lea buorre kvalitehta
- Buorre kvalitehta oahpahusas lea buriid rámmæavttuid duohken. Sámi oahppit ja vánhemat vásihit ahte sámi oahppit eai oaččo oahpahusa maid lága mielde lea vuogatvuota oažžut. Sivvan dasa sáhttá leat ahte skuvlaeaggádiin ja skuvlajodiheddjiin eai leat doarvái dieđut ohppiid vuogatvuodaid birra oahpahussii sámegielas ja sámegillii. Oahpahus sámegielas ja sámegillii sáhttá maid lea resursahástalus gielddaide/fylkkagielddaide ja skuvlaeaggáidda. Sámediggi áigu gulahallamiin guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválldiiguin oččodan dihte buriid rámmæavttuid sámegiel oahpahussii. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte vuogatvuodaid nannet ođđa oahpahuslágain ja frijaskuvlavlágain. Ohppiid vuogatvuodaid goziheapmi ja ollašuhttin ferte šaddat seammaláganin, beroškeahttá das gos oahppi skuvlla vázzá. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte giellačoagganeamit šaddet lunddolaš oassin sámegiel oahpahusas.

Ohppiide geat dárbbasit earenoamáš heiveheami lea hui deatalaš ahte ožžot oahpahusa iežaset gillii ja kultuvrras. Dat ii leat diehtelas ášši. Sámedikki mielas lea earenoamáš deatalaš bargat dan ala ahte gozihit dáid ohppiid ollslaš oahpahusfálaldaga.

Deatalaš lea ahte sámi árbediehtu implementerejuvvo skuvlla oahppoplánaide. Árbediehtu lea min mächttoárbbi oassin maid mii galgat seailluhit. Doarjaortnegiin "Árbediehtu vuodđoskuvllas" movttiidahttá Sámediggi skuvllaid čađahit prošeavttaid mat gusket sámi kultuvrii ja árbevieruide.

Davviríkkalaš skuvlaovttasbargu fátmmasta sámegiel oahpahusa láhčima riikkarájáid rastá. Sámediggi oaidná ahte davviríkkalaš ovttasbarggus oktasaš skuvlapolitikhka ektui mas sámegiella ja sámi árvvut leat vuodđun lea ávkkálaš. Sámediggi hálliida oahpásmuvvat skuvlapolitikhkalaš hástalusaide mat sápmelaččain Suomas ja Ruotas leat ja dasa mo mii oktii ráđiid sáhtášeimmet bargat ovttas sámi skuvlafálaldagainguin. Dasa gullet maiddái sámi oahpponeavvut. Sámedikki áigumuš lea čuovvulit "Rájáhis sámi oahpahus" prošeavtta, mas áigumuš leai ásahit guovtti stáhta oktasaš sámeskuvlla. Čuovvulanbarggus áigut vuodđun atnit prošeaktajoavkku rapporta.

Joatkaoahpahus lea lassin fágaodasmahttimii manjimuš jagiid čađahan strukturievadusaid ja lea ain rievdaduvvomin, vrd. Liedutvalget om endringer i struktur, organisering og fagsammensetning i fremtidens videregående opplæring. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte rievdaearmit gozihit ja nannejit oahpahusfálaldaga sámi ohppiide ja ohppiide geat ožžot sámegiel oahpahusa.

Sámediggi lea 2017:s vuolláičállán strategiija Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017-2021. Strategiija mihttomearri lea váikkuhit dasa ahte ovttaskas olbmuin ja fitnodagain lea gelbbolašvuohita mii dahká ahte Norggas lea buorre almmolaš suorgi mii nagoda gilvalit ja lea beaktil, ja dahká ahte nu unnánat go vejolaš leat barggu haga. Sámediggái lea deatalaš ahte maiddái sámi servodaga ja bargoeallima gelbbolašvuodđadárbbut kártejuvvoyit, ja ahte doaibmabijut ráhkaduvvoyit ja johtui biddjojuvvoyit.

5.5.1 Čoahkketabealla - sámi sisdoallu skuvllas

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
22600 Oahppoplánaid revideren - prošeakta a)	2 850	2 000	850	42,5 %
Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuđot doarjia	500	500	0	0,0 %
22402 Erenoamášpedagogalaš fágabeaivvit - konferánsa	120	0	120	-
22900 Prošeavtta čuovvoleapmi «Rádjii drasttildeaddji skuvlaovttasbarlu Sámis» - prošeakta	0	250	-250	-100,0 %
Submi	3 470	2 750	720	26,2 %

a) 850 000 ru lea sirdojuvvon 21000 Doarjia oahpponeavvuid ovddideamis

5.5.2 Oahppoplánaid revideren - prošeakta

Oahppoplánaid sisdoallu lea deatalaš váikkuhangaskaoapmi go áigu sihkkarastit buori sisdoalu sámi oahpahusas. Sámedikkis lea váldi mearridit vuodđoskuvlla sámegielfágaa oahppoplánaid, joatkkaoahpu earenoamáš sámi fágaid ja sámi sisdoalu sámi parallealla ovttáárvosaš oahppoplánaid ja dábálaš oahppoplánaid. Oahppoplána ođđa bajimuš oasi oppalaš oassi lea konsulterejuvvon Sámedikkiin, ja mearriduvvui 2017 čavčča. Bajimuš oassi - árvvut ja prinsihpat, lea oahpahuslága láhkaásahus ja čiekñjudahttá oahpahusa ulbmila.

Sámediggi soabai 2016:s manjá konsultašuvnnaid Máhttodepartemeanttain ođasmahttit Máhttoloktema - sámi oahppoplánaid bálddalaga dábálaš oahppoplánaid revideremiin. Fágaodasmahttin lea viiddiduvvon nu ahte guoská buot fidnofágaid ja studerenspesialiserema válljenprográmmafágaid oahppoplánaide, gos Sámediggi lea ruhtadan ja koordineren 11 oahppoplánajoavkku. Eai buot ođđa oahppoplánat mearriduvvo oktanaga. Manjimuš oahppoplánat doaibmagohtet 2021 čavčča. Dát šaddá leat stuorra ja deatalaš bargu maid Sámediggi áigu 2020:s vuoruhit, ja šaddá góibidit nana bargoealju boahtteáiggis 2021 rádjái. Dán bargui biddjojuvvo 2020:s 2 850 000 ru.

5.5.3 Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
21130 Árbediehtu vuodđooahpahusas	500	500	0	0,0 %
Submi	500	500	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - árbediehtu vuodđooahpahusas 2020:

- Implementeret sámi árbedieđu vuodđooahpahussii ja (báikkálaš) oahppoplánaide
- Implementeret sámi árbedieđu vuodđoskuvlii ja oahppoplánaide (báikkálaš).

Doarjaortnega 2020 vuoruheamit - árbediehtu vuodđooahpahusas:

- Doaibmabijut/prošeavttat mat dagahivčče ahte sámi árbediehtu geavahuvvošii eambbo skuvillas ja main máhtu seailluheapmi dáhpáhuvvá boarrásat buolvvas nuorat bulvii, ja mas birgen, duodji ja sámi giellaoahppu leat guovddážis.
- Prošeavttat main oahppit ožžot sámi giellaoahpu geavatlaš barggu bokte.
- Oahppoprošeavttat mat dagahit ahte njálmmálaš muitalanárbevierru, luohti ja duodji eambbo geavahuvvo.
- Doaibmabijut meahcásteamis ja bivddus/guolásteamis main guovddážis lea sámi giellaoahppu geavatlaš barggu bokte.
- Verdestallan
- Boazodoallu

5.5.4 Rájahis sámi oahpahus

Norgga Sámediggi bovdii 2016/2017 dálvvi Suoma ja Ruota sámedikkiid álggahit rájáidrasttideaddji skuvlaovttasbargoprošeavta. Sámediggi háliida diehtit makkár skuvlapolitikhalaš hástalusat sápmelaččain leat Suomas ja Ruotas ja mo mii ovttas sáhttit bargat sámi skuvlafálaldagaiguin. Sámi parlamentáralaš ráđđi gieđahalai prošeavta politikhalaččat 2017 giđa, ja das mearriduvvui ahte buot golbma sámedikki galge searvat ovttasbargui, ja ahte Norgga Sámediggi galgá gokčat buot čoahkkina ja mátkegoluid. Duogážin dása lea ahte Sámedikki mielas lea davviríkkalaš ovttasbargu oahpahussuoggis deatalaš, ja ahte ovttasbargu davviríkkalaš dásis oktasaš skuvlapolitihka birra, mas sámegiella ja sámi árvvut leat vuodđun, lea ávkkálaš.

Rájäidrasttideaddji skuvlaovttasbarggu prošeakta virgádii čálli 1.1.2019, gii galgá ovttas bargojoavkkuin, mas leat mielde áirasat Ruota, Norgga ja Suoma Sámis, dieđuid čohkket fáttá birra. Sámediggi juolludii 500 000 ru dán bargui. Lea Norgga Sámediggi mii bálkáha čálli, muhto sus lea kánturbáiki Suoma Sámedikkis.

Raporta galgá čájehit ovdamarkkaid iešguđet ovttasbargguin mat leat čađahuvvon ja vejolaš ovttasbargoprošeavtaid olles Sámis.

Prošeakta loahpahuvvo 31.12.2019, ja dalle gárvistuvvo maiddái raporta. Raporta válddaha iešguđet riikkaid oahpahuspolitihka go guoská sámi mánáid oahpahussii, oahppoplánaide, oahpahuslágaide, oahpponeavvo- ja oahpaheaddjedillái ja eará beliide mat headuštit dahje dahket ovttasbarggu riikkarájiid rastá vejolažčan. Dieđut leat čohkkejuvvon rektoriid ja oahpaheddjiid ja Sámi allaskuvlla fysalaš dahje Skype jearahallamiidda, čállojuvvon dieđuide ja riikkaidgaskasaš šiehtadusaide, ja leat maid sádden jearahallanskovi ollu skuvllaide/ giellaguovddážiidda Sámis.

Raporta lea hábmen oktasaš cealkámuševttohusa/ višuvnna/ julggaštusa sámi oahpahusa birra riikkarájiid rastá.

5.6 Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Buorit ja oadjebas oahppobirrasat.

Buorit ja oadjebas oahppobirrasat ovddidit oahppama, ohppiid oadjebasvuoda ja hutkáivuoða. Sihke váhnemat/ovddasteaddjit oahpaheddjiin, skuvlajoðiheddjiin ja skuvlaeaggádiin lea ovddasvástádus duddjot buriid ja oadjebas oahppobirrasiid. Sámediggái lea deatalaš ahte ohppiin lea oadjebas ja buorre fysalaš ja psykososiála oahppobiras, mii movttiidahttá oahppat ja mas ii gávdno givssideapmi ja vealaheapmi.

2018 ohppiidiskkadeapmi čájeha ahte 6,1 proseantta buot ohppiin Norggas givssiduvvojtit guovtte-golmma geardde mánnui dahje dávjxit. Givssideapmi lea váttisvuohtan sámi servodagain ja dat lea Sámedikki mielas hui duoðalaš ášši, ja Sámediggi lea bidjan johtui eastadeaddji doaibmabijuid. Sámedikkis lea viiddis ovttasbargu iešguðet relevánta ásahusaiguin mas mihttomearrin lea olahit buori ja oadjebas oahppanbirrasa mii lea buorrin ohppiid oahppamii. Dasa lassin lea Sámediggi addán doarjaga oahpponeavvuid ráhkadeapmái vuodðooahpahusa váráš mat gokčet ovta dahje máŋga fáttá: gorut, seksualitehta ja rájáid bidjan, gárrema eastadeapmi, veahkaváldi ja veareddagut, vuortnuheami, loavkašuhtima ja vealaheami eastadeapmi.

5.6.1 Čoahkketabealla - oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
22400 Fierpmádat sámegieloahpahussii - Sámi allaskuvla - njuolggodoarjja	503	500	3	0,6 %
23100 Bargu eastadir givssideami - prošeakta	1 000	0	1 000	-
22401 MoU on Cooperation on Indigenous Education - prošeakta	0	150	-150	-100,0 %
Submi	1 503	650	853	131,2 %

5.6.2 Sámegieloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Sámegieloahpahusa fierpmádaga/NetSam mihttomearri lea fierpmádat mii bures doaibmá oahpaheddjiide, skuvlajoðiheddjiide, studeanttaide ja ásahusaide mat barget sámegieloahpahusain. NetSam áigumuš lea ovddidit buori ovttasbarggu ja lonohallat máhtu sámi oahpahusa birra áigges áigái gustovaš oahppoplánaid ja sámegieloahppoplánaid mielde Norggas. Dasto galget sámegieloahpahusa ovddidit diehtojuohkimiin, gealboovddidemiin, vásihuslonohallamiin ja fierpmádathukseminiin.

Biddjojuvvo 503 000 ru. njuolggodoarjjan NetSam:ii 2020:s.

5.6.3 Bargu eastadit givssideami– prošeakta

Manjá Sámedikki ángiruššama givssideami eastadeapmái lea čájehuvvon ahte dán fágasuorggis vailu máhttu ja dutkan. Sámediggi bargái danala ahte sámi mánát ja oahppit mánáidgárddiin ja skuvllain vásihit buriid ja oadjebas beivviid. Okta váikkuhangaskaomiin dán čuovvuleamis 2020:s lea konferánssa lágideapmi mas sámi mánáid ja nuoraid psykososiálalaš dearvvašvuhta lea guovddážis. Konferánssa váldomihttomearrin lea háhkät máhttovuođu ja vásihuaid lonohallat vai máhttit divvut buriid ja relevánta gažaldagaid. Konferánsa galgá buktit fágalaš cealkámušaid dan birra gos máhttu ja dutkan fáttá birra vailu.

Olahusjoavkkut leat: Mánáidsuodjalus, dásseárvo- ja vealahanáittardeaddji, fylkkamánneámmát, Sámi allaskuvla, allaskuvllat ja universitehtat, Statped/SEAD, skuvllat ja skuvlaeaiggádat, mánáidgárddit ja suorggi relevánta dutkit.

Biddjojuvvo 1 000 000 ru. Sámedikki bargui givssidaneastadeapmái ja konferánsii 2020:s.

5.7 Oahpponeavvut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi oahppit ja oahppit geat ožžot sámegiel oahpahusa fidnejit sámi oahpponeavvuid buot golmma sámegillii. buot fágain ja vuodđoskuvlla oahppoplánaid mielde
- Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi oahpponeavvuid ovddideames. Sámediggi lea 2019:s mearridan odđa njeallja lagi doaibmaplána sámi oahpponeavvuid ovddideapmái. Fágaodasmahttimá dihte dárbbašuvvojt oahpponeavvut mat čuvvot odđa oahppoplánaid. Digitaliseren lea guovddážis fágaodasmahttimis ja oppalaččat servodatovdáneamis, ja Sámediggi čuovvula dan sámi digitála oahpponeavvuid čielgaseabbo vuoruhemii, main lea buorre kvalitehta. Stuorra digitaliserenángiruššamis leat stuorra váikkuhusat sihke oahpponeavvuid sisdollui ja oahpponeavvuid hápmái ja doibmii, ja Sámediggi áigu čuovvulit digitaliserenstrategiija. Danne Sámediggi dárbbaša háhkät fágagealbbu ja eanet fámu vai nákce ollašuhttit vuordámušaid fágaodasmahttimis ja oažžut ráhkaduvvot digitála oahpponeavvuid maidda leat kvalitehtagáibádusat.

5.7.1 Čoahkketabealla - oahpponeavvut

	Bušeahitta 2020	Bušeahitta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Doarjia oahpponeavvuid ovddideapmái - ohcanvuđdot doarjia	17 590	19 440	-1 850	-9,5 %
22700 Rámmašiehtadusat sámi lágádusain a)	3 000	2 500	500	20,0 %
22000 Ovtas - Aktan - Aktesne - njuolggodoarjia Sámi allaskuvlii	755	750	5	0,7 %
22810 Arvosmahtiidoibmabijut oahpponeavvoráhkadeamis - konferánsa	100	100	0	0,0 %
22801 Oahpponeavvuid ovddideami doarjaga evalueren - evalueren b)	500	0	500	-
Submi	21 945	22 790	-845	-3,7 %

a) 500 000 ru lea sirdojuvvon 21000:s Doarjia oahpponeavvoráhkadeamis.

b) 500 000 ru lea sirdojuvvon 21000:s Doarjia oahpponeavvoráhkadeamis.

5.7.2 Doarjja oahpponeavvuid ovddideapmái - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
21000 Doarjja oahpponeavvuid ovddideapmái	17 590	19 440	-1 850	-9,5 %
Submi	17 590	19 440	-1 850	-9,5 %

a) 850 000 ru lea sirdojuvvon 22600:i Oahppoplánaid ođasteapmái.
 b) 500 000 ru lea sirdojuvvon 22801:i Oahpponeavvuid evalueremii
 c) 500 000 ru lea sirdojuvvon 22700:i Rámmašiehtadusat oahpponeavvubuvttadeddjiguin

Doarjaortnega mihttomearri - oahpponeavvuid ovddideapmi:

- Sámediggi ovddida buot fágain sámegiel oahpponeavvuid mat heivejit vuodđooahpahusa oahppoplánaide.

Oahpponeavvut davvisámegillii:

- Sámeigli vuosttašgiellan 10. jahcehkiide
- Sámeigli nubbingiellan, sámeigli 2 5.-7. jahcehkiide
- Sámeigli nubbingiellan, sámeigli 3 dássi 1-3 nuoraidskuvlii servodatfága 5.-7. Jahcehkiide, fáddávuđut oahpponeavvut mat dievasmahttet gárves oahpponeavvuid

Oahpponeavvut julevsámegillii:

- Sámeigli vuosttašgiellan 5.-7. jahcehkiide, fáddávuđut oahpponeavvut mat dievasmahttet gárves oahpponeavvuid
- Sámeigli nubbingiellan, sámeigli 2 Jo1-Jo3
- Sámeigli nubbingiellan, sámeigli 3 dássi 1-3 nuoraidskuvlii

Oahpponeavvut máttasámegillii:

- Sámeigli nubbingiellan, sámeigli 2 1.-4. jahcehkiide
- Sámeigli nubbingiellan, sámeigli 2 5.-7. jahcehkiide, fáddávuđut oahpponeavvut mat dievasmahttet gárves oahpponeavvuid

Earenoamážit heivehuvvon oahpponeavvut (lassin dábálaš heiveheapmái) davvi- julev- ja máttasámegillii:

- Jietnagirjjit ohppiide gaskadásis vuodđoskuvllas joatkkadássái, fágain sámeigli, servodatfága ja servodatmáhttu. Sáhttet leat fáddávuđot dahje visogokči oahpponeavvut.
- Metodagirji dábálaš oahpponeavvuide oahpahusa láhčimis ohppiide gean leat iešguđetlágan oahppanhástalusat.
 - Fága: sámeigli, servodatfága ja servodatmáhttu.
 - Oahpponeavvui galgá lea čielga progrešuvdna ja dássejuohkin.
- Oahpponeavvut vuodđooahpahussii davvi-, julev- ja lullisámegillii dain “doaresfágalaš” fáttain:
 - álbmotdearvvašvuhta ja eallimis birgen
 - demokratijja ja mielborgárvuhta, ja earenoamážit vuortnuheami, loavkašuhtima ja vealaheami eastadeapmi
- Guoská buot oahpponeavvoprošeavtaide

Sámediggi háliida bajás vuoruhit ohcamiid mat gusket digitála oahpponeavvuid ovddideapmái mat leat oahpahslága, lov om universell utforming av IKT-løsninger ja personopplysningsloven mielde

ráhkaduvvon ja main lea Feide sisaloggenfunkšuvdna. Digitála oahpponeavvuin galgá leat stuorát funkšunalitehta go dušše leat deaddiluvvon oahpponeavvu digitála hápmi, vejolaččat lohkojuvvon teavsttain.

5.7.3 Oahpponeavvuid rámmašiehtadus - šiehtadus

Sámediggi áigu almmolaš fálaldatgilvvu bokte dahkat ovta dahje máŋga rámmašiehtadusa sámi oahpponeavvuid oastimis vuodđooahpahusa várás. Vuoruheamit das guđe fágaid oahpponeavvut galget ráhkaduvvot váldá vuolggasaji Sámedikki oahpponeavvo ráhkadeami doaibmaplánas 2020 – 2023 ja geahčaduvvo dan oktavuođas go Sámediggi jahkásaččat almmuha ohcanvuđot doarjagiid oahpponeavvuid ráhkadeapmái. Dasa várrejuvvo 3 000 000 ru 2020:s.

5.7.4 Ovttas - Aktan - Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Miittomearri: Bures geavahuvvon neahttabáiki masa leat dieđut čohkkejuvvon sámi oahpponeavvuid birra, oahppoávdnasiid aktiivvalaš juogademiin ja digitála oahpponeavvuid buvtadanreaiđduid aktiivvalaš geavahemiin.

Ovttas |Aktan|Aktesne lea neahttabáiki masa leat dieđut čohkkejuvvon sámi oahpponeavvuid birra gos luiket oahpponeavvuid ja gos juogadit oahpporesurssaid/oahpponeavvuid maid ieža leat ráhkadan. Portála beassá geavahit golmma sámegillii ja dárogillii. Doarjja galgá sihkkarastit boahttevaš doaimma ja neahtaportála viidáseabbo ovddideami.

Biddjojuvvo 2020:s 755 000 ru. Ovttas|Aktan|Aktesne njuolggodoarjjan.

5.7.5 Arvosmahttindoaibmabijut oahpponeavvoráhkadeamis – konferánsa

Dan sivas go váilot sihke dábalaš oahpponeavvut ja digitála oahpponeavvut dárbašuvvojít ollu oahpponeavvodahkkit ja alla gelbbolašvuhta digitála oahpponeavvuid ovddideamis. Dál eai leat nu ollu sámi oahpponeavvodahkkit, ja leat earenoamáš unnán geain lea gelbbolašvuhta mätta- ja julevsámegielas.

Sámediggi bidjá 2020:s 100 000 ru. ovttasbarggu initieremii áššáiguoski beliiguin ja miittomeriin rekruteret oahpponeavvoráhkadeddjiid ja lasihit gelbbolašvuđa oahpponeavvoráhkadeamis.

5.8 Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Sámedikkis lea duohta váldi sámi alit oahpus ja dutkamis lágaid ja láhkaásahusaid bokte, ja konsultašuvnnaid bokte.

Sámedikki váldi alit oahpus ja dutkamis lea deatalaš dasa mainna lágiin dát suorgi goziha sámi servodaga máhttoovddidandárbbu.

Sámi sisdoalu nannema dihtii alit oahpus ja dutkamis áigu Sámediggi 2020:s joatkit bargguin gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guoskevaš aktevrraiguin.

5.9 Oahppo- ja dutkanfálaldat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Fálaldat ja aktivitehta sámi alit oahpu ja dutkama siskkobealde mii dávista gelbbolašvuoda ja máhttodárbi sámi servodagas.

Sámi servodat rievdá nugó muđui ge servodat oppa áiggi. Ulbmilin lea ahte oahppofálaldagat ja dutkandoaimmat dávistit dárbi mii sámi servodagas lea áiggis áigái.

Danne áigu Sámediggi gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guoskevaš aktevrraiguin, bargat danala ahte oahppo- ja dutkanásahusat láhčet ja heivehit iežaset fálaldagaid ja dutkama, dárbbuide dávistettiin.

Doaimmat almmolaš suoggis sáhttet ohcat Norgga dutkanráđi doarjaga ovta bargi virgádeapmái gii hálida váldit doavttergráda. Doavttergrádabargu galgá leat relevánta doaimma ovddasvástádussuorgái. Doavttergráda galgá čađahuvvot golmma dahje njeallje jagi badjel, ja galgá leat ovttasbargu grádaaddi ásahusain.

Sámediggi áigu 2020:s giđa sáddet ohcama almmolaš PhD hárrái Norgga dutkanráddái. Doavttergrádabargu galgá váld dahit árbedieduid boahtteáiggi hálldašeami.

5.10 Rekrutteren sámi alit ohppui ja dutkamii

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjít geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta.

Sámegielat oahpahedđiid vailun mánáidgárddiin ja vuodđoskuvlain lea hui duođalaš, ja dat guoská earenoamážit julev- ja máttasámi giellaguovlluide. Sámediggi vuoruha danne 2020:s rekrutterema mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaohppui, ja áigu gulahallat guoskevaš aktevrraiguin nannen dihtii rekrutterema dáidda oahpuide.

5.10.1 Stipeanda alit ohppui - ohcanvuđot doarja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
21110 Stipeanda alit ohppui	2 450	2 450	0	0,0 %
Submi	2 450	2 450	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - stipeanda alit ohppui:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjít main lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta.

Doarjaortnega 2020 vuoruheamit - stipeanda alit ohppui:

- Mánáidgárdeoahpaheaddji oahppu.
- Vuodđoskuvlaoahpaheaddji oahppu 5-jagi master 1-7 ja 5-10, sámegielain fágasuorggis.
- Eará oahpaheaddjioahppu (PPU j.s.).
- Viidáset oahppu sámegielas:
 - Gelbbolašvuodagáibádus sámegielas vuodđoskuvlaoahpaheddiide 1-7, 30 oahppočuoggá.
 - Gelbbolašvuodagáibádus sámegielas vuodđoskuvlaoahpaheddiide 5-10, 60 oahppočuoggá,

5.11 Árbediehtu

Ángiruššansuorggi mihttomearri

- Árbediehtu deattuhuvvo máhtovuogdahkan eará máhtu lassin.

Sámediggi lea okta márjgga aktevrra gaskkas mas lea ovddasvástádus Árbedieđuin, ja das lea ovddasvástádus sámi eiseváldin. Čájeha go Sámediggi lea bargan Árbedieđuigin ahte lea dárbu čilget movt Árbediehtu galgá hálldašuvvot.

5.11.1 Árbediehtu - prošeakta

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
22502 Árbediehtu - prošeakta	200	0	200	-
Submi	200	0	200	-

Sámediggi lea ásahan bargojoavkku mii 2020 geassemánu 30. b. rádjái galgá evttohit mo árbediehtobargu galgá jotkojuvvot. Bargojoavkkus leat ásahusaid fágaolbmot mat árbedieđuin barget. Vuodđun biddjojuvvvo ahte bargojoavku gulahallá árbedieđu ássháiguoski aktevrraiguin.

5.12 Sámi perspektiivva implementeren alit ohppui ja dutkamii

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi perspektiiva lea implemterejuvvon buot relevánta oahpuide ja dutkamiidda
- Sámediggi bargá dan ala ahte relevánta oahput láhkaásahusa bokte ožžot sámi sisdoalu. Sámediggi geavaha konsultašuvdnašiehtadusa aktiivvalaččat konsultašuvnnain ráđđehusain oahppo- ja dutkanásahusaid stivrendokumeanttaid birra. Sámediggi gulahallá ásahusaiguin sámi sisdoalu implemterema birra.

6 Areálat, biras ja dálkkádat

Servodatmihttu:

- Árbevirolaš sámi guovlluid areálat ja luondduresurssat hálddašuvvojtit dainna jurdagiin ahte sihkkarastojuvvo boahttevaš sohkuolvvaide eallinvođđu ja vejolašvuohta bisuhit ja ovddidit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima.

Sámediggediedáhus areála ja birrasa birra lea vuodđun Sámedikki vuoruhemiide areála- ja biraspolitihkas boahttevaš jagiin. Sámiin lea go lea nubbi Norgga stáhtavuođđudeaddji álbgomiin ja go lea álgoálbmot iešmearridanvuoigatvuohta. Dán rievtti olis lea maiddái riekti mielde leat mearrideamen areálaid ja luondduresurssaid badjel ja oažžut rievttalaš oasi ekonomalaš ahtanuššamis. Dát galgá čađahuvvot sámi searvama sihkkarastimiin luondduresurssaid geavaheames, hálddašeames ja suodjaleames sámi guovlluin. Ferte suodjalit árbevirolaš eallinvugiid ja vuogatvuodđaid mat leat gártaduvvon guovlluid guhkes áiggi geavaheami bokte. Areála- ja resursahálddašeapmi mii lea vuodđuduvvon sámi geavahussii ja máhttui lea buorre biras- ja dálkkádatpolitihkka, go árbevirolaš geavaheapmi lea leamaš dássedeattus areálaid ja resurssaid ektui. Sámediggi bargá dan ovdii ahte sihkkarastit dan ahte álgoálbmogiid máhttu luondu ja rievdadusaid birra deattuhuvvo nationála ja riikkaidgaskasaš dálkkádatpolitihkas.

Eallinfámolaš sámi báikegottit leat eaktun sámi kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima nannemii ja ovddideapmái. Dássedettoalaš ássanovdáneami sihkkarastin lea guovddáš hástalus maiddái areála- ja resursahálddašeames.

Sámi meahcásteapmi lea deatalaš oassi ávnناسلاš kulturvuodđus. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte sámi meahcásteapmi čielgaseappot dohkkehuvvo lága bokte, sihke doaluid ealáhusvuodđun, kulturguoddin dahje sámi identitehta dovdomearkan. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte giliid vuogatvuodđat ođasmuvvi resurssaide sin lagaš guovlluin dohkkehuvvojtit ja ahte dát resurssat hálddašuvvojtit bákkálačcat. Sámediggi eaktuda ahte sámi meahcásteapmi deattuhuvvo ođđa gáhttenguovlluid hálddašeami oktavuođas, gieldalaš meannudemiin ja konsešvnnaid oktavuođas energiijarusttegiidda, rukedoibmii ja akvakultuvrii.

Sámedikki areálii, birrasii ja dálkkádahkii guoski ángiruššansuorggit:

- Areálaid hálddašeapmi.
- Luondduresurssat.
- Luondušláddjivuohta.

*1. Álgoálbmogiin
leat rievttit daidda
eananguovlluide, territoriaide
ja resurssaide maid sii
árbevirolačcat leat eaiggádan
dehe guovlluide gosa leat
ásaiduvvan, dehe maid sii leat
eará vuogi mielde geavahan dehe
hákhan.*

*2. Álgoálbmogiin lea riekti
eaiggádušsat, geavahit,
ovdánahttit ja leat bajilgeahčeit
eananguovlluide, territoriaide ja
resurssaide maid sii háldejít
árbevirolaš eaiggátuoda bokte
dehe eará árbevirolaš hálđdu dehe
geavaheami bokte, ja maid
eananguovlluide, territoriaide ja
resurssaide maid sii leat hákhan
eará láhkái.*

*3. Stáhtat galget addit daidda
eananguovlluide, territoriaide ja
resurssaide rievttálaš dohkkeheami
ja gáhttema. Dakkár dohkkeheamis
galgá leat dohkálaš áktejupmi
guoskevaš álgoálbmogiid vieriude,
árbevieruide ja
eananvuoigatvuodđavuogádat.*

*(Artihkal 26 ON julggaštus
álgoálbmogiid vuogatvuodđaid
birra)*

Hálddahuslaš resurssat - areála- ja birasjuogus:

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodenlokten leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdássi.

Areála- ja birasjuogus gullá kulturmuito-, areála- ja birasossodahkii (KAB). Ossodaga 18,2 jahkedoaimma juohkásit golmma juhkosii:

- Kulturmuitojuogus
- Areála- ja birasjuogus
- Vistesuodjalus- ja kultureanadatjuogus

Areála- ja birasjuhkosis lea ovddasvástádus Sámedikki plána- ja huksenlága § 3-1 hálddašeemis ja dan vuodul dat addá gulaskuddancealkámušaid gielddaplánaide ja muddenplánaide ja bagada gielddaid plánejeddiid Sámedikki plánaveahki geavaheami oktavuođas. Areálaáššiid geográfalaš hálddašanguvlui gullet Romssa ja Finnmárkku, Nordlánnda fylkkat ja 36 gieldda Trøndelága fylkkas, 6 gieldda Hedmárkku fylkkas ja 3 gieldda Møre ja Romsdal fylkkas, sullii 40 proseanta Norgga eanaareálas. Juhkosis lea ovddasvástádus buot energiija-, areála- ja birasáššiid konsultašuvnnain.

6.1 Areálalide, birrasii ja dálkkádahkii guoski váikkuhangaskaoamit

6.1.1 Areálalide, birrasii ja dálkkádahkii guoski ángiruššansuorggit

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Árbevirolaš máhttu areálaid hálddašeemis	2 217	2 213	4	0,2 %
Luonduvalljodat	350	350	0	0,0 %
Submi	2 567	2 563	4	0,2 %

6.2 Areálahálddašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ealáhusaid, kultuvrra ja servodateallima luonduvuođus lea sihkkarastojuvvon buot plánemiin, ja Sámediggi lea deatalaš eavttuidbiddji ja konsultašuvdnabealli areálahálddašeemis.

Odžaággi servodaga ovddidandárbbut mielddisbuktet eanet ja eanet sisabakkemiid areálalide. Árbevirolaš sámi ealáhusat, boazodoallu, guolásteapmi, eanadoallu ja meahcásteapmi vásihit dáid hástalusaid iešguđege láhkai. Areálat hálddašuvvojtit eanaš báikkálaččat gielldain, plána- ja huksenlága vuodul mii lea deataleamos stivrenreaidu. Buot plánain galgá lága vuodul sihkkarastit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima luonduvuuđdosa. Areálahálddašeeddjiid bealis ii čađahuvvo dát dál doarvái burest. Sámediggi galgá váikkuhit dan ahte šattašii buoret áddejupmi sámi luonddugeavaheapmá ja árvovuđdai.

Stáhta lea álbmotrievttálaččat geatnegahttojuvvon sihkkarastit sámi kultuvrra ávnناسلاš vuđdosa ja sihkkarastit sámi oassálastima sámi guovluid luonduresurssaid geavaheamis, hálddašeemis ja gáhttemis. Konsultašuvdnašiehtadus stáhta eiseválddiiguin ja geatnegahti ovttasbargošiehtadusaiguin mat Sámedikkis leat earát ossodagaiguin, galgá váikkuhit dan ahte álbmotrievttálaš geatnegasvuodat čuovvuluvvojtit.

6.2.1 Čoahkketabealla - árbediehtu areálahálddašeamis

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
30000 Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarjja	617	613	4	0,7 %
30500 Eará čuovvuleapmi sámi areála- ja resursavuoigatvuodđaid - ohcanvuđot doarjja	1 450	1 600	-150	-9,4 %
31500 Geahššaleapmi moohtorjohtalusas meahcis - Prošeakta	150	0	150	-
Submi	2 217	2 213	4	0,2 %

6.2.2 Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarjja

Protect Sápmi vuodđudus galgá bargat dan ala ahte sámi vuogatvuodđaoamasteaddjit sáhttet frija miedđihit huksenáššiin ovddalgihtii addojuvvon dieđuid vuodđul. Vuodđun biddjojuvvo ahte vuodđudus galgá ieš eanet birgegoahtit ruđalaččat.. Jahkái 2020 várrejuvvo 617 000 ru njuolggodoarjjan.

6.2.3 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodđaid eará čuovvuleapmi - ohcanvuđot doarjagat

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
30500 Eará čuovvuleapmi sámi areála- ja resursavuoigatvuodđaid - ohcanvuđot doarjja	1 450	1 600	-150	-9,4 %
Submi	1 450	1 600	-150	-9,4 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi areála- ja resursavuoigatvuodđaid čuovvuleapmi:

- Sámi beroštedđjiin ja vuogatvuodđaoamastedđjiin lea duohtha vejolašvuhta beassat konsultašuvnnaide vai besset ovdagihit dieđuid vuodđul addit frija miedđiheami plánaide ja doaibmabijuide areála- ja resursahálddašeami oktavuođas.

Doarjjaortnega lagi 2020 vuoruheamit - Sámi areála- ja resursahálddašeami eará čuovvuleapmi:

- Prošeavttat ja doaibmabijut maid ulbmil lea addit juridihkalaš veahki sámi vuogatvuodđaoamastedđjiide dakkár áššiin maid ferte loktet duopmostuoluide ja main lea prinsihpalaš mihtilmasuohtha das mii guoská eana- ja resursavuoigatvuodđaid fuolaheapmái.
- Prošeavttat ja doaibmabijut mat čatnasit bagadeapmáí ja ovdaiskkademíide dan oktavuođas go áigot rievttálaččat gáibidit oktasaš vuogatvuodđaid Finnmarkkukommišuvnna ektui, dás maiddái vuogatvuodđat mearra- ja vuotnaguovlluid bivdosajiide.
- Fierpmádagat ja organisašuvnnat mat barget eana- ja resursavuoigatvuodđaid dohkkehemiin olggobealde Finnmarkku (Sámi vuogatvuodđalávdegoddi).

6.2.4 Geahččaleapmi Mohtorjohtalusas Meahcis - prošeakta

Meahcásteami oktavuođas lea sáhka eanet go dušše ealáhusas. Kultuvrralaš perspektiiva meahcásteami ja mehcíin ávkkástallama oktavuođas lea deatalaš oassi sámi servodagas.

Beassan guovlluide maid min máttut leat geavahan áiggiid čađa hástalit njuolggadusaid man oktavuođas sáhttá geavahit mohtorfievrruid guoskevaš gielddain.

Dáláš njuolggadusat adnojuvvorit gággadin ja mat eai vuhtii válde sámi kultuvrralaš árbevieruid ja dárbbu. Danne ávžžuha Sámediggi sámi gielddaid čájehit beroštumi searvat geahččaleapmái. Dán barggu čuovvuleapmái várrejuvvo 150.000 ru.

6.3 Luondduresurssat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ávkkástallan sámi guovlluid luondduresurssaiguin dáhpáhuvvá dakkár vugiin mii fuolaha sámi vuogatvuodaoamasteddjid ja báikegottiid beroštusaid ja vuogatvuodaid, ja dávista riikkaidgaskasaš álbmotriektái.

Dálá servodatovddideapmi mielddisbuktá dárbbu buvttadit eanet energiija ja váldit atnui eanet resurssaid mat eai oðasmuva. Dat guoská maiddái ovddideapmái sámi servodagas. Sámedikki vuolgasadjin lea sihkkarastit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodatovddideami luonnduvuđđosa. Dat guoská maid ohcangieđahallamii ja konsultašuvnnaide huksenohcamiid birra energiija- dahje minerálaávkkástallama oktavuođas. Dát mielddisbuktet dávjá stuorra sisabahkkemiid daidda guovluide gosa ovdal eai leat leamaš sisabahkkemat. Sámediggi oaivvilda ahte dat ii galgga leat hehttehussan sámiid árbevirolaš ealáhusguovlluide, ja dan láhkai hedjonahittit sámi kultuvrra ovdánanvejolašvuodaid.

Sámediggi vuordá ahte báikkálaš ja guovddáš eiseválddit láhčet sámi vuogatvuodaoamasteddjide ja báikegottiide buori ja duohta mielváikkuheami luondduresurssaiguin ávkkástallama oktavuođas sámi guovlluin, ja ahte mearrádusat dakkár ávkkástallama oktavuođas leat álbmotrievttálaš rámmmaid siskkobealde.

Sámediggi galgá geavahit iežas vuosteággavejolašvuoda sihkkarastin dihtii sámi kultuvrra luonnduvuđđosa ja ealáhusovddideami boahtrevaš sohkarbuolvvaide. Mii galgat ovddidit min bagadanrolla láhčin dihtii dan ahte njuolga guoskevaš sámi beroštumit duođas sáhttet váikkuhit. Dasto oaidná Sámediggi ahte lea dárbu oðastit energijjalága nu ahte dat bidjá čielgaset gáibádusaid ollislaš plánemii sihkkarastin dihtii sámi kultuvrra luonnduvuđđosa ja ealáhusbarggu.

6.4 Luondduvalljodat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Luondduvalljodaga suodjaleapmi bidjá nana vuodu sámi kultuvrii ja ealáhusdoaimmaheapmái. Suodjalanguovlluid hálldašeapmi válđa vuodu suodjaluvvon guovlluid árbevirolaš geavaheamis ja dahká vejolažjan joatkit dakkár geavaheami.

6.4.1 Čoahkketabealla - luondduvalljodat

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
31002 Suodjalanstivrat - seminára	350	350	0	0,0 %
Submi	350	350	0	0,0 %

Sámiin lea nana oktilašvuhta meahcásteamis doloža rájes otnážii. Ođđaáiggi servodagain šaddá deałaleappo ja deałaleappo bisuhit máhtu iežas kultuvrras ja historjjás. Sámediggi hálida ahte báikegottiid olbmot galget ain sáhttit geavahit iežaset resursaguovlluid suodjalanguovlluin. Suodjalanguovlluid hálldašeapmi galgá váldit vuolggasaji suodjaluvvon guovlluid árbevirolaš geavaheames.

Biologalašvalljodaga konvenšuvdna dohkkeha álgoálbmogiid árbedieđu ja nanne ahte stáhtat leat geatnegahttojuvvon dakkár máhtu árvvusatnit, gáhttet ja viidáseappot fievriridit. Sámedikki mihttomearrin lea ahte árbediehtu ja báikkálaš máhttu, dás maiddái sámi nissoniid máhttu ja ád dejupmi, dohkkehuvvojit ja válđojuvvojit atnui areálaid ja luondduresurssaid hálldašeamis seamma dásis go dutkanvuđot máhtu.

6.4.2 Suodjalanstivrrat - seminára

Gelbbolašvuhta sámi luonddudoalu birra, maiddái boazodoalu birra, ja oppalaš sámi kulturgelbbolašvuhta, ferte deattuhuvvot nannosit suodjalanguovlluid hálldašeamis. Sámediggi lea nammadan 42 lahtu oktiibuo 21 álbmotmeahcce- ja suodjalanguovlostivrii gozihit sámi beroštumiid ollislaš vuogi mielde.

Álbmotmeahccekónferánssas 2020:s galgá sámi geavaheapmi álbmotmehciin leat okta váldofáttáin. Ovđdit jagiid máhcahandieđuid vuodul oaidná Sámediggi ahte maiddái suodjalanguovlostivrraid sámi lahtut dárbašit sierra čoagganeapmi Álbmotmeahccekónssa oktavuođas. Vásihusaid ja máhtu ionohallan nanne sámi lahtuid vejolašvuoda gozihit sámi beroštumiid stírbarggu oktavuođas.

Dán seminárii várrejuvvo 350 000 ru 2020:s.

7 Ealáhusat

Servodatmihttu:

- Sámi guovlluin galget leat nana ealáhusat mat ovddidit ja bisuhit eallinfámolaš sámi servodaga.

Sámediggi ráhkadii 2019:s ealáhusovddidandiedáhusa - Šattolaš Sápmi. Sámediggi ja válljejuvvon gielldat galget ráhkadir ovttasbargošiehtadusaide ealáhusovddideapmái 2020:s. Gielldat main lea strategiija sámi ealáhus- ja servodatovddideapmái galget vuoruhuvvot, ja sisaváldin dahkkojuvvo giellaguovlogielldaide ja eará gielldaide gaskkas mat gullet dáláš STN-guvlui. Ovttasbargošiehtadusas galgá oainnusmahttojuvvot movt ovttaskas gielda geatnegahttá iežas geavahit fágalaš ja ekonomalaš váikkuhangaskaomiid sámi ealáhusaid ja sámi servodatovddideami nannemii guovllustis. Olmmošlogu njedjamii sámi guovlluin galgá erenoamážit biddjojuvvot fuomášupmi.

Sámediggi háliida hukset nana mearkagálvvu sámi giela, kultuvrra ja ealáhusaid vuodul ja geavahit dan gilvoovdamunnin márkanis.

Sámedikki ruđat galget vuosttažettiin vuoruhuvvot árbevirolaš sámi guovlluin, dalle go lea mihttun nannet báikegottiid main lea heajut ealáhusvuodđu. Doarjjadárbu lea ollu stuorát sámi guovlluin go gávpogiin ja stuorát čoahkkebáikkiin. Aktevrrain gávpogiin lea stuorát márkan ja dieinna lágiin eanet vejolašvuodat olahit kommersialiserema ja gánnáhahttivuođa ja dien geažil lea doarjjadárbu unnit.

Sámedikki árvoháhkanpolitikhka vuodđuduuvvá máhttovuđot ealáhusovddideapmái, mas eanet máhttu ja ođđa diedja, ovttas árbedieđuiguin leat vuodđun boahtteáiggi ealáhuseallimii. Sámediggi háliida nana ja juohkelágan ealáhusaid mat vuodđuduuvvet sámi kultuvrii, lundai ja birrasii ja vuhtii váldet daid. Dieinna lágiin sihkkarastit ahte árbevirolaš ja ođđa ealáhusaid sáhttá ovddáhtađit bálddalagaid.

Sihkkarastin dihtii ahte sámi eallinvuodđu, ássan, kultuvra ja giella ovdanit bures, de ferte deattuhit luonddu, birrasa ja ođasmuvvi ealáhusaid. Sámediggi áigu vuoruhit ođasmuvvi ealáhusovddideami ovabeallái ealáhusovddideami mii ii leat ođasmuvvi, ja bidjat máŋgga buolvva perspektiivva vuodđun.

Telemarksforskning ráhkada juohke jagi analysa ahtanuššamis sámi guovlluin. Sámi guovlluin (24 gieldda) lea leamaš ollu heajut álbmotlaskan go buot fylkkain riikkas. Go oaidnit laskama jagi 2009 rájes jahkái 2018, de lea buot fylkkain lassánan olmmošlohu variašuvnnaiguin 2,9 %:s (Opplånda) ja 18,3 % (Oslo), muhto sámi gielldain lea

*1. Eamiálbmogiin
lea riekti doalahit
ja ovddidit sin politikhalaš,
ekonomalaš ja sosiálalaš
vuogádagaid ja ásahusaid vai
leat oadjebasat ahte bessel eallit
iežaset birgejumi ja ovdańeami
mielde, ja friddja doaibmat iežaset
árbevirolaš dahje eará ekonomalaš
doaimmain.*

*(Artihkal 20 ON julggaštus
álgóálbmogiid vuigatvuodđaid
birra)*

*1. Duodji, giliide ja
báikegottiide gullevaš
doaimmat,
luondduruovttudoallu ja dan
álbmoga árbevirolaš
doaimmat, nugo bivdu,
guolástus- ja čoagginealáhusat,
galget dovddastuvvot dehálaš
oassin dáid álmogiid kultuvrra
seailluheamis ja maiddái
ekonomalaš iešbirgenláhkin ja
ovdánahttimin. Álo go lea
áigeguovdil, de galget ráđđehusat
veahkkálagaid dáid álmogiiguin
nannet ja ovddidit dáid
doaimmaid.*

*(Artihkal 23 ILO konvenšuvdna nr.
169 eamiálbmogiid ja čearddalaš
álbmogiid hárrái iešmearrideaddji
riikkain)*

olmmošloku njedjan 1,8 % seamma áigodagas. Jagi 2000 rájes jahkái 2019 lea proseanttaid mielde njedjan sámi gielldain -9,7 %.

Demografalaš ovdáneapmi lea ahte eanet olbmot fárrejít gávpogiidda, erenoamážit nuorat geardi, hástala Sámedikki jurddašit ođđa vuogi mielde go guoská ealáhusovddidanbargui, maiddái go guoská váikkuhangaskomiid geavaheapmái ja orthegiid mihttomearrái. Go geahččat bargosadjeovdáneami sámi guovlluin muđui riikka ektui, de vuottáhallet sámi gielldat. Jagi 2000 rájes jahkái 2018 lea bargosadjeahtanuššan leamaš 17 % unnit priváhta suorggis go buohastahttá muđui riikkas. Almmolaš suorggis lea ahtanuššan leamaš 24 % unnit go muđui riikkas. Olles riikkas lea juste nuppe láhkai gos ahtanuššan lea 15 ja 27 % gaskka. Fuones ahtanuššan sámi guovlluin lea hástaleaddji, ja lea guovddážis ealáhusovddidanbarggus 2020:s.

Sámedikki ángiruššansuorggit ealáhusaid siskkobealde:

- Vuodđoealáhusat.
- Juohkelágan ealáhusat
- Hutkás ealáhusat.
- Duodji.

Hálddahusdási resurssat - ealáhusjuogus

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodenlokten leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdássi.

Ealáhusjuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodenossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa, 20,8 jahkedoaimma:

- Ealáhusjuogus
- Kulturjuogus
- Dearvvašvuodenajuogus

Ealáhusjuhkosis lea ovddasvástádus politikhalaš proseassaid mat gullet ealáhuspolitikhalaš suorgái čuovvuleames. Dasa gullet vuodđoealáhusat ja meahcástan/lotnolasealáhusat, ja oppalaš ealáhusovddideapmi vuodđun barggolašvuhtii ja ássamii. Juhkosis lea ovddasvástádus maiddái Sámedikki doarjjaruđaid hálldašeamsi Sámedikki vuoruhemiid mielde ja Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

7.1 Ealáhusaid váikkuhangaskaoamit

7.1.1 Ángiruššansuorggit - ealáhusat

	Bušeahitta 2020	Bušeahitta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Vuodđoealáhusat	11 700	7 500	4 200	56,0 %
Juohkelágan ealáhusat	6 465	9 461	-2 996	-31,7 %
Hutkás ealáhusat	2 750	2 650	100	3,8 %
Duodji	13 980	14 039	-59	-0,4 %
Submi	34 895	33 650	1 245	3,7 %

Ekonomalaš váikkuhangaskaomiide mat addojuvvojit ealáhuskapihtala bokte gusto ealáhusovddidan doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu). Kapihtalis 7.6 sahtát oaidnit guđe geográfalaš guovllut gullet SED-guoslui.

7.2 Vuodđoealáhusat

Ángiruššansuorggi mihtomearri:

- Vuodđoealáhusat seailudit sámi kultuvrra, giela ja eallinvuogi.

Sámi guovlluin leat vuodđoealáhusat stuorámus barggolašvuoda addit, mas ollisaš barggolašvuohta 2018:s lei 1846. 2018:is leat bargosajit lassánan, muhto dattetge leat bargosajit geahppánan 591:in lagi 2000 rájes (Telemarksforskning 2019).

Vuođđoealáhusain lea leamaš hui deatalaš sadji ollu sámi guovlluin, ja lea deatalaš oassi barggolašvuoda ja ássama vuodus dáin guovlluin. Muđui leat vuodđoealáhusat hui deatalaččat giella-ja kulturguoddin. Vuodđoealáhusaid rikkis sámegiella čájeha čielgasit man deatalaččat dat ealáhusat leat leamaš ovdeš áiggiin. Lotnolasealáhusat eanandoalo-guolástus leat leamaš deatalaš oassin ávnnaslaš ja kultuvrralaš vuodus mearrasámi ássamii, kultuvrii ja eallinvuohkái.

Guolástusaid siskkobealde geahppáneapmi lea bisánan. Buoremus strategiija dasa movt ovddidit mearrasámi servodaga, lea sihkkarastit sámiide vuogatvuodaid guolásteapmái ja ahte mariidnaresurssat hálldašuvvojtit buori vuogi mielde. Guovddážis árvoháhkamis dáhpáhuvvá báikkálaččat, ja lea dieinna lágiin vuodđun stádis ássamii ja ealli mearrasámi kultuvrii. Sámediggi olaha dáin guolástuspolitihkkii váikkuheami bokte konsultašuvdnaortnega árjjalaš geavaheami bokte, go searvá guolástusreguleremiidda ja čuovvula vuotnaguolástuslávdegotti barggu, ja doallá oktavuođa guolástusealáhusa organisašuvnnaiguin ja gulahallá daiguin.

Sámediggi áigu 2020:s ráhkadir sámediggediedáhusa luossahálddašeami birra. Diedáhusas gieđhallojuvvo hálldašeapmi sihke mearas ja jogain. Diedáhusas fokuserejuvvojtit hálldašeapmi, politihkkia ja vuogatvuodat.

Sámediggi áigu politihkain ja doarjagiiguin váikkuhit dan ahte biebmobuvttadeapmi lassána, ja nannet rekrutterema vuodđoealáhusaide ja lotnolasealáhusaide Sámis. Vaikko oapmedoaluid lohku unnu de ii unno árvoháhkan vássttolaččat. Dán sáhttá čilget dainna lágiin ahte sihke eanadoalus sturrot ovttadagat ja buvttadeapmi ovttadaga nammii stuorru. Gulahallama ja konsultašuvnna bokte guovddáš eiseválddiiguin, cealkámuša bokte eanadoallošiehtadussii, ovttasbarggu ja gulahallama bokte eanadoalloorganisašuvnnaiguin, ja sihkkarastima bokte áigeguovdilis máhtu ja oktiordnejuvvon politihka hábmema bokte ealáhusa siskkobealde galgá Sámediggi váikkuhit ovdáneami. Sámediggi áigu movttiidahttit nuoraid ángiruššat eanadoaluin.

Boazodoallu lea ovdánan eará láhkai muđui vuodđoealáhusaid ektui. Dolliid lohku lea sturron ja unnán guđđet ealáhusa. Dasto lea hástaleaddji nuoraide ásahit boazodoalus, vátis rámmaeavttuid geažil earret eará siidoasi, boazologu ja areála oktavuođas. Guohtonareálat gáržidit ovdánan vejolašvuoda boazodoalus. Lea maiddái hui stuorra dárbu sihkkarastit daid guohtonareálaid mat leat vel báhcán boazodollui bisuhan dihtii ceavzilis ealáhusa.

Boazodoallu lea hui deatalaš ealáhusovddideapmái sámi servodagas, ja leat sullii 3300 olbmo boazodoalus (boazodoalu resursarehketoallu 2017/2018), muhto go ahtanuššanvejolašvuodat leat

gáržži, lea dárbu geahčadit buvttaovddideami ja bohccobiergomárkana ahtanuššama. Dát ovdáneapmi ferte doarjut boazodoalu bearashuđot ealáhussan, mas láhččojuvvo nu ahte olles bearasháttá searvat beaivválaš bargui, ja dieinna lágiin sihkkarastit árbedieđuid fievrideami sohkabuolvvaid gaskka, mii lea áinnas dárbašlaš jos galggaš gozihit vejolašvuđaid geavahit olles ealli buvttaovddideames. Sámediggi galgá ovddiduvvot guovddáš aktevran boazodoallopolitihkas Sámedikki boazodoallodiedáhusa čuovvuleami bokte. Sámediggi galgá geavahit konsultašuvdnaortnega árjjalaččat sihkkarastin dihtii Sámedikki váikkuhanfámu guovddáš proseassain, dieđáhusain ja láhkaásahusain, ja addit cealkámuša boazodoallošiehtadussii. Sámediggi áigu doalahit ja ovddidit buori gulahallama boazodoaluin, Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaservviin ja orohagaiguin/siiddaiguin, ja dasto searvat regionála gulahallanforaide ja čuovvulit Sámedikki nammadan boazodoallostivrra, ja doallat lávga gulahallama eará boazodoalloeiseválddiiguin.

Boraspirepolitihkas lea stuorra váikkuhanfápmu mihttomearráí vuodđoealáhusaid siskkobealde. Sámedikki mihttomearrin lea ahte boraspirehálddašeapmi lea dakkár dásis ahte dat ii áitte sámi guohponealáhusaid ceavzilvuođa, ja ahte vásihušvuđot ja árbediehtu guohponealáhusaid ja boraspiriid birra lea oassi máhttovuodus go mearrádusat boraspirepolitihkas ja -hálddašeamis dahkkojuvvoyit.

Dat go vuodđoealáhusat leat sámi gielaid ja kultuvrra deatalaš bisuheaddjit, dakhá ahte dáin ealáhusain lea deatalaš doaibma sámi servodagas. Politikhalaš proseassaid ja doarjaortnegiid bokte galgá Sámediggi leat mielde ealáskahttimin ealáhusdoaimma vuodđoealáhusain.

7.2.1 Čoahkketabealla - vuodđoealáhusat

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	9 900	7 000	2 900	41,4 %
40050 Boazodoalloháhkka ja boazodoallohálddašeapmi guorahallama mas čielggaduvvo dárbu rievadidit boazodoallolágaid - prošeakta	1 800	500	1 300	260,0 %
Submi	11 700	7 500	4 200	56,0 %

7.2.2 Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
40000 Doarjja vuodđoealáhusaide	9 900	7 000	2 900	41,4 %
Submi	9 900	7 000	2 900	41,4 %

Doarjaortnega mihttomearri - Vuodđoealáhusat:

- Eanet bargosajit vuodđoealáhusain ovdal jagi 2025.

Vuoruheamit 2020:s - doarjja mariidnaealáhusaide:

- Láhčči doaibmabijut ja prošeavttat mat váikkuhit buoret árvoháhkama ja viidáset nállasuuhittima mariidnavarasávdnsiit ektui, erenoamážit dainna áigumušain ahte bisuhit ja nannet guollevuostáiváldinrusttegiid.
- Bivdofatnasiid, reaidduid ja dávviriid vuosttaš gearddi investeren.
- Nuoraidguolástusprošeavttat.

Vuoruheamit 2020:s - doarjja eanadollui:

- Dálá doaibmavisttiid divvun ja viiddideapmi.
- Láhčči doaibmabijut ja prošeavttat mat váikkuhit rekrutterema, buoret árvohákama ja ovddideami eanadoalus.

Vuoruheamit 2020:s - doarjja boazodollui:

- Ovttasbargoprošeavttat boazodoalus mat váikkuhit boazodoalu areálavuođu sihkkarastima.
- Gelbbolašvuoda- ja kapasitehta buorideapmi boazodoalus.
- Oktasašprošeavttat mat dorjot boazodoalu bearashašuot ealáhussan.
- Ovttasbargoprošeavttat boazodoalu árbedieđuid sirdimis buolvvas bulvii.

Láhčči doaibmabijuiguin ja prošeavtaiguin oaivvilduvvo ovddidanprošeavttat mas dušše litna investeremat leat mielde.

7.2.3 Guorahallan boazodoallolága ja boazodoallohálddašeami geahčadeamis - prošeakta

Sámediggi lea sámediggedieđáhusas boazodoalu birra (2016) gávnahan ahte boazodoallolágas ja – hálldašeamis leat máŋga beali mat leat čuolbmái go geahčá Norgga álbumotrievttálaš geatnegasvuodaid ektui. Manjimus jagiid leat boahtán máŋga rievdadusa boazodoallolágas ja almmolaš boazodoallohálddašeamis, almmá Sámedikki ja Norgga Boazosápmelaččaid Ríikasearvvi (NBR) miediheami haga. Sámediggi ja NBR leaba nammadan lávdegotti, mii galgá veardidit makkár rievdadusat boazodoallolagas leat dárbašlaččat nannet ja ovdánahttit boazodoalu bearashašuot ealáhussan ja eallin vuohkin. Nannet kultuvralaš guoddevašvuoda, boazodoalu giela ja muđui ovdáneapmi boazodoalu álgoálbmot ealáhussan, mas ekonomalaš sisaboahttu ferte sihkkarastojuvvot lágain ja njuolggadusain.

2019:s biddjojuvvui bušeahtas 850 000 ru lávdegoddái, dát ruđat leat geavahuvvon viđa čoagganeapmái golmma rabas čoahkkimiiguin. 2020:s galgá cealkámuš boazodoalu beales ja eará máhcahandieđut maid lávdegoddi lea ožzon heivehuvvot láhkarievadusevttohussii. Láhkalávdegoddi lea bargamin rievdadusevttohusaiguin dáláš boazodoalloláhkii, ja galgá lagi 2020 loahpas leat geargan bargguinis. Áigumuššan lea doallat gitta guhtta čoahkkima 2020:s, seammás go leat guokte vuollelávdegotti mat galget bargat čoahkkimiid gaskka. Vuollelávdegottit galget sihkkarastit rapportaid sissoalu, nu ahte boazodoalloláhkálávdegoddi dávista mandáhtii ja goziha boazodoalu máhcahusdieđuid dain rievdadusevttohusain mat bohtet loahpas. Lávdegoddái galgá virgáduvvot cálli, gii galgá gozihit rapporta ollislaš hábmema, ja sáhttá ain šaddat dárbu viežžat olbmo geas lea gelbbolašvuhta láhkateakstahábmemis.

Dán prošekti várrejuvvo 1 800 000 ru 2020:s.

7.3 Juohkelágan ealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ása handávjadat lagabus Norgga gaskameari ollislaččat ja 2 % ahtanuššan fitnodaga nammii.

Postii gullet juohkelágan ealáhusat, sámi mátkeeláhusat, lotnolas- ja meahcceealáhusat, árvoháhkan, báikkálaš biebmu ja ealáhushutkan. Dát ealáhusat ja oalgeealáhusat ovddastit oðasmuvvi resurssaid mat váikkuhit buori ealáhus- ja servodatovdáneami sámi guovlluin boahtteáiggis. Danne áigu Sámediggi deattuhit ovddidanproseassaid ja -prošeavtaid mat guoskkahit potensiála dáin ealáhusain.

Árvoháhkama nannen viidáseappot ráhkadeami, borramušbuvttadeami ja báikkálaš borramušain. Vuodđoealáhusat ja meahcástemiin leat vuodđu sámi kultuvrii ja ássamii. Vuodđoealáhusain lea guhkes árbevierru lotnolasealáhusaiguin ja dát ealáhusheiveheapmi galgá bisuhuvvot. Davvi Norgga biebmo- ja mátkeeláhusprošeakta álggahuvvui 2019:s. Dainna galgá loktejuvvot báikkálaš biepmuin ja árktalaš biepmuin ángiruššan ovttas mátkeeláhusaiguin. Innovašuvdna Norggas lea ovddasvástádus prográmmas ja Sámediggi lea mielde ruhtadeamen. Doaimmat boazodoalus, eanadoalus, mariidnaeláhusain ja mátkeeláhusain searvahuvvujit. Sámi borramušvieruin ja sámi kultuvrras lea stuorra ovdu dán ángiruššamis. Meahcebuktagat leat maid deatalaš lasáhus ruovttudollui ollu sámi guovlluin.

Sámediggi áigu ángiruššat ceavzilis ovdánemiin, oðasmuvvi resurssaiguin ja áigu ain vuoruhit luondduvuđot ealáhusaid ovddideami.

Ealáhushutkan, innovašuvdna ja oðđaháhkan leat dehálaččat sámi servodaga oðasmahttimii ja ovdáneapmái. Innovašuvnnat leat guovddážis jus galgá olahit eanet gánnáhahttivuođa ja dan bokte ásahit eanet ođđa bargosajiid. Ealáhussiida Sápmi lea mielde nationála ealáhussiidaprográmmas ja dan fierpmádaga bokte nationálalaččat (SIVA) ja regionála (fylkkasuohkanat, eará ealáhussiiddat ja máhttguovddážat) leat dat aktiivvalaččat mielde váikkuheamen ahte bohtet ođđa fitnodagat ja innovašuvnnat ealáhusaide sámi guovlluin. Sámediggi áigu danin láhčit dili nu ahte Sápmi ealáhussiida ovdánahttojuvvo ja oažju rámmaid vai sahttá leat guovddáš reaidun fitnodagaid ovddideames min guovlluin.

Sihke našonála ja regionála basis lea fokus ealáhusovdáneapmái. Ángiruššan sámi mátkeeláhussii galgá huksejuvvot albma ja jáhkehahtti sámi mátkeeláhus buvtagiidda. Sámediggi háliida ahte sámi mátkeeláhusat ovddidit nana mearkagálvuid main lea čielga sámi faggi, mas etihkka sámi kultuvrra kommersialiseremis lea mielde. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte mátkeeláhusovddideapmi ollislaččat go geahččá, nanne sámi giela, kultuvrra ja eallinvuogi buori ja etihkalaččat dohkálaš vuogi mielde. Sámit ieža fertejít bidjat eavttuid dan ealáhuspolitikhalaš mátkeeláhusovddideapmái mii geavvá.

7.3.1 Čoahkketabealla - juohkelágan ealáhusat

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
40510 Doarjja mánngabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja a)	3 600	6 800	-3 200	-47,1 %
40530 Sápmi Ealáhussiida - njuolggodoarjja	412	410	2	0,5 %
40540 Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja	253	251	2	0,8 %
41011 Sámi mátkeeláhusat - prošeakta	1 000	1 000	0	0,0 %
41012 Sámi mátkeeláhusat - ohcanvuđot doarjja	1 000	1 000	0	0,0 %
41013 Vahca - prošeakta	200	0	200	-
Submi	6 465	9 461	-2 996	-31,7 %

a) Ortnega namma 2019:s lei Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide.

7.3.2 Doarjja mánngabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
40510 Doarjja mánngabealat ealáhusaide a)	3 600	6 800	-3 200	-47,1 %
Submi	3 600	6 800	-3 200	-47,1 %

a) Ortnega namma 2019:s lei Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide.

Doarjaortnega mihttomearri - Mánngabealat ealáhus

- Fitnodatahtanuššan lahkana 2 % sámi guovlluin.

Vuoruheamit 2020 - Mánngabealat ealáhus

- Doaibmabijut mat mearkkašahti láhkai váikkuhit hutkáivuođa ja fitnodatovddideami.
- Doaibmabijut mat nannejit ealáhusaid main lea stuorrun potensiála ja alla barggahus dagahan dihte olmmošlogu lassáneami / sirddolašvuođa.
- Doaibmabijut mat lasihit sámi guovlluid lagasborramuša ja eará borramušbuktagiid vuovdima.
- Doaibmabijut mat váikkuhit gánnáhahti álggahemiid meahcásteamis ja lotnolasdoaimmain.
- Davvi-Norgga biepmo- ja mátkeeláhusprošeavtaid.

7.3.3 Sápmi ealáhussienda - njuolggodoarjja

Sápmi Ealáhussienda lea oassi nationála ealáhussiidaprográmmas ja mas Sis-Finnmárku lea doaibmaguovlun. Ealáhussiidii gullet Unjárgga, Deanu, Porsáŋggu, Kárášjoga gielddat ja Guovdageainnu suohkan. Ealáhuseallimis sámi guovlluin leat ollu smávva fitnodagat main lea stuorra vejolašvuhta ahtanuššat ja ovdánit. Ovttasbargu, fierpmádathuksen, gelbbolašvuođa lokten ja árijalaš doarjjaapparáhta lea deatalaš buori ovdáneapmái ealáhuseallimis. Sápmi ealáhussienda goziba dán doaimma.

Várrejuvvo 412 000 ru njuolggodoarjjan Sápmi Ealáhussiidii 2020:s.

7.3.4 Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja

Ođđaásahaemit leat vealtameahttun deatalaččat ahtanuššamii ja ođasmaittimii ealáhuseallimis ja dan bokte eanet bargosajiide. Jos galggaš lihkostuvvat eanet ealáhushutkamiin ja eanet ođđaásahemiiguin, de lea dárbu álgit juo vuodđoskuvillas ja joatkkaskuvillas. Nuorra ealáhushutkan bargá sierra oaippoágumušaiguin konkrehta bargo- ja prošeaktabargamušaiguin mat earret eará loahpahuvvojtit gilvvuiguin. Doarjaga bokte áigu Nuorra Ealáhushutkan erenoamážit deattuhit sámi guovlluid.

Várrejuvvo 253 000 ru njuolggodoarjjan Nuorra Ealáhushutkamii 2020:s.

7.3.5 Sámi mátkeeláhusat - prošeakta

Sámi mátkeeláhus lea meroštallojuvvon mótkeeláhussan mas sámi kulturoasit leat doaimma guovddážis. Dárbu lea viidáset ovddidit mótkeeláhusdoaimmaid mat leat álggahuvvon. Sámi mótkeeláhusprošeavttas Johtit, mas Nordnorsk Reiseliv AS lea ovddasvástádus čađaheames, lea válđomihttomearrin ahte sámi kultuvra ja historjá galgá sahttit doaibmat válđovuođđun

mátkkošteapmái Davvi-Norgii lupmui. Okta oassemihtomeriin lea bukitit sámi mátkeealáhusbuktagiid álkibut olámuddui márkanis. Prošeavtta jođiha stivrenjoavku mas Sámediggi lea áicin.

Deatalaš oassi barggus sámi mátkeealáhusaid nannemiin lea buoridit máhttovuođu ja searvvahit dutkanbirrasa vai sáhttá sihkkareappot diehit guđe strategijaid válljet sámi mátkeealáhusaid ovddideami rivttes guvlui. Sámediggi lea 2018:s váldán álgaga ovttasbargui Davvi universitehta, UiT Árktalaš universitehta ja Sámi allaskuvlla gaskka dutkanprográmma ektui mii sáhttá váikkuhit aktevrraid ovddideami ja loktema prošeavttas Johtit. Dainna bargguin jotkojuvvo 2020:s.

Dán prošektii várrejuvvo 1 000 000 ru 2020:s.

7.3.6 Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuđot doarja

	Bušeahitta 2020	Bušeahitta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
41012 Sámi mátkeealáhusat	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	1 000	1 000	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi mátkeealáhusat:

- Ollu sámi mátkeealáhusaktevrrat mat doibmet birrajagi fitnodahkan.
-

Vuoruheamit 2020:s doarjaortnegis - Sámi mátkeealáhusat:

- Ovddidan- ja investerenprošeavttat mat sáhttet čujuhit innovašuvdnii ja ođđa jurddašeapmái.
- Doaibmabijut/prošeavttat mat sáhttet addit birra lagi barggolašvuođa fitnodagas.

7.3.7 Vacha - prošeakta

Sámediggi lea álggahan ovttasbarggu Romssa suohkaniin geahčadan dihtii movt sámi kultuvrra sáhttá čalmmustit mátkeealáhusaid oktavuođas. Sámediggi ja suohkan áigot joatkit váldoprošeavttain.

Prošeavttas deattuhuvvo kvalitehta ja eaktivuođa sihkkarastin mátkeealáhusaid oktavuođas dalle go sámi kultuvra lea mielde. Sámi kultuvra galgá leat gilvoovdamunni mii galgá hálldašuvvot dohkálaččat. Dán prošeavtta boađus sáhttá geavahuvvot ávkin maiddái eará fágasurggiide hutkás ealáhusain, ii dušše eará geográfalaš guovlluide. Sámediggi lea juo álggahan ovttasbarggu eará sámedikkiiguin oktasaš norpmaid ektui ahte movt mátkeealáhusaid ovddideapmi sámi guovlluin berre leat.

Dán prošektii várrejuvvo 200 000 ru 2020:s.

7.4 Hutkás ealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gónnáhahti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

Hutkás ealáhusaide gullet doaimmat viidát, man oktavuođas sámi dáidda ja kulturilbmamat leat doaimmas guovddážis. Dábálaččat dat leat smávva fitnodagat main ekonomalaš resurssat leat

vátnásat. Dán fitnodagain leat hui máŋggalágan kunddarjoavkkut. Ain lea dárbu buoridit gelbbolašvuoda márkan- ja fitnodatáddejumis ja ovddidit nana mearkagálvvuid main lea čielga sámi čatnašupmi, mas etihkka sámi kultuvrra kommersialiserema oktavuođas lea maiddái oassi. Hutkás ealáhusaid siskkobeale sahtta oktasaš- ja fitnodatovttasbargu nannet gilfovámu olles árvoráiddus.

7.4.1 Čoahkketabealla - hutkás ealáhusat

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Hutkás ealáhusat - ohcanvuđot doarja	750	750	0	0,0 %
41000 Gelbbolašvuodavuđot hutkás ealáhusat - prošeakta	1 900	1 900	0	0,0 %
41004 Dáiddadállu - njuolggodoarja	100	0	100	-
Submi	2 750	2 650	100	3,8 %

7.4.2 Doarja hutkás ealáhusaide - ohcanvuđot doarja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
41002 Hutkás ealáhusat - ohcanvuđot doarja	750	750	0	0,0 %
Submi	750	750	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Hutkás ealáhusat:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja góannáhahti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

Vuoruheamit 2020:s doarjaortnegis - Hutkás ealáhusat:

- Aktevrat sámi kultur- ja hutkás ealáhusaid siskkobealde mat álggahit ovddidanprošeavttaid mat buvttihit ođđa buktagiid/bálvalusaid dahje ođđa/innovatiiva buvttadanvugiid.
- Prošeavttat/doaibmabijut mat váikkuhit dan ahte buktagat ja bálvalusat sámi kulturdovdomearkkaid vuodul jukset ođđa ja stuorát márkaniid.
- Investeremat mat nannejit dietnasa ja leat dárbašlaččat hákhan dihtii stuorát góannáhahttivuođa kultur- ja hutkás ealáhusaktevraide.

7.4.3 Gelbbolašvuodavuđot hutkás ealáhusat - prošeakta

Sámi hutkás ealáhusat leat priváhta fitnodagat mat ovdan buktet ja vuvdet kultuvrralaš buktagiid góvvuid dahje bálvalusaid. Eaktun oažžut buori ovdáneami dán ealáhusas lea ahte góannáhahttivuohta deattuhuvvo. Sámediggi lea máŋggaid jagiid lágidan Dáhhttú prógrámma mas leat hui buorit bohtosat. Sámediggi hálliida joatkit dánna ángiruššamiin 2019:s.

Prošektii várrejuvvo 1 900 000 ru 2020:s.

7.4.4 Dáiddadállu - njuolggodoarja

Dáiddadállu lea sámi dáiddárokta vuohat Guovdageainnus. Dán oktavuođas leat dál 19 dáiddára mat gullet iešguđege šanjeriidda nugo ovdamearkka dihtii filbma, dánsa, visuála dáidda, ja girjjálašvuohat. Dáiddadállu lea organiserejuvvo searin, ja lea dan rájes go ásahuvvui 2014:s ožžon prošeaktadoarjaga ollu doarjaaddiin. Sámi dáiddabuktagat main lea alla kvalitehta leat jerrojuvvo

sihke riikkaidgaskasaš ja nationála aktevraaid beales. Dáiddadállu lea aktevra riikkaidgaskasaš dásis mas leat fierpmádagat miehtá máilmimi.

Dáiddadállui várrejuvvo 100 000 ru njuolgga doarjan 2020:s

7.5 Duodji

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet duojárat geain duodji lea ealáhussan.

Sámedikkis lea áigumuš ovddidit duoji boahtteáiggeguvllot ja geasuheaddji ealáhussan. Iežas dujiid eanet vuovdin stuorát márkanidda lea guovddážis Sámedikki ángiruššamis. Dainna oaivvilduvvo ahе duodjeealáhus nagoda heivehit rievadusaide ja hástalusaide ealáhusas, ja ahе ámmátlashuohta, sisaboahdu ja gánnáhahttivuohta ealáhusas buorránit.

Duoji ealáhussiehtadus lea Sámedikki deataleamos gaskaoapmi dán ealáhusa ovddideamis. Ealáhussiehtadusas leat earret eará doaibmadoarjaortnet duojáriidda, investeren- ja ovddidandoarja, ásahandoarja, čálgoortnegat, vuovdima ovddideaddji doaibmabijut ja doarja organisašuvnnaide.

7.5.1 Čoahkketabealla - duodji

	Bušeahutta 2020	Bušeahutta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
41030 Doarja Duodjeinstituhtii - njuolggodoarja	5 199	5 168	31	0,6 %
41020 Doarja duodjeealáhusa ovddideapmá ja rekrutteremii - Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvra - njuolggodoarja	1 681	1 671	10	0,6 %
Duoji ealáhussiehtádus - siehtadus	7 100	7 200	-100	-1,4 %
Submi	13 980	14 039	-59	-0,4 %

7.5.2 Duodjeinstituhtta - njuolggodoarja

Duodjeinstituhtta lea guovddáš aktevra duoji siskkobealde ja dan doaibman lea ovddidit ja veahkehit fágagelbbolašvuodain duoji siskkobealde, addit veahki buvttaovvddideapmá ja buvtadanbagadusa, vuolggahit geahčalan- ja ovddidanbargui searvama. Bagadeaddjivirrgit gullet doarjagii.

Njuolggodoarjian Duodjeinstituhtii várrejuvvo 5 199 000 ru 2020:s.

7.5.3 Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii

Oahpahuskantuvrra ulbmilin lea addit oahpu nuoraide šaddat čeahpes fágabargin, ja fállat viidáset oahpu boazodoalu ja duodjebaragiide dainna áigumušain ahе váldit fágareivve fágaoahpahuslága mielde. Oahpahuskantuvra bargá árjjalaččat fitnoohppiid rekrutteremiin boazodoalus ja duojis, ja movttiidahttá boazodoalu ja duodjebaragiid váldit fitnoohppiid. Kantuvra lea mielde buorideamen fágaid gelbbolašvuoda ja renommé. Sámedikki doarja manná duoji fidnooahppiortnegii ja kantuvrra bargui duoji siskkobealde.

Njuolggodoarjjan boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii várrejuvvo 1 681 000 ru 2020:s.

7.5.4 Duoji ealáhusšiehtadus

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
41050 Doaibmadoarjja - ohcanvuđot doarjja	2 100	2 100	0	0,0 %
41051 Investeren- ja ovddidandoarjja,konsuleantaveahki, álggahandoarjja ja prošeavttat - ohcanvuđot doarjja	1 500	1 500	0	0,0 %
41052 Duodjestipeanda - ohcanvuđot doarjja	150	200	-50	-25,0 %
41053 Čálgoortnegat - ohcanvuđot doarjja	50	50	0	0,0 %
41054 Gelbbolašvuhta, oahpahus, kurssat	400	300	100	33,3 %
41056 Duojárid Ealáhus Searvi - njuolggodoarjagat	613	600	13	2,2 %
41057 Sámiid Duodji - njuolggodoarjja	1 277	1 250	27	2,2 %
41058 Faga- ja ekonomijjalávdegoddi	100	200	-100	-50,0 %
41062 Márkanheiveheapmi	700	1 000	-300	-30,0 %
41066 Válndošiehtadusa rievdaapmi	60	0	60	-
41067 Duoji organiseren	150	0	150	-
Submi	7 100	7 200	-100	-1,4 %

Doarjaortnega mihttomearri - Doaibmadoarjja:

- Buoridit iežas duddjon árbevirolaš buktagiid gávpejođu.

Vuoruheamit 2020:s ohcanvuđot doarjja - Doaibmadoarjja:

- Duojárat, geat leat dohkkehuvvon duodjeregistarís ja geain gávpejohtu lea badjel 50 000 ruvnno (brutto).
- Dohkkehuvvon duojárat geain lea fápmuduvvon rehketoalli.

Doarjaortnega mihttomearri - Investeren- ja ovddidandoarjja:

- Duodjefitnodagaid ámmátlašvuhta ja sisaboahtu buorránit.

Vuoruheamit 2020:s ohcanvuđot doarjja - Investeren- ja ovddidandoarjja:

- Fitnodagat main fitnodatovddideapmi deattuhuvvo.

Doarjaortnega mihttomearri - Duodjestipeanda:

- Eanet olbmot geain lea formála gelbbolašvuhta duoji siskkobealde.

Vuoruheamit 2020:s ohcanvuđot doarjja - Duodjestipeanda:

- Joatkkaskuvlla oahppit geat olles áigge lohket Jo1 Design ja giehtaduodji dahje Jo2 Design ja giehtaduodji.
- Norgga studeanttat geat olles áigge lohket duoji Sámij áhpadusguovdásjis dahje duoji bachelor- ja masterdásis.

Doarjaortnega mihttomearri - Čálgoortnegat:

- Buorit čálgoortnegat daid duojáriidda geat leat dohkkehuvvon duodjeregistarís.

Vuoruheamit 2020 ohcanvuđot doarjja - Čálgoortnegat:

- Váhnenruđat.
- Buohcciruhtaortnet.

7.6 Ealáhusovddideami doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu)

Ollu gielddat sámi guovluin ovttastahttojuvvojit 01.01.20 rájes. Dasto válđojuvvojit atnui ođđa gieldanummirat buot riikka gielldain. Dan botta go vuordit ovttasbargošiehtadusaid dahkama Sámedikki ja válljejuvvon gielldaid gaskka bisuhit ovddeš doaibmaguovllu rievdatkeahttá 2019 rájes.

2011	Guovdageaidnu	2022	Davvesiida, čuovvovaš vuodđobiirret
2012	Áltá, čuovvovaš vuodđobiirret:	0103	Dáigevuotna
	0101 Stierdná	0104	Gihppovuotna
	0102 Sievju	0105	Dorskkášvuotna/Beahkkervuotna
	0103 Uhcca Liidnevuotna	0106	Davvesiida
	0104 Stuora Liidnevuotna	0107	Idjavuotna
	0105 Gámavuotna	0108	Irgevuotna/Áttamvuotna
	0106 Fielvuotna	0109	Lagesvuonbahta/Gussanjárga
	0107 Nyvoll	0110	Šeste (Čiesti)/Godviknes
	0108 (Stuora) Girenjárga	0111	Váttesbákt-seaibbuš
	0110 Latni	0112	Gappatvárrí
	0201 Lákkonjárgeahči	0113	Eretoaivvit
	0202 Dáhppeoluokta/Vuojalukta (Rivargohppi)	0114	Vuonjalrásszá
	0203 Lákkovuonbahta	2023	Gángaviika
	0204 Dálbmeluokta	2025	Deatnu
	0205 Vasbotnelv	2027	Unjárga
2014	Láhppi	2030	Máatta-Várijat, čuovvovaš vuodđobiirret:
2017	Ovdalaš Fálesnuori suohkan	0101	Buođgáibeaski
2018	Muosát, čuovvovaš vuodđobiirret	0102	Reais(a)vuonna
	0119 Muorral(vuotna)	0103	Spurvnes /Sállam
	0120 Vuotkevuotna (Uhcca-vuonaš)	0104	Njávdám
	0121 Muotki	0402	Lávvonjárga
	0122 Gunnarnes	0403	Juranjohka
	0123 Tufjord	0404	Ruovdevuonna
	0124 Fávle-Ižžát	0405	Vuorjám(johka)
2019	Nordkapp, čuovvovaš vuodđobiirret:	0503	Čoalbmiejávri
	0113 Oarjjábealli-Vuotnabađaguovlu	0504	Máiddet/Skrøtnes
	0114 Nuortaváhkeguovlu	0505	Bajit Báhcceveadji
	0115 Goaskinvákke - Ráktonjár-guovlu	1902	Romsa, čuovvovaš vuodđobiirret:
	0117 Skuohttanjárga	3301	Čie(k)ŋalluokta
	0118 Mannskarvík-Reaipváhki (Ráiváhki)	3302	Leaibedievvá
	0119 Spierttanjárga (Spierta)	3303	Moskaluokta
	0200 Geaissavearra	3304	Moskavuovdi
	0201 Geaissavearra	3305	Rivnnje/Vuotnasiida
	0202 Kniskkárnjárga	3306	Suortu (davit/siskit)
	0203 Duvavuotna (Irivuotna)	3307	Várpenjárga
	0204 Magerøystua	3308	Su(o)rgomohkki
	0205 Finnvik	3309	Guohcavuopmi
	0206 Váttavuotna (Váttavuonaneret)	3310	Ullsfjordmoane -
	Bygda sarnes	1913	Skánit
2020	Porsáŋgu	1919	Rivttát
2021	Kárášjohka	1920	Loabát

1923 Siellat

1925 Ráisavuotna, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0101 Gumpedallá
- 0102 Øvre Bakkejord
- 0103 Skuoddovuovdi
- 0104 Smørsgård
- 0201 Lurruaorda/Ráb-oassa
- 0207 Boazojohka
- 0208 Áisajávri

1933 Báhccavuotna

1936 Gálsá

1938 Ivgu

1939 Omasvuotna

1940 Gáivuotna

1941 Skievá

1942 Ráisa

1943 Návuotna

1805 Nárviika, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0102 Hearjjak
- 0109 Áravuopmi
- 0110 Jogasiida/Eanosíida
- 0111 Luodnegohpie

1849 Hábmer, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0116 Strávnjunnie
- 0117 Vædtja (Veaggovárr)
- 0118 Jávresoalgge
- 0119 Grensefjellene – Rádjevárit

1850 Ovdalaš Divttasuona suohkan

1853 Evenášši, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0109 Evenáššmárku
- 0110 Gállogieddi
- 0111 Leairusáide/Osmárkku
- 0114 Leangávíika/ Duorgga (Snubba)
- 0117 Veaggo

Lassin geográfalaš doaibmaguvlui sáhttá doarja addojuvvot ealáhusovdáneapmái dáidda:

- sámi kultuvrralaš ealáhusaide miehtá riikkia
- lassiealáhusaide boazodoalus

1.

Álgoálbmogiuň lea riekti seailluhit, hovdet, suodjalit ja ovddidit iežas kulturárbbi ja árbevirolaš máhtu ja iežas-kulturilbmanemiid, ja maiddái ilbmanemiid iežaset diehtagis, teknologijas ja kultuvrras, dása gullet maid olmmošlaš ja genehtalaš resurssat, gilvagat, dálkasat, máhttuaelliid ja šattuid iešvuodenaid birra, njálmmálaš viidásetfievrrideapmi, girjjálašvuhta, minstarat, valáštallandoaimmat ja árbevirolaš stohkosat, govat ja doaibmi dáidda. Sis lea maid riekti seailluhit hovdet, suddjet ja ovddidit immateriála vuogatvuodenaid dákkár kulturárbbái ja árbevirolaš máhttui, ja dakkár kulturilbmanemiide.

2. Ovttas álgoálbmogiguin galget stáhtat gávdnat beaktulis doai-bmabijuid dohkkehan dihte ja suddjema dihte dáid vuogatvuodenaid doaimmaheamis.

(Artihkal 31 ON
Álgoálbmotvuogatvuodenaid julg-gaštusas)

8 Kultuvra

Servodatmihttú:

- Ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta.

Servodaga vejolašvuhta ilbmadir hutkáivuođa mánnggalágan dáidaga ja kultuvrra bokte nanne ovdáneami, ovttárvosašvuđa ja gierdavašvuđa servodagas. Danne lea ealli ja girjás dáidda ja kultureallin deatalaččat sámi servodaga ovddideamis.

Sámedikki váldobargamuš kulturpolitihkas lea láhčit diliid nu ahte sámi dáidda- ja kulturdoaimmat ovddiduvvojit. Sámediggi galgá leat okta deataleamos eavttuid biddjin sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideamis. Buriid rámmaeavttuid bokte sámi dáiddáriidda, sámi kulturásahusaide, ja valáštallamii galgá Sámediggi iešguđege váikkuhangaskaomiid bokte nannet ja viidáset ovddidit sámi kultuvrra. Nationála, regionála ja báikkálaš eiseválddiin lea maiddái ovddasvástádus das ahte sámi dáidagis ja kultuvrras leat seamma ovdánanvejolašvuđat go muđui dáidda- ja kultureallimis Norggas.

Sámedikkis lea buorre ovttasbargu dáiddárorganisašuvnnaiguin ja ovttasbargošiehtadus lea njealji jahkái háválassii jahkášaš dáiddáršiehtadusain, mii lea Sámedikki ja Sámi dáiddárráđi gaskka guovddáš gaskaoapmi. Šiehtadus lea ráhkaduvvon vai sáhttit ovttas dáiddáriiguin nannet sámi dáidaga vuoruhemiid.

Sámi dáidda ja kultuvra leat guhkes áiggi badjel ožžon saji riikkaidgaskasaš márkanii, ja lea manjimuš jagiin nannosit ovdánan sierra riikkaidgaskasaš arenain. Dás sáhttit namuhit Documenta 14 Kaselis 2017:s, mii lea riikkaidgaskasaš girjemeassu Frankfurt:s 2019 jna. Sámediggi áigu doarjut viidáseappot internašonaliserema maid sámi dáidda ja kultuvra vásihit, ja láhčit diliid dasa ahte dat vuoruhuvvo dán bušeahas.

Sámediggái lea deatalaš háhkat fágalaččat nana sámi ásahusaid dan bokte ahte gulahallat ja váikkuhit ekonomalaš rámmaiguin. Sámedikki rámmaeavttut ja váikkuhangaskaoamit addet sámi ásahusaide ovddidán ja ođđasis jurddašan vejolašvuđa vai dain šattašedje buorit arenat sámi dáidaga ja kultuvrra várás.

Sámediggi lea manjimuš jagiin bidjan nana fokusa sámi girjjálašvuhtii ja lea ollu rievđadan ortnegiid girjjálašvuđa buvttadeapmái ja gaskkusteapmái. Dát bargu jotkojuvvo 2020:s nu ahte doarjja sámi girjebussiide unniduvvo ja doarjja fas sámi girjjálašvuđa

gaskkusteapmái ja buvttadeapmái lassána vásstolaččat. Dát buvttiha eanet sámi girjiid.

Sámedikki ángiruššansuorggit kultuvrra siskkobealde:

- Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.
- Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan.
- Sámi girjjálašvuohta ja mediat.
- Sámi valáštallan.

Hálddahusdási resurssat - kulturjuogus

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodálokten leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdássi.

Kulturjuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodáossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa, 20,8 jahkedoaimma:

- Ealáhusjuogus.
- Kulturjuogus.
- Dearvvašvuodájuogus.

Kulturjuogus lea sámediggerádi politikhalaš čállingoddi, ja das lea ovddasvástádus mihttomeriid čuovvuleamis fágasuorggis kultuvra. Juhkosis lea hálldašanovddasvástádus surgiide nugo njuolggodoarja sámi kulturviesuide, festiválaide, valáštallamii, teáhterii, museaide, publikašuvnnaide ja mediaide, ohcanvuđot doarjagis kulturprošeavttaide, dasa gullá maiddái doarjja sámi lágádusaide ja dáidda- ja kulturgaskkustanarenaide, ja dáiddáršiehtadus.

8.1 Kultuvrra váikkuhangaskaoamit

8.1.1 Ángiruššansuorggit - kultuvra

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	14 620	14 609	11	0,1 %
Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan	93 822	93 768	54	0,1 %
Sámi girjjálašvuohta ja mediat	22 275	23 904	-1 629	-6,8 %
Sámi valáštallan	3 219	3 200	19	0,6 %
Submi	133 936	135 481	-1 545	-1,1 %

8.2 Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

Ángiruššansuorggi mihttomearii:

- Sámi dáiddárat ovddánahttet sin dáidaga, ja hástalit sin gehččiid ja sámi servodaga.

Seammás go girjás sámi dáidda- ja kulturibmamat leat guovddážis, de lea maid deatalaš ahte dáidda hástala ja ovddida sámi kultuvrra. Sámi dáiddárat leat álohiı buvttihan ságastallama deatalaš servodatáššiid birra sámi servodagas. Danne fertejít sámi dáiddáriin leat rámmat iežaset dáidaga háhkamii ja bargamii. Sámedikki deataleamos gaskaoamit dán oktavuođas leat min ekonomalaš váikkuhangaskaoamit, muhto maiddái váikkuhanvejolašvuohtha mii mis lea konsultašuvnnaid, gulahallama, oktavuođa ja ovttasbarggu bokte eará almmolaš eiseválddiiguin.

Sámediggi oaidná ahte lea lunddolaš politihka hábmemis árjjalaččat gulahallat sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin politihka ja strategijaovddideami oktavuođas. Sámi dáiddárráđđi iežas lahttoorganisašuvnnaiguin ovddasta viidát sámi dáiddáriid ja dáiddasurgjiid. Sámedikki ulbmilin lea sihke viidáset ovddidit Sámi dáiddárráđi ja ovttasbarggu singuin. Dáiddáršiehtadus lea deataleamos gaskaoapmi mihttomeari juksamii, ja lea šaddan sihke deatalaš strategalaš arena ja váikkuhangaskaoapmi dáidda- ja kulturpolitihka čađaheamis.

8.2.1 Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Sámi dáirddáršiehtadus - šiehtadus	8 570	8 350	220	2,6 %
Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovvddideapmi - ohcanvuđot doarjia	2 500	2 500	0	0,0 %
Doarjia kulturdoaimmaide - ohcanvuđot doarjia	3 550	3 550	0	0,0 %
15600 Doarjia Noereh! Organisašuvnii - njuolggodoarjia a)	0	209	-209	-100,0 %
Submi	14 620	14 609	11	0,1 %

a) Doarjia Noereh organisašuvnii lea sirdojuvvon kapiittali 13 Eará doaibmabijut

8.2.2 Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
19000 Sámi dáirddáršiehtadus - njuolggodoarjia Sámi dáiddárráđđai	8 570	8 350	220	2,6 %
Submi	8 570	8 350	220	2,6 %

Dáiddáršiehtadusa mihttomearri:

- Sámi kulturorganisašuvnnain ja sámi dáiddáriin leat buorit ja einnostanvejolaš rámmaeavttut doaibmaseaset.

Ovttasbargošiehtadusas Sámi dáiddárráđi ja Sámedikki gaskka leat mihttomearit sámi dáiddapolitikkii ja háldeñlinnjáide movt šiehtadusat sámi dáiddáršiehtadusa birra galget dakhkojuvvot beliid gaskka. Dán dáiddáršiehtadusas lea ekonomalaš rámma ortnega várás maid bealit leat soahpan. Ekonomalaš rámma márkojuvvo jahkásaččat njuolggodoarjjan Sámi dáiddárráđđai.

Jahkái 2020 lea rámma 8 570 000 ru.

8.2.2.1 Sámi dáiddáršiehtadus - juohkin

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Dáiddafoanda	800	800	0	0,0 %
Stipeanda sámi dáiddáriidda	3 430	3 330	100	3,0 %
Doaibmadoarjia dáiddáorg. ja Sámi dáiddárráđđai	4 290	4 170	120	2,9 %
Čájáhusbuhtadus	50	50	0	0,0 %
Submi	8 570	8 350	220	2,6 %

8.2.3 Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi - ohcanvuđot doarja

	Bušeahutta 2020	Bušeahutta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
17012 Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi - ohcanvuđot doarja	2 500	2 500	0	0,0 %
Submi	2 500	2 500	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi

- Sámi musihka ja luđiid buvttadeapmi.
- Sámi musihka ja luđiid buvttadeami oainnusmahttin riikkas ja olgoriikkas, maiddái árbevirolaš ja ođđaágasaš sámi musihka.

Vuoruheamit 2020:s - ohcanvuđot doarja musihkkaalmmuheapmái ja musihkkaovddideapmái:

- Sámi musihkkáriid ja artisttaid promoteren, maiddái gierdomátkedoarja, musihkkavideo, internašunaliseren ja management.
- Luohi ja musihkkabuvttadeamit iešguđege oktavuođain.

8.2.4 Doarja kulturdoaibmabijuide - ohcanvuđot doarja

	Bušeahutta 2020	Bušeahutta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
17100 Doarja kulturdoaimmaide	3 550	3 550	0	0,0 %
Submi	3 550	3 550	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Doarja kulturdoaibmabijuide:

- Geahčcit bessel oassálastit buori sámi dáiddaprodukšuvnnaide ja kulturvásáhusaide.

Vuoruheamit 2020:s - Doarja kulturdoaibmabijuide:

- Kulturdoalut main deattuhuvvo sámi dáidda, kultuvra ja servodatdigaštallan.
- Prošeavttat mat nannejit ja suodjalit árbevirolaš ja ođđaágigi kulturilbmadeami.
- Dáiddalaš buvttadeamit.
- Doaibmabijut mat váikkuhit árbedieđuid ja ávnناسkeahtes kulturárbbi bissuma.
- Prošeavttat mat váikkuhit sámi dáidaga ja kultuvrra internašunalisererema ja mat oainnusmahttet sámi dáidaga ja kultuvrra guovddáš rïkkaidgaskasaš arenain.

8.3 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Nana sámi ásahusat mat hálldašit, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga, kultuvrra ja historjjá.

Sámi kultur- ja kulturgaskkustanarenat leat deatalaš arenat sámi dáidaga, kultuvrra ja kulturárbbi goziheapmái, ovddideapmái ja čalmmusteamái oppalaččat iešguđege vuogi mielde. Sámi kulturásahusat ja festiválat leat guovddážis sámi servodaga ovddideamis. Ásahusat leat

servodatorganiserema oasit. Deatalaš lea ahte resurssaignin ávkkástallojuvvo árjjalaččat, ja ahte barggus mii dahkkojuvvo lea alla kvalitehta.

Sámi kulturásahusat fertejít leat ovttá árvvus buohastan vejolaš dáža ásahusaiguin, maiddái ahte dain leat ekonomalaš rámmat ja visttit/lokálat vai sáhttet hálldašit, gaskkustit, dutkat ja ovddidit. Dieinna lágiin ii leat dál.

Sámediggi áigu maiddái 2020:s bargat dan ovdi ahte vuoruhuvvon huksenprošeavttat duohtan dahkkojuvvoj. Odđa vistti Beaivvážii ja Sámi joatkka- ja boazodoalloskuvlii prošekterenbargu lea čádahuvvon 2019:s ja čakčat 2019 loahpahuvvui čielggadanmuddu. Prošeavta nubbi muddu lea ovaprošeaktamuddu maid Sámediggi vuordá ráđđehus čuovvula 2020:s.

Odđa dáiddamusea ja musea divvuma čádahaniskamuš Kárášjogas loahpahuvvui čakčat 2019. Sámediggi vuordá ahte dát čuovvuluvvo konseaptaválljennotáhtain 2020:s ja ahte ráđđehus ruhtada dán barggu Kulturdepartemeantta bokte.

8.3.1 Čoahkketabealla - sámi kulturásahusat

	Bušeahutta 2020	Bušeahutta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Sámi festiválat	5 889	5 854	35	0,6 %
Sámi teáhterat	24 535	24 388	147	0,6 %
15700 Doarjia Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjia	1 757	1 747	10	0,6 %
Museat	41 306	41 560	-254	-0,6 %
Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat	19 335	19 219	116	0,6 %
Ásahusovddideapmi	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	93 822	93 768	54	0,1 %

8.3.2 Festiválat - njuolggodoarjja

	Bušeahutta 2020	Bušeahutta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
15100 Riddu Riđđu	1 220	1 213	7	0,6 %
15101 Guovdageainnu musihkkafestivála	1 530	1 521	9	0,6 %
15102 Markomeannu	972	966	6	0,6 %
15103 Kárášjoga festiválat	843	838	5	0,6 %
15104 Raasten Rastah	506	103	403	391,3 %
15105 Julevsáme vahkko - Doajmmasiebrre Julevsábme (DSJ)	232	231	1	0,4 %
15106 Romssa sámi vahkku - Stiftelsen Midnight Sun Marathon	198	197	1	0,5 %
15107 Sámi musihkkafeastavahkku Álttas - Audioland AS	158	157	1	0,6 %
15109 Beaskan Luossalock	127	126	1	0,8 %
15110 Tjaktjen Tjåanghkoe - Saemien Sijte	103	502	-399	-79,5 %
Submi	5 889	5 854	35	0,6 %

Doarjaortnega mihttomearri - festiválat:

- Sámi festiválat mat oainnusmahttet, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga ja kultuvrra.

Sámi festiválat leat juohkeláganat ja čájeha man govdadit dáidda ja kultuvra čalmmustuvvo ja gaskkustuvvo. Dat leat dasto deatalaš arenat erenoamážit sámi musihka ja luođi ovddideapmái, odđa háhkamii ja profileremii, muhto maiddái sámi dáidagii ja kultuvrii muđui. Raasten Rastah ja Tjaktjen

Tjåanghkoe lágiduvvo juohke nuppi lagi ja rullere Sámedikki bušeahdas ráhkaduvvon juohkinčoavdaga mielede.

8.3.3 Teáhterat - njuolggodoarja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
15300 Beaivváš Sámi Našunálateáhter	21 761	21 631	130	0,6 %
15301 Áarjelhsaemien Teatere	2 274	2 260	14	0,6 %
15302 Sámi mánáidteáhter - Deanu gielda	500	497	3	0,6 %
Submi	24 535	24 388	147	0,6 %

Doarjaortnega mihttomearri - Teáhter:

- Ásahuvvon sámi teáhterat sáhttet ovdánit dáiddalaččat, buvttadit lávdedáidaga alla dásis ja sáhttet johttit lávdedáidagiin mii addá kulturvásihusaid ja oainnusmahtá sámegielaid.

Sámediggái lea deatalaš ahte sámi teáhteriin leat rámmat neaktit ja gaskkustit sámi dáiidaga alla dásis ja ollu olbmuide. Beaivváš Sámi Našunálateáhteris eai leat dál lokálat nu ahte sáhtáshedje doaimmahit iežaset barggu dahje iežaset mandáhtha nationálateáhterin sámi álbumoga várás. Sámediggi áigu 2020:s čuovvutit ođđa teáhtervistti plánema. Ođđa vistti prošekterema oktavuođas lea servodatmihttu Sámi Našunálateáhter Beaivváš huksema oktavuođas ahte nannet sámi identitehta, giela ja kultuvrra dan bokte ahte ovddidit sámi muiṭalan- ja lávdedáidaga.

Deanu Sámi mánáidteáhter lea lagi 2014 rájes ožžon njuolggodoarjaga Sámedikkis. Teáhter lea deatalaš arena ođđa taleanttaid fuomášeapmái, ja lea bargan ollu oainnusmahttin dihtii sámegiela lávdegiellan mánáide ja nuoraide. Deanu gielda ovttas Sámedikkiin ruhtadit teáhtera doaimma. Eaktun Sámedikki juolludussii lea dat ahte Deanu gielda bisuha iežas oasi juolludusas teáhterii.

8.3.4 Doarja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri - Doarja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii:

- Sámi filmmain ja sámi filbmádahkkiin lea alla internacionála dassi.

Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta (ISFI) ásahuvvui 2007:s ja 2014:s dohkkehuvvui dat riikkaidgaskasaš sámi filbmainstituhttan. Instituhtta galgá nannet sámi filbmabuvttadeami ja loktet sihke gelbbolašvuoda ja ekonomalaš vejolašvuoda buvttadit sámi filmmaid. Dasa lassin galgá ISFI ovddidit ja nannet ovttasbarggu álgoálbmot filbmáservviid gaskka riikkaidgaskasaččat.

Arctic International Film Fund (ISFI) Internašunála Sámi Filbma Instituhta mihttomearrin lea buoridit riikkaidgaskasaš dáiddalaš ja kulturovttasbarggu eará sirkumpolára álgoálbmogiiquin, gelddolaš prošeakta mas leat stuorra vejolašvuodat máilmmeviidosaččat. Dát ja eanet riikkaidgaskasaš áŋgiruššamat sámi dáiidaga ja kultuvrra ektui leat oassin vuoruhemiin Kulturdoaibmabijuid ohcanvuđot ortnegis.

Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii várrejuvvo 1 757 000 ru njuolggadoarjan 2020:s.

8.3.5 Museat

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
15500 Árran julesáme guovdásj - njuolggodoarja	6 897	6 856	41	0,6 %
15501 Saemien Sijte - njuolggodoarja	5 755	5 721	34	0,6 %
15503 RidduDuottarMuseat - njuolggodoarja a)	11 645	12 073	-428	-3,5 %
15504 Deanu ja Várjjaga museumssiida - njuolggodoarja	9 516	9 459	57	0,6 %
15505 Várdobáiki - direkte tilskudd	3 463	3 442	21	0,6 %
15506 Davviálbmotguovddáš - njuolggodoarja	2 574	2 559	15	0,6 %
15507 Sámi museasearvi - njuolggodoarja	446	443	3	0,7 %
15508 Bååstede - Norsk Folkemuseum - njuolggodoarja	510	507	3	0,6 %
15530 Guovdageainnu/Álaheaju-ášši duodaštanguovddáš - prošeakta	500	500	0	0,0 %
Submi	41 306	41 560	-254	-0,6 %

a) 2019:is juolluduvvui ovttia geardde lasáhus odasmahttit liggenrusttiga.

Doarjaortnega mihttomearri - Museat:

- Fágalaččat nana sámi museat mat gaskkustit, hálddašit, dutket ja oðasmahttet sámi kulturárbbi.

Várdobáiki fárre čakčat 2018 oðða lokálaide Evenskjeran maid leat oastán ja loanain ruhtadan. Dat addá Várdobáikái áibbas oðða vejolašvuodaid ovdánit musean. Sámediggi čuovvula álgaga maid Várdobáiki lea váldán oðða lokálaid ektui, ja vai nagodit bálvalit geatnegasvuodaid oðða vistis. Várdobáiki lea 2018:s plánegoahtán oðða čájáhusa museas, mii ii lean rehkenastojuvvon mielde oðða lokálaid/oðða vistti oastimis ja divodeamis. Oðða vuodđočájáhus museas lea doaisittázii rehkenastojuvvon máksit 6 miljon ru mii vuodđuduuvvá eará museaid vásihuusloguide. Danne lea juollodus Várdobáikái lasihuvvon 2019:s 500 000 ruvnnuin dán bargui.

Sámi historjá ja min kulturárbi galget čalmmustuvvot ja gaskkustuvvot buori ja miellagiddevaš vuogi mielde áigeguovdilis ja oððaáigásáš čájáhusaiguin ja relevánta dávviriiguin. Sámi dávviriid máhcaheapmi Norgga álbmotmuseas ja Kulturhistorjálaš museas sámi museaide Bååstede prošeavta bokte, lea hui deatalaš doaibma. 2019:s galget vuosttaš dávvirat sirdojuvvot muhtun sámi museaide. Sámediggi áigu 2020:s čuovvulit barggu ja láhčit dili nu ahte Norgga álbmotmusea sáhttá joatkit barggu ráhkkanit sirdit dávviriid sámi museaide. Okta konferánsa ruovttoluotta sirdima, mas riikkagaskkaslaš vásáhusat leat mielde, plánejuvvo dollot 2019:is čavčča. 2019:is várrejuvvo 507 000 ru njuolggodoarjan goluide mat bohtet das go dávvirat fárrehuvvojít Norgga álbmotmuseas dan guovtti museai mat sáhttet váldit vuostá dávviriid 2020:s. Seammás lea Sámediggi lasihan doarjaga Árranii ja Várdobáikái divvuma ja oðasmahttima várás vai dat bessel ráhkkanit váldit vuostá dávviriid Bååstede oktavuoðas.

Saemien Sijte ja RDM čovdet iežaset magasiidna- ja čájáhusdárbbu oðða vistti oktavuoðas.

Davviálbmogiid guovddáš ja Deanu ja Várjjaga museasiida divvun/láhčin ruhtaduvvo Sámedikki bušeahtha bokte boahtraaš jagin.

40 lagi lea gollan Álttá-Guovdageainnu eanu giccu rájes. Sámediggi bivdá ahte RiddoDuottarMuseat váldá ovddasvástádusa dán sámi historjá guovddáš oasi vuðolaš duoðasteames ja gaskkusteames. Okta oassi prošeavtas lea geahčadit ovttasbargo vejolašvuodaid Dáiddasiidda - Máze House álgaga ektui, mii vuodđuduuvvá sámi dáiddárjoavkku historjái mii ásahuvvui Mázes. Dán prošektii várrejuvvo 500.000 ru. Sámediggi nammada referánsajoavkku man ovddasvástádus lea sihkkarastit báikkálaš čanastumi bargui. Referánsajoavku galgá maiddái buktit cealkámuša das, mo dokumentašuvdnaguovddáš galgá ásahuvvot.

8.3.6 Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njuolggodoarja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
15000 Árran julevsáme guovdásj	2 283	2 269	14	0,6 %
15001 Sámi dáiddaguovddáš	4 978	4 948	30	0,6 %
15002 Davvíálbmotguovddáš	1 671	1 661	10	0,6 %
15003 Mearrasíida	821	816	5	0,6 %
15004 Sijti Jarnge	1 637	1 627	10	0,6 %
15005 Várdobáiki	2 370	2 356	14	0,6 %
15006 Bihtánsámi viessu	879	874	5	0,6 %
15007 Oslo sámi viessu	1 460	1 451	9	0,6 %
15008 Lásságámmi	320	318	2	0,6 %
15009 Villmarkscampen i Tollådal - Knut Sivertsen	72	72	0	0,0 %
15011 Saemien Sijte	1 234	1 227	7	0,6 %
15012 Áltta Siida	466	463	3	0,6 %
15013 Sjeltie - Sámi kulturpárka	178	177	1	0,6 %
15016 Deanu ja Várijaga museumssiida	491	488	3	0,6 %
15017 Mearrasámi tun	173	172	1	0,6 %
15018 Samisk kultursenter på Røros, Ajege - Trøndelága fylkssuohkan	302	300	2	0,7 %
Submi	19 335	19 219	116	0,6 %

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat

- Sámi kulturviesut ja kulturásahusat geasuhit deaivvadanbáikin ja sámi dáidda- ja kulturgaskkustanarenan.
- Aajege giele- jih maahtoejarnge /sámi giella- ja gelbbolašvuođaguovddážis lea manjimuš jagiin leamaš stuorra aktivitehta sámi kulturdoaibmabijuiguin. Álggahuvvon leat maiddái ollu ođđa kulturdoaibmabijut oassin boahtteáiggi kulturguovddáža doaimmain. Sámi kulturguovddáš duste plassjesámi servodaga dárbbu oažžut eanet viidát ja bissovaš sámi kulturdoaibmabijuuid go guoská plassjesámi kulturárbbi gaskkusteapmái, viidáset fievrrideapmái ja suodjaleapmái. Stáhtus, doaibma ja sisdoallu sámi kulturguovddážin galgá gustot go ođđa fasilitéhtat Aajeges rahppojuvvojtit 2019/2020:s.

8.3.7 Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
17300 Ásahusovddideapmi	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	1 000	1 000	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Ásahusovddideapmi:

- Sámi kulturásahusat mat ovdánit fágalaččat ja institušuvnnalaččat.

Vuoruheamit 2020 - Ásahusovddideapmi:

- Prošeavttat maid ulbmilin lea ovddidit ásahusa fágalaččat.
- Prošeavttat mat váikkuhit dáidaga ja kultuvrra gaskkusteami ođđa vugiid mielde.
- Ovttasbargoprošeavttat ásahusaid gaskka mat sáhttet rahpat ođđa márkanii sámi dáidaga ja kultuvrra várás.
- Ovttasbargu eará álgoálbmotásahusaiguin mii váikkuha fágalaš ovdáneami ja márkanfievrrideami stuorát ja eanet arenaide.

8.4 Sámi girjjálašvuhta ja mediat

Ángiruššansuorggi mihtomearri:

- Sámi kvalitatiiva girjjálašvuoda almmuhuvvo, gaskkustuvvo aktiivvalaččat ja buktojuvvo olámuuddui.

Sámediggi lea 2018:s girjjálašvuodačilgehusa bokte ja ášši sámi girjjálašvuoda gaskkusteami bokte bidjan fokusa sámi girjjálašvuoda ollislaš geahčadeapmái, maiddái geahčadit maid galggašii bargat sierra elemeanttaid siskkobealde girjjálašvuoda suorggis oažžun dihtii positiivvalaš ovdáneami.

8.4.1 Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuhta

	Bušeahutta 2020	Bušeahutta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
17050 Čális fal - prošeakta	900	900	0	0,0 %
Doarjia girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarjia	10 548	6 610	3 938	59,6 %
Doarjia sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjia	2 850	1 650	1 200	72,7 %
Sámi mediat - njuolggodoarjia	4 847	4 819	28	0,6 %
Girjjálašvuoda gaskkustearpi girjebussiin - njuolggodoarjia	2 330	0	2 330	-
17500 Sámi girjjálašvuoda beaivvit - konferánsa	300	100	200	200,0 %
17800 Nannet gaskkusteami dävvisámi guovllus - prošeakta	300	0	300	-
17810 Lohkankampánijat ovttas girjerádjosiin - prošeakta	200	0	200	-
Doarjia Sámi girjebussiide - njuolggodoarjia	0	9 825	-9 825	-100,0 %
Submi	22 275	23 904	-1 629	-6,8 %

8.4.2 Čális fal - prošeakta

Oassin girjjálašvuoda ángiruššamis leat Sámedikkis strategijat dan ektui movt oččodit eanet girječálliid, oažžut almmuhuvvot eanet sámegielat girjjiid ja oažžut eammbogiid lohkat sámegielat girjjiid. Sámediggi álggahii 2015:s girječállinprošeavta ovttasráđiid Sámi dáiddárráđiin (SDR) ja Sámi girječállinservviin (SGS). Dán rádjai lea dat lihkostuvvan bureas, ja Sámediggi joatká viidáset prošeavta 2020:s.

Prošektii várrejuvvo 900 000 ru 2020:s.

8.4.3 Doarjja girjjálašvuoden ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
17040 Davvi Girji AS	4 340	2 725	1 615	59,3 %
17040 Čálliidlágádus AS	3 286	2 065	1 221	59,1 %
17040 Idut AS	1 706	1 076	630	58,6 %
17040 ABC-Company E-skuvla AS	608	372	236	63,4 %
17040 DAT AS	608	372	236	63,4 %
Submi	10 548	6 610	3 938	59,6 %

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi lágádusat galget buvtadit, almmuhit ja gaskkustit sámi girjjálašvuoden.

8.4.4 Doarjja sámi girjjálašvuoden prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
17010 Doarjja sámi girjjálašvuoden prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja	2 850	1 650	1 200	72,7 %
Submi	2 850	1 650	1 200	72,7 %

Lea deatalaš movttiidahttit sámegillii almmuhemiid sámi girjjálašvuoden ohcanvuđotortnega bokte lágádusaide maidda ii guoskka njuolggodoarjjaortnet. Girjjálašvuoden strategijas leat almmuheamit mátta- ja julevsámegillii vuoruhuvvon.

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja sámi girjjálašvuoden prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja:

- Buorre girjjálašvuohtha olámuttus sámegillii.

Vuoruheamit 2020:s - Doarjja girjjálašvuoden ovddideapmái ja ovdánahttimii - ohcanvuđot doarjja:

- Čáppagirjjálašvuohtha mas vuoddománus lea sámegielaido.
- Fágagirjjálašvuohtha mas vuoddománus lea sámegielaido.
- Girjjálašvuoden jorgaleapmi mánáid ja nuoraid várás sámegielaido.
- Digitálala almmuheamit sámegillii čáppagirjjálašvuoden siskkobealde.
- Eará sámi girjjálašvuoden gaskkusteapmi ja almmuheapmi digitálala hámis.

8.4.5 Girjjálašvuoden gaskkusteapmi girjebussiin - njuolggodoarja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
15800 Guovdageaidnu - Guovdageainnu suohkan a)	330	0	330	-
15801 Deatnu/Unjárga - Unjárgga gielda	500	0	500	-
15802 Gáivuotna - Gáivuona suohkan	500	0	500	-
15803 Lulli-Romsa - Romssa fylkkasuohka	500	0	500	-
15804 Lulli-Trøndelaga - Trøndelága fylkkasuohkan	500	0	500	-
Submi	2 330	0	2 330	-

a) Guovdageainnu suohkan oažžu odne 330 000 ru. 20% dan supmis lea doaimmahanossi Muonio suohkanii.

Njuolggodoarja Sámedikkis girjebussiide heaittihuvvo 1.1.2020 rájes. Sámediggi bisuha doarjaga sámi girjjálašvuoden gaskkusteapmi girjebusseeaiggádiiguin mat háliidit bisuhit iežaset girjebussefálaldaga. Sámedikki doarja ii sáhte leat badjel 500.000 ru busse nammii, gč. mearrádusa áššis SP 49/18 Sámi girjjálašvuoden gaskkusteapmi.

8.4.6 Sámi girjjálašvuoden beaivvit - konferánsa

Sámediggi lágida juohke lagi sámi girjjálašvuoden beaivvit Kárášjogas. Sámi girjjálašvuoden beaivvit leat bures ásahuvvon lágideapmi sámi girjjálašvuodas ja girječállibirras, masa servet ollugat. Sámi girjjálašvuoden beaivvit lea deatalaš arena gosa sámi girječállit ja lohkit deaivvadit ságastallat sámi girjjálašvuoden birra.

Sámediggi háliidat eanet doaibmamuni ovddidit ja viiddidit prográmma sámi girjjálašvuoden beaivviide, ja sirdit lágideami eará báikkiide Sámis vai olahit sámi publikumma viidát.

Sámi girjjálašvuoden beaivviide várrejuvvo 300 000 ru 2020:s.

8.4.7 Lohkankampánjjat ovttas girjerádjosiin

Sámediggi álggaha lohkankampánjjaid ovttas girjerádjosiin guovluin gos sámi áasset movttiidahttin dihtii eanet lohkat ja nannet beroštumi girjjálašvuhtii. Lohkankampánjjaid oktavuodas áigu Sámediggi buvttadit sámegielat diehtojuohkinávdnasiid girjerádjosiidda mat servet kampánjii.

Dán prošektii várrejuvvo 200 000 ru.

8.4.8 Nannet gaskkusteami davvisámi guovllus

Romssa ja Finnmarkku fylkkagielddat ja Sámediggi ásahtit ovttasbarggu sámi girjjálašvuoden gaskkusteames davvisámi guovllus. Ovttasbargosurggiin lea oktavuohta sierra ovttasbargošiehtadussii. Ovttasbargu sáhttá ovdamearkka dihtii leat doalut mat ovddidit sámi girjjálašvuoden davvisámi giellaguovllus, ovttasbargu riikarájáid rastá davvisámegielat girjjálašvuodas dahje sullasačča gaskkusteames.

Dán gaskkustanbargui várrejuvvo 300 000 ru.

8.4.9 Sámi mediat - njuolggodoarja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
17001 Nuorttanaste	1 189	1 182	7	0,6 %
17002 Š Nuoraidmagasiidna - Idut AS	1 631	1 621	10	0,6 %
17003 Sámis - Čálliidlágádus AS	385	383	2	0,5 %
17004 Daerpies Dierie/sørsamisk kirkeblad - Den norske kirke	248	247	1	0,4 %
17005 Bárjás - Árran julesáme guovdásj	131	130	1	0,8 %
17007 Guovdageainnu Lagasradio (GLR)	337	335	2	0,6 %
17008 NuorajTV	574	571	3	0,5 %
17009 Bamsebláddi - ABC-Company E-skuvla AS	352	350	2	0,6 %
Submi	4 847	4 819	28	0,6 %

Doarjaortnega mihttomearri - sámi mediat:

- Sámi mediat mat buvttihit servodatánngirdeami.

Mediat leat dehálaš oassin servodagas ja servodatdigaštallamis. Sámediggái lea deatalaš ahte sámi giella, dáidda ja kultuvra leat olámmuttus iešguđege mediain, sierra sajiin ja ahte buvttadeames ja gaskkusteames lea alla kvalitehta.

8.5 Sámi valáštallan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Juohkelágan valáštallandoaimmat.

8.5.1 Čoahkketabealla - sámi valáštallan

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Sámi valáštallan - njuolggodoarja	3 119	3 100	19	0,6 %
85004 Kultur- ja valáštallanstipeanda	100	100	0	0,0 %
Submi	3 219	3 200	19	0,6 %

8.5.2 Sámi valáštallan - njuolggodoarja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
15200 Sámiid Válaštallan Lihttu - Norga (SVL-N)	3 119	3 100	19	0,6 %
Submi	3 119	3 100	19	0,6 %

8.5.3 Kultur- ja valáštallanstipeanda - stipeanda

Sámedikki kultur- ja valáštallanstipeanda galgá movttiidahttit sámi nuoraid áŋggirdit dáidaga, kultuvrra ja valáštallama siskkobéalde. Sámediggi juohká jahkásacčat njeallje stipeandda nuoraide geat áŋggirdit musihka, dáidaga, kultuvrra ja valáštallama siskkobéalde.

Dáid stipeanddaide várrejuvvo 100 000 ru 2020:s.

9 Kulturmuitosuodjaleapmi

Servodatmihttu:

- Sámi kulturmuitut lea deatalaš máhttogáldut min kulturhistorjjá birra ja dat bidjet eavttuid buot plánemiidda ja sisabahkkemiidda.

Sámi kulturmuitut leat dat luottat maid mii oaidnit min máttuid luonddugeavaheamis ja leahkimis luonddus. Dat duoðaštit eallineavttuid, ceavzinstrategijiaid, resursageavaheami, oskku ja heiveheami eanadahkii. Dát eanadat gaskkusta maiddái máhtu resursavalljodaga ja guhkesáiggi ássama birra. Oasit árbediedus geavahuvvojít ain árjjalaččat sámi servodagain, buohtalaga oðða máhtuiguin. Kulturmuittuid sihkkarastin ja daid máhttogaskkusteapmi lea deatalaš dasa ahte sihkkarastit ja viidáseappot fievridit sámi kultuvrra. Máhttua eanadat- ja resursaheiveheami birra, mii boahtá ovdan sámi kulturbirrasíin, lea árvvolaš guhkás olggobeallái sámi servodagaid. Dálkkádatrievdamíin leat váikkuhusat sámi kulturmuittuide, go eanadaga vesáluvvan dagaha earret eará dan ahte arkeologalaš kulturmuittut mat eai leat kártejuvvon ja duoðaštuvvon jávket eret oidnosity. Dasa lassin leat arvvit mat lassánit áittan ráfáidahttojuvvon sámi visttiide.

Kulturmuitolágas nannejuvvo ahte buot 1917 mannosaš sámi kulturmuittut dahje mat leat boarráset leat automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon. Sámedikkis, sámiid bajimus politikhalaš eiseváldin, lea hálldašanovddasvástádus sámi kulturmuittuin ja bidjá váldoeavttuid dán bargui. Dat čuovvu maid álbmotrievttis.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi visteárbbi hálldašeapmái, ja dáid marjemuš jagiid leat registrerejuvvon lagabui 900 automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttii. Visttiid hálldašeami bajimuš prinsihpat leat váld dahuvvon "Sámedikki pláanas ráfáidahttojuvvon sámi visttiid hálldašeami birra" mii mearriduvvui Sámedikki dievasčoahkkimis geassemánus 2017.

Bargu Sámedikki diedáhusain sámi kulturmuittuid birra loahpahuvvo 2020:s. Rievadusat rámmaeavttuin ja láhkadahkosiin, máhttovuođus ja areálageavaheames dagahit ahte lea dárbu ráhkadit bajimuš njuolggadusaid sámi kulturmuitohálldašeapmái. Bahkken min geavahus- ja ássanguovlluide lea stuoris, ja áiggi mielde rievdada dat dili. Kulturhistorjjálaš máhttua, ja oðða diehtojuohkinteknologija ovddideapmi addet hálldašeapmái oðða vejolašvuodaid.

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatuuohta geavahit ja ealáskahattit sin kultuvrralaš dábiid ja árbevieruid. Dásá gullá vuoigatuuohta seailuhit, suodjalit ja ovddidit ovdeš, dálá ja boahttevaš kulturovdanbuktimiid, nugo arkeologalaš ja historjjálaš báikiid, dávviriid, málliid, meanuid, teknologiiaid, govva- ja lávdedáidaga ja girjjálašvuoda.

2. Stáhtat galget beaktilis vugiiguin, ovdamearkka dihte oððasis ásaheami bokte veahkkálagaid eamiálbmogiin fuolahit kultuvrralaš, intellektuála, oskkoldatlaš ja vuoinjyalaš opmodaga máhcaheami go dat lea leamaš váldon eamiálbmogiin eret almmá sin friddja ja diehttevaš ovdalgihti miediheami haga, dahje mat leat váldon sis eret sin lágaid, dábiid ja árbevieruid vuostá.

(Artihkal 11 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatuuođaid birra)

Sámedikki áŋgiruššansuorggit kulturmuitosuodjalusas:

- Kulturmuittuid hálldašeapmi
- Sámi kulturmuitosuodjalusa rámmaeavttut
- Sámi kulturárbbi oainnusindahkan.
- Vistesuodjalus
- Kulturmuitodieđáhus dasa gullevaš gulahallamiin-/rávačoahkkimiiguin

Hálldahuslaš resurssat - kulturmuitosuodjalus

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodenlokten leat mielde kapihtalis 15 Hálldahusdássi.

Kulturmuitojuogus ja Huksengáhtten-, dikšun- ja kultureanadat juogus gullá kulturmuito- areála- ja birasossodahkii (KAB). Ossodaga 18,2 jahkedoaimma juohkásit golmma juhkosi:

- Kulturmuitojuogus
- Areála- ja birasjuogus
- Huksengáhtten-, dikšun- ja kultureanadat juogus

Sámedikkis lea váldi kulturmuitolága mielde hálldašit sámi kulturmuittuid. Kulturmuitojuhkosa ja Huksengáhtten-, dikšun- ja kultureanadat juhkosa váldobargun lea sámi kulturmuittuid ja sámi huksenárbbi hálldašeapmi, gaskkusteapmi ja duođašeapmi. Daidda gullá maiddái ávnnaskeahes kulturárbbi, njálmmálaš árbvieruid ja sámi kulturbirrasiid duođašeapmi. Bargui gullet oktavuohta publikummain, báikedidoštallamat, jearahallamat, báikedidoštanraportat, govvahálldašeapmi ja registeren nationála diehtovuđdui Askeladdenii. Dasa lassin ráhkaduvvojít dikšunplánat sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás.

Juhkosat hálldašit maiddái ohcanvuđot doarjaortnegiid kulturmuittuid ja vistesuodjaleami várás. Dasa gullá maid ohciid bagadeapmi. Juhkosat ovddidit maiddái gulaskuddancealkámušaid gieldda ja regionála plánaide. Sámedikkis lea oktavuohta 144 gielldain, 5 regionna/fylkkagielldain, 3 arkeologalaš riikaoassemuseain, sámi museaiguin ja guovllu eará museaiguin.

Sámedikkis lea váldoovddasvástádus Ceavccageadđggi kulturmuitoguovllu ja Sää'msijdd dikšumis ja hálldašeamis.

9.1 Váikkuhangaskaoamit kulturmuitosuodjaleami várás

9.1.1 Áŋgiruššansuorgi - kulturmuitosuodjaleapmi

	Bušeahutta 2020	Bušeahutta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Kulturmuittuid hálldašeapmi	2 800	3 087	-287	-9,3 %
Vistesuodjalus	6 000	6 000	0	0,0 %
Submi	8 800	9 087	-287	-3,2 %

9.2 Kulturmuittuid hálldašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut hálldašuvvojit iežamet historjjá ja árvvuid vuodul.

Sámedikki bargu galgá dagahit ahte eanet sámi kulturmuittut registrerejuvvojit ja divvojuvvojit. Dán barggu bokte nannejuvvo máhttu sámi vieruid ja historjjá birra, ja vuodđu sámi kulturmuittuid gáhttemii ja suodjaleapmái.

Hálldašeapmái gullet doarjagat, Sää'msijdd kulturbiras ja iešguđet prošeavttat sámi kulturmuittuid registrerema, dikšuma, sihkkarastima ja láhcima oktavuođas, dás maiddái sámi visttit. Sámedikkis lea doaibmavuđot, máhttovuđot ja einnostahhti hálldašeapmi kulturmuittolága ja plána- ja huksenlága vuodul.

Sámediggi lea ráhkadan plána arkeologalaš kulturmuittuid dikšuma ja láhcima várás 2020 rådjai.

Viidát válljejuvvon kulturbirrasat sámi ássanguovllus galget áimmahuššojuvvot ja gaskkustuvvot.

Riikaantikvára ruhtada osiid prošeavttain, BARK nammasaš ortnega vuodul. Ruhtadeapmi eaktuda ahte Sámediggi máksá iežasoasi prošeavttain.

9.2.1 Čoahkketabealla - kulturmuitohálldašeapmi

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
35000 Doarja sámi kulturmuitosuodjalussii - ohcanvuđot doarjja	2 400	2 400	0	0,0 %
36400 Doarja Ceavcgegeadgi kulturmuittouvllu dikšun - ja gasskustanbargui - prošeakta	200	487	-287	-58,9 %
36500 BARK - kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta	200	200	0	0
Submi	2 800	3 087	-287	-9,3 %

9.2.2 Doarjagat sámi kulturmuitosuodjalussii - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
35000 Doarja sámi kulturmuitosuodjalussii	2 400	2 400	0	0,0 %
Submi	2 400	2 400	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - sámi kulturmuittut:

- Sámi kulturmuittut dakhkojuvvojit oainnusin, divvojuvvojit ja gaskkustuvvojit resursan sámi servodagaide ja almmolašvuhtii muđui

Sámi kulturmuitosuodjalusa ohcanvuđot doarjagiid vuoruheamit 2020:

Vistesuodjalanprošeavtaide:

- Ráhkadir antikváralaš ovdeštanplánaid automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon ja suodjalan veara sámi visttiid várás
- Ovddeštit automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon ja suodjalan veara sámi visttiid, visttit main lea erenoamáš mearkkašupmi sámi báikegottiide vuoruhuvvojit.
- Gaskkusteapmi automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon ja suodjalan veara sámi visttiid oktavuođas.

Registrerema ja duođašteami várás:

- Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi kulturbirrasiid ja kulturmuittuid registreren. Dat guovllut vuoruhuvvojit, gos eai leat sámi kulturmuittut nu bures iskkaduvvon.
- Čohkket ja duođaštit sámi ávnneskeahes kulturmuittuid eanadagas.
- Čohkket njálmmálaš historjáid ja muittuid mat čatnasit nuppi máilmmisoahzáid ja boaldimii, eváhkki ja ođdasishuksemii Davvi-Romssas ja Finnmarkkus.

Dikšuma ja láhcima várás:

- Ráhkadir dikšunplána sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás.
- Dikšundoaibmabijut kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás ja daid láhčin vuoruhettiin erenoamážit prošeavtaid Riikaantkvára BARK prográmmas.

9.2.3 Ceavccageađđgi dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta

Ceavccageađđgi kulturmuitoguovlu ráfáidahttojuvvui 1988:s ja dan hálldaša Sámediggi. Sámediggi áigu 2020:s čađahit loahppabarggu parkerensaji ođasmahttimiin Ceavccageađđgi/Mortensnes kulturmuitoguovllus. Dasa lassin vuoruhuvvojit 2020:s kulturbálgáid ja bálvalusvisttiid divvun ja kártan ja duođašteapmi ja fysikhalaš ja digitála gaskkusteami ovddideapmi joatkin. Sámediggi áigu maiddái bargat viidáseappot dan ovdii ahte Várjjat siida ovddiduvvo sámi máilmmiárbeguowlun.

Dán ulbmili várrejuvvo 200 000 ru. 2020:s ja Sámediggi hálldaša ruđaid iežas prošeaktan.

9.2.4 BARK - kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta

Válljejuvvon arkeologalaš kulturmuittuid gáhttenprogramma (BARK) lea programma man ulbmil lea dikšuma bokte sihkkarastiit ahte válljejuvvon ovddasteaddji arkeologalaš kulturmuittut ja kulturbirrasat galget leat olbmuide olámuttus. Sámedikkis leat máŋgga jagiid leamaš prošeavttat dán programmas ja áigu maiddái 2020:s čuovvulit dan. Jahkái 2020 várrejuvvo 200 000 ruvno iežasoassín BARK prošeavtaide.

9.3 Sámi kulturmuitosuodjalusa rámmaeavttut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea formála hálldašanváldi sámi kulturmuittuin kulturmuitolága mielde.

Sámi kulturmuittuid hálldašaneiseváldi kulturmuitolága vuodul sirdojuvvui Sámediggái geahčalanortnegin 2001:s. Dát geahčalanortnet lea ain fámus. Dattetge galgá Sámediggi leat deataleamos eavttuidbiddjin sámi kulturmuitosuodjalusas. Dat eaktuda ahte kulturmuitoláha rievdaduvvo. Dakkár geahčalanortnet dálvista maiddái álbmotriktái go Sámediggi lea álgoálbmotparlameanta.

Viidáseappot leat buorit ekonomalaš rámmaeavttut áibbas deatalaččat sámi kulturmuittuid hálldašeapmái. Dan ollašuhttin dihtii ferte Sámediggi oažžut duohta konsultašuvdnavejolašvuoden ráđđehusain sámi kulturmuitosuodjalusa juolludemiiid birra.

Máhttohivvodat sámi ássanguovlluid ja kulturmuittuid logu birra lea lassáneamen, erenoamážit automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid oktavuođas. Buriid rámmaeavttuid oažžu maiddái ovttasbarggu bokte guoskevaš beliguin kulturmuitosuodjalusas. Sámediggi bargá dál lagas oktavuođas muhtun fylkkagieldaiguin, ovttasbargu mii lea ávkin buot ovttasbargoguimmiide.

9.4 Sámi kulturárbbi oainnusmahttin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut leat vuodđun máhtto- ja árvoháhkamii.

Sámi kulturmuittuid oainnusindahkan addá eanet máhtu sámi historjá ja eallivugiid birra. Sámediggi bargá dan ala ahte sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid gaskkusteapmi galgá dahkojuvvot njálmmálaš ja čálalaš ovdanbuktimiid bokte ja kulturmuittuid láhčima ja geavaheami bokte. Sámi kulturmuittut galget geavahuvvot resurssaid ja eanadagaid geavaheami duođašteapmái ja Sámediggi ferte bidjat eavttuid sámi kulturárbbi gaskkusteapmái.

Sámi kulturmuittut galget geavahuvvot resurssaid ja eanadagaid geavaheami duođašteapmái. Sámediggi áigu jagis 2020 bargat dainna ahte luonddudieđalaš vuogit válđojuvvojit atnui ja ovddiduvvojit sámi kulturmuitosuodjaleamis, dás earret eará ^{14}C -áigemeroštallamat, dendrokronologija ja LIDAR-skánnen.

9.5 Vistesuodjaleapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi antikváralaš visttiin buorre kvalitehta ja dohkálaš bajásdoallan.

Visteregistrerenprošeakta, maid Sámediggi lea čađahan ovttas Riikaantikvárain, lea dagahan ahte automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid lohku lea lassánan 60:s mat dál leat birrasii 900.

Sámedikki ovddasvástádus lea hálldašit dáid visteráhkadus ja gaskkustit dan historjjá maid dat ovddastit. Registrerenprošeakta lea vuolggahan vuordámušaid sámi báikegottiid bealis ja dat geatnegahttá daid oassálästiid geain lea ovddasvástádus ollašuhttit dáid vuordámušaid, ja čuovvulit dan čielga ovddasvástádusa mii lea biddjojuvvon kulturmuitolágas. Riikaantikvára lea juolludan ruðaid Sámediggái nannet automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid suodjalanbarggu čuovvoleami. Sámediggi áigu dan čuovvulit nu ahte nanne ráfáidahttojuvvon kulturmuittuid doarjaga mii lea ovttaskas olbmuid oamastusa várás, ja muđui dávista "automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid hálddašanplánii" maid Sámedikki dievasčoahkkin lea mearridan.

Identifiserejuvvon ja registrerejuvvon sámi kulturmuittuid lohku lassána jagis jahkái, ja lea mielde oainnusindahkamin sámi historjjá ja sámi leahkima eanet ja eanet guovlluin. Kulturmuittuid lassánan lohku veahkeha bures ovdanbuktit davviguovlluid mánjggabealat historjjá.

9.5.1 Čoahkketabealla - vistesuodjaleapmi

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
35001 Vistesuodjalus prošeakta - ohcanvuđot doarja	6 000	6 000	0	0,0 %
Submi	6 000	6 000	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Vistesuodjalanprošeakta:

- Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon visttiid ja rusttegiid sihkkarastin, bajásdoallan ja divvun.

Vuoruheamit 2020:s ohcanvuđot doarjaortnegis huksengáhttenprošeavtaide, čuvvot mearriduvvon ráfáidahttojuvvon sámi visttiid hálddašanplána, gč. Riikaantikvára juolludusreivve.

10 Dearvašvuhta ja sosiála

Servodatmihttu:

- Buorre dearvašvuhta ja dásseárvosaš dearvasvuoda ja sosiálabálvalusat heivehuvvon sámi álbmoga giela ja kultuvrralaš duogážii.

Sámedikki dearvašvuoda- ja sosiálpolitikhka vuodđuduuvvá dasa ahte sámi álbmogis lea vuogatvuhta buori dearvašvuhtii ja ovtaárvosaš dearvašvuoda- ja sosiálabálvalussii, seamma dásis go álbmogis muđui lea. Dát čuovvu Norgga lágaid ja riikkaidgaskasaš konvenšvnnaid, main boahtá ovdan ahte dearvašvuodabálvalusaid hábmen ja čađaheapmi álgoálbmogiid várás galgá dáhpáhuvvat nu ahte álgoálbmogat ieža besset váldit ovddasvástádusa ja stívret daid, vai sis livčče nu alla fysalaš ja mentála dearvašvuodageahču go lea vejolaš. Dasto ferte bálvalusfálaldaga sámi pasieanttaide láhčit sin gielalaš ja kultuvrralaš duogážii.

Sámediggi vásicha ahte jos sámi pasieanttaid dárbu galgá gozihuvvot, de ferte dat boahtit ovdan čielgadit nationála láidesusain ja láhkateavsttain. Hirbmat deatalaš lea loktet ovddasvástádusa sámi dearvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid kvalitehtasihkkarastimis ovttaskas olbmo dásis bajimuš dássái. Sámediggi eaktuda ahte sámi pasieanttaid vuogatvuhta buori dearvašvuhtii, ja ahte láhčojuvvon bálvalusat ohcaluvvojít ja oainnusmahttojuvvojít plánemis, čielggadusain ja dalle go mearrádusat dahkkojuvvojít.

Buori dearvašvuoda ovddideapmi sámi álbmoga várás ferte vuodđuduuvvot duođaštuvvon máhttui sámi álbmoga dearvašvuoda ja eallineavttuid birra, makkár bealit váikkuhit sámi álbmoga dearvašvuodadillái. Máhttui lea deatalaš sihke dearvašvuoda hástalusaid identifiseremii ja buriid doaibmabijuid álgaheapmái. Sámediggi oaidná danne ahte lea dárbu nannet dutkama daid beliid ektui mat váikkuhit dearvašvuhtii, ja sámi pasieanttaid bálvalusfálaldaga dutkama. Dasto lea dárbu buoridit sámi giella- ja kulturgelbbolašvuoda buot dásin dearvašvuoda- bálvalusas. Dát eaktuda dan ahte lea máhttui ja gelbbolašvuhta sámi giela ja kultuvrra birra buot dásin dearvašvuoda- ja sosiálabálvalusain.

*2. Eami-álbmogiidda gullevaš ovttaskas olbmuin lea seamma individuála vuogatvuhta go earáin oažžut buoremus **dási dearvašvuoda** mii lea gávdnamis, sihke fysalaččat ja psykalaččat. Stáhtat galget čađahit dárbbašlaš doaimmaid vai sihkkarastá ahte dát vuogatvuhta dađistaga ollásit devdojuvvo.*

(Artihkal 24 ON julggaštus álgoálbmogiid vuogatvuodaaid birra)

*2. Stáhtat galget ovttasrádiid eamiálbmogiiguun fuolahit ahte eamiálbmot nissonat ja mánát ožžot ollslaš suoji ja dáhkádusaid buotlágán **veahkaválddálaš-vuoda** ja **vealáheami** vuostá.*

(Artihkal 22 ON julggaštus álgoálbmogiid vuogatvuodaaid birra)

***Sámi mánáin lea vuogatvuhta** oažžut ollesárvosaš earvvaš-vuodaja
sosiálafálaldaga sin giela ja kultuvrra vuodul, ja ahte sin etnalaš, oskkoldatlaš, kultuvrralaš ja gielalaš duogáš vuhtii váldojuvvo dohkálaččat veahkkedoaibmabijuid ovddideami oktavuođas. Dát lea máná iešheanalís riekki, mii maiddái gusto sámi mánáide geat lea mánáidsuodjalusa geahčus.*

(Mánáidkonvenšvnna, artihkkaliid 2, 20 ja 30)

Sámi mánáin leat vuogatvuodat mat leat regulerejuvpon Norgga lágain ja riikkaidgaskasaš konvenšvnnaš mat nannejit ahte sis lea vuogatvuohta bajásšaddat iežaset kultuvrras ja iežaset gielain. Veahkcefálaldaga ovddideami oktavuođas galgá sin etnihkalaš, kultuvrralaš ja gielalaš duogáš válđojuvvot dohkálaččat vuhtii. Máhttu sámi giela ja kultuvrra birra lea deatalaš eaktu dasa ahte mánáidsuodjalanbálvalus galgá sáhttit addit sámi mánáide ja sin bearrašiidda dan fálaldaga masa sis lea vuogatvuohta.

Sámediggi háliida juksat váldomihttomeari dearvvašvuoda ja sosiála ektui čuovvovaš ángiruššansurggiid deattuhemiin:

- Buorre dearvvašvuohta ja ovttárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat.
- Ovttaárvošaš mánáidsuodjalanbálvalus.
- Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuodadutkamii.

Hálddahusdási resurssat - dearvvašvuoda ja sosiálajuogus

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodenlokten leat miede kapihtalis 15 Hálddahusdássi.

Dearvvašvuodajuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodaossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa, 20,8 jahkedoaimma:

- Ealáhusjuogus.
- Kulturjuogus.
- Dearvvašvuodajuogus.

Dearvvašvuodajuuhkosis lea ovddasvástádus politihkalaš proseassaid čuovvuleamis mat gullet dearvvašvuoda- ja sosiálapolitihkalaš suorgái. Juhkosis lea ovddasvástádus hálldašit Sámedikki doarjaruđaid Sámedikki vuoruhemiid, Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudusa miede.

10.1 Dearvvašvuoda, sosiála ja mánáidsuodjalusa váikkuhangaskaoamit

10.1.1 Ángiruššansuorggit - dearvvašvuohta ja sosiála

	Bušeahitta 2020	Bušeahitta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Buorre dearvvašvuohta ja ovttárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat	3 005	3 000	5	0,2 %
Submi	3 005	3 000	5	0,2 %

10.2 Buorit ja ovttárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat

Ángiruššansuorggi mihttomeari:

- Sámi pasieanttat ožžot gielalaččat ja kultuvrralaččat láhčcojuvvon dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid.

Sámi pasieanttain miehtá riikka lea vuogatvuohta oažžut gielalaččat ja kultuvrralaččat láhčcojuvvon dearvvašvuodabálvalusa. Sámi pasieanttat deaivvadit dávjá dearvvašvuodabálvalusain mas lea unnán máhttu sámi giela ja kultuvrra birra, gos vejolašvuohta geavahit iežas giela lea unni. Dát addá

bálvalussii heajos kvalitehta, ja várra oažžut divššu boastut stuorru. Dát fuonida pasieantasihkarvuoda ja ráddje pasieanttaid váikkuhanvejolašvuoda ja beassamis váikkuhit iežas dikšumii. Dát unnida maiddái sámi pasieanttaid vejolašvuoda válljet dikšunbálvalusa.

Vuođđodearvvašvuoda bálvalusa siskkobealde ii leat vuogádatlaččat ángiruššojuvvon sámi pasieanttaid dearvvašvuoda fálaldagain. Doaibmabijut mat leat čađahuvvon vuodđodearvvašvuoda bálvalusa siskkobealde eai leat mielde plánejuvvon ángiruššamis, muhto orrot leamen ovttaskas gielddaid, ásahuusaid ja fágaolbmuid álgagat. Máhttu sámi giela ja kultuvrra birra ferte leat mielde gielddaid dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusain, ja heivehuvvot gielddaid dearvvašvuoda- ja fuolahusplánaide, ja bálvalusa čađaheapmái. Sámediggi oaivvilda ahte lea dárbu ráhkadir vuđolaš ja vuogádatlaš geahčastagaid das movt sámi pasieanttaid dárbu láhčcojuvvon bálvalusaide gozihuvvo ovttaskas gielldain gos sámit ásset. Sámediggi áigu ollislaččat ángiruššat sámi álbmoga vuodđodearvvašvuoda bálvalusaid ektui, earret eará nu ahte ovddiduvvo odda nationála doaibmaplána sámi álbmoga dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid várás.

Sámediggi oaivvilda ahte lea dárbu ollislaččat ja bajimuš dásis jurddašit spesialistabálvalusaid organiserema sámi álbmoga várás. Sámediggi áigu čuovvulit sámi pasieanttaid bálvalusfálaldaga ásaheami ja ovddideami spesialistabálvalusaid siskkobealde. Sámediggi oaivvilda ahte Sámi dearvvašvuodapárka ferte loktejuvvot bajimuš stivrendássái vai šaddá buot sámi pasieanttaid várás, ja sihkkarastin dihtii ahte nationála perspektiivvat gozihuvvojtit. Sámediggi áigu konsultašuvnnaid, gulahallama ja ovttasbarggu bokte relevánta aktevraiguin sihkkarastit buriid spesialistabálvalusaid sámi álbmoga várás. Sámediggái sihkkarastojuvvo váikkuhanfápmu konsultašuvnnaid bokte regionála dearvvašvuoda doaimmahagaid barggahandokumeanttaide.

10.2.1 Čoahkketabealla - buorre dearvvašvuohta ja ovtaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat

	Bušeahutta 2020	Bušeahutta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
25000 Geavaheaddjivuđot fálaldat vuoras sápmelaččaid várás - Várdobáiki - njuolggodoarja	610	606	4	0,7 %
25100 Sámi doavttersearvi - njuolggodoarja	165	164	1	0,6 %
25300 Sørsamisk helsenettverk/Årjelsaemien healsoeviermie - njuolggodoarja	100	0	100	-
25400 Oslo sámi viessu - njuolggodoarja	100	0	100	-
Doarjia dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavtaide - ohcanvuđot doarjia	1 700	2 230	-530	-23,8 %
27300 Helse- og sosialfaglig seminar - konferánsa	130	0	130	-
27400 Olgguldas áššedovdi lávdegoddi sámi dearvvašvuodadutkama várás - prošeakta	200	0	200	-
Submi	3 005	3 000	5	0,2 %

10.2.2 Geavaheaddjiguļlot fálaldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarja Várdobáikái

Doarjaortnega mihtomearri:

- Láhčit olbmuide ja organisašuvnnaide geat/mat háliidit čađahit eaktodáhtolaš geavaheaddjiguļlot doaibmabijuid sámi vuorasolbmuid várás.

Dán ortnega bokte addá Várdobáiki bagadusa ja rávvagiid olbmuide ja organisašuvnnaide mat hálidotit čađahit eaktodáhtolaš doaibmabijuid sámi boarrásiid várás.

Várrejuvvo 610 000 ruvnno njuolggodoarjjan Várdobáikái dán barggu oktavuođas 2020:s.

10.2.3 Sámi doaktáriidsearvi - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Ahte sámi doaktáriid searvi fágalaš veahki ja diehtojuohkindoaimma bokte sáhttá váikkuhit dan ahte sámi álbmogis lea dearvvašvuoda fálaldat mii lea heivehuvvon sin gillii ja kultuvrii.
- Sámi doaktáriid searvi lea eaktodáhtolaš, sorjasmeahttun, ideála organisašuvdna mii bargá sámi álbmoga dearvvašvuodafálaldaga buoridemiin ja diedžiha sámegillii dearvvašvuoda birra. Sámi doaktáriid searvi lea hui deatalaš ovttasbargoguoibmi Sámedikki dearvvašvuoda politihka ovdánahttimis. Das lea dávjá vealtameahttun deatalaš rolla Sámedikki politihka čađaheames, ja dat lea maiddái deatalaš resursa Sámediggái. Sámi doaktáriid searvi veahkki Sámediggái lea hui ollu eaktodáhtolaš, go sin lahtut ja stivra leat olles bargguin.

Sámi doaktáriid searvi váikkuha sámi dearvvašvuoda bargiid rekrutteremiin sámi guovlluide.

Várrejuvvo 165 000 ruvnno njuolggodoarjjan Sámi doaktáriidsearvái 2020:s.

10.2.4 Oslo Sámi viessu - njuolggadoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Ovddidit geavaheaddjiguviłlot fálaldaga sámi vuorasolbmuid várás guovlluin gos sámit leat unnitlogus.
- Dán ortnega bokte lágida Sámi viessu Oslos dearvvašvuoda deaivvadeami sámi vuorasolbmuide.

Njuolggodoarjjan Oslo Sámi vissui várrejuvvo 100 000 ru.

10.2.5 Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádat - njuolggadoarja

Doarjaortnega mihttomearri - Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádat:

- Váikkuhit ja nannet barggu ovttárvosaš dearvvašvuoda bálvalusaid ektui sámi álbmoga várás máttasámi guovllus.

Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádahkii gullet dearvvašvuoda bargit máttasámi guovllus, ja dan ulbmilin lea bargat ovttárvosaš dearvvašvuoda bálvalusaid ektui sámi álbmoga várás máttasámi guovllus. Fierpmádat bargá ovttas ossodagaid, gielddaid, fylkkaid ja riikkarájáid rastá.

Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádahkii várrejuvvo 100 000 ru njuolggadoarjan.

10.2.6 Doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavtaide - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahutta 2020	Bušeahutta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
26000 Doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavtaide	1 700	2 230	-530	-23,8 %
Submi	1 700	2 230	-530	-23,8 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavtaide:

- Buorre dearvvašvuhta ja ovttaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat sámi álbmogii seamma dásis go álbmogis muđui.

Vuoruheamit 2020:s - doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavtaide:

- Prošeavttat mat láhčet gielalačcat ja kultuvrralačcat heivehuvvon dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa.
- Metodaovddidanprošeavttat
- Prošeavttat mat buoridit sámi pasieanttaid mielde váikkuhan vejolašvuoda ja geavaheaddjistivrema.
- Prošeavttat mat sihkkarastet sámi mánáid vuogatvuodaid ja dárbbu dalle go leat mánáidsuodjalusa fuolahuas.
- Prošeavttat mat ovdánahttet máhtu sámi giela ja kultuvrra birra sámi dearvvašvuoda siskkobealde.
- Prošeavttat mat nannejit sámi mánáid ja nuoraid psyhkalaš dearvvašvuoda.
- Prošeavttat mat láhčet deaivvadanbáikiid sámi vuorasolbmuid várás.

10.2.7 Dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš seminára - konferánsa

Konferánssa mihttomearri:

- Eanet gelbbolašvuhta dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra, ja sámi pasieanttaid hástalusat ja dárbbut máttasámi guovllus.

Dán ortnega bokte láhčá Aajege dili nu ahte sámi fágaolbmot, sámi geavaheddjiid ja earát sáhttet juohkit gelbbolašvuoda ja vásihuaid mat sáhttet váikkuhit dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid ovddideami ja láhčima máttasámi guovlluide.

Konferánsii várrejuvvo 130 000 ru 2020:s.

10.2.8 Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás - prošeakta

Dát lea Sámedikki mearrádusa áššis 23/19 čuovvuleapmi - etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuoda dutkamii. Dáid njuolggadusaid mielde galgá sámi dearvvašvuoda dutkan oažžut sámi oktasaš miehtama ovdal go prošeakta sáhttá álggahuvvot. Dát váldi fápmuduvvo olggobeale ja áššedovdi komiteai.

Dán prošektii várrejuvvo 200 000 ru 2020:s.

10.3 Ovttaárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáid vuogatvuodat ja dárbbut leat sihkkarastojuvvon mánáidsuodjalusain deaivvadeami oktavuođas.

Sámi mánáid vuogatvuodat leat regulerejuvvon Norgga lágas ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain mat nannejit sin vuogatvuoda geavahit iežaset kultuvrra, giela ja oskkoldaga. Máhttu sámi mánáid vuogatvuodaid, giela ja kultuvrra birra lea deatalaš eaktu dasa vai mánáidsuodjalanbálvalus sáhttá addit sámi mánáide ja sin bearrašiidda fálaldaga masa sis lea vuogatvuohta.

Sámediggi áigu konsultašuvnnaid bokte ráđđehusain ja ovttasbargguin eará aktevrraiguin bargat danala ah te sámi mánáid vuogatvuodat ja dárbu gozihuvvojit ja oainnusmahttojuvvojit bajimuš mearridanja stivrengaskaomiin.

Sámi mánáid vuogatvuodaid sihkkarastima dihtii mánáidsuodjalanbálvalusas lea dárbu ah te mánáidsuodjalanbálvalusa siskkobéalde lea máhttu. Sámediggi váillaha ja álggaha duođaštuvvon máhtu dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra sámi mánáide geat leat leamaš dahje leat mánáidsuodjalusa fuolahuosas. Sámediggi bargá maiddái danala ah te sámi mánáid dárbu ja perspektiiva čuovvuluuvvo mánáidsuodjalusa bachelor- ja masteroahpuin.

11 Álgoálbmotvuogatvuodat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Servodatmihttu:

- Vuogatvuodat mat leat dohkkehuvvon ON álgoálbmotvuogatvuodajulggaštusas heivehuvvojít láhkadahkosii ja geavatlaš politihkkii.

Sámediggi lea njunnošis riikkaidgaskasaš orgánain ovddideamen ja čuovvuleamen álbmotrevttálaš konvenšuvnnaid, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid mat nannejit málmmi álgoálbmogiid vuogatvuodaid. Álgoálbmogin ovta málmmi riggámus riikkain lea mis solidáralaš geatnegasvuhta veahkehít eará álgoálbmogiid vai sin dilli buorránivčii. Dasto lea riikkaidgaskasaš riekti mearrideaddji deatalaš min vuogatvuodaid ja beroštumiid ovdánahttimis ja goziheamis ruovttu guovllus. Min riikkaidgaskasaš barggus ja áŋggirdeamis lea njuolga ja konkrehta mearkkašupmi min servodagas, gitta báikkálaš dássái.

Álgoálbmogiid vuogatvuodaid oktavuodas lea sáhka vuodđu olmmošvuogatvuodain, vuoggalašvuodas, demokratijas, ovtaárvosašvuodas, vealaheami eastadeamis, buriid stivrengaskaomiin ja buori jáhkus. Mii galgat sáhttít searvat mearridanproseassaaide, ja stáhtat galget konsulteret minguin juksan dihtii min frija ja dieđihuvvon ovdagihtii miehtama ovdal go lágat ja doaibmabijut mat váikkuhit midjiide mearriduvvojít. Mis lea vuogatvuhta frija ovdánahttit min ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama.

Rájárasttideaddji barggus leat áŋgiruššansuorggit nugo sámi ovttasbargu, davviguovllut, álgoálbmot- ja olmmošvuogatvuodat, solidaritehtabargu ja málmmiviidosáh hástalusat. Sámediggi searvá árjjalaččat nationála ja riikkaidgaskasaš foraide ja arenaide nugo Sámi Parlamentáralaš Ráđđái, Davviriikkalaš ovttasbargui, Barentsovttasbargui, Árktaš ráđđái, EO:ii ja ON:ii.

Sámediggi konstatere ahte muhtun áššiin rihkkojuvvojít sámi vuogatvuodat, ja politihkalaš čovdosat eai leat šat das. Dasto oaidnit mii ahte ovttaskas olbmot ja joavkkut fertejit birget okto riekteáššiiguin stáhta vuostá, maiguin politihkalaš proseassat eai leat lihkostuvvan.

Visot vuogatvuodat ja friddjavuodat mat dán julggaštu-sas dovddastuvvojít, gustojt ovtaárvosaččat eamiálbmot dievd-duide ja nissonolbmuide.

(Artihkal 44 ON julggaštus álgoálbmogiid vuogatvuodaid birra)

Sámedikki ángiruššansuorggit álgoálbmotvuigatvuodaid, riikkaidgaskasaš ovttasbarggu ja dásseárvvu siskkobealde:

- Sámi ovttasbargu.
- Davviguovllut.
- Álgoálbmotvuigatvuodat.
- Ovttaárvosašvuohta ja solidaritehta.
- Dásseárvu.

Hálddahusdási resurssat - Vuigatvuodaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodat

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodalokten leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdássi.

Vuoigatvuodaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodagas leat 10 jahkedoaimma.

Ossodagas lea ovddasvástádus politikhalaš proseassaid čuovvuleamis mat gullet riikkaidgaskasaš bargui. Juhkosis lea maiddái ovddasvástádus Sámedikki doarjjaruđaid hálldašeams Sámedikki vuoruhemiid mielde, Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudusa mielde.

Buot fágasurggiid mat ovdan bukojuvvorit sámediggebušeatha bokte sáhttá čatnat riikkaidgaskasaš bargui ja dain lea rievttálaš vuolggasadji álbmotrievttis. ON álgoálbmotvuigatvuodajulggaštusa vuodđooaidnu vuodđuduvvá prinsihpaide mat gusket rievttálašvuhtii, demokratijai, olmmošvuigatvuodaid árvvus atnimii, ovtaárvosašvuhtii, vealaheami eastadeapmái, buriide stivrengaskaomiide ja buori jáhkku.

11.1 Álgoálbmogiid vuigatvuodaid, riikkaidgaskasaš barggu ja dásseárvvu váikkuhangaskaoomit

11.1.1 Ángiruššansuorggit - álgoálbmogiid vuigatvuodat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Álgoálbmotvuigatvuodat	1 110	1 403	-293	-20,9 %
Dásseárvu	964	662	302	45,6 %
Submi	2 074	2 065	9	0,4 %

11.2 Sámi ovttasbargu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi giella, kultuvra ja servodateallin gozihuvvojat ja ovddiduvvojat sihke ovttaskas nationála stáhta siskkobealde ja stáhtarajáid rastá.
- Sámit leat sihke álbmot ja álgoálbmot sin árbevirolaš guovlluin Suoma, Norgga, Ruota ja Ruošša stáhtarajáid siskkobealde. Mis lea oktavuohta oktasaš historjá, kultuvrra ja sámegielaid bokte, ja min árbevirolaš eana-, vuotna- ja riddoguovlluid geavaheami bokte daidda gullevaš resurssaiguin. Oktavuohta sámiid gaskka riikarajáid rastá lea mearrideaddji deatalaš árbevieruid bisuheapmái ja sámi oktasašvuoda ja girjáivuođa ovddideapmái. Dát bargu dahkkojuvvo earret eará Sámi

Parlamentáralaš Rádi (SPR) bokte mii lea parlamentáralaš sámi jietna riikkaidgaskasaččat ja mii galgá gozihit sámiid beroštumiid riikarajáid rastá. Miittomearrin lea ahte Sámi Parlamentáralaš Rádis galgá lea institušuvnnalaš ovttasbargu áššiin mat gusket sámiide mángga riikkas, dahje sámiide go lea okta álbmot. Dán rádis leat Norgga beale Sámedikkis 7 delegáhta.

Sámi Parlamentáralaš Rádi bokte ja ovttasráđiid Sámíráđiin áigu Sámediggi váldit álgaga dasa ahte namuhuvvo lávdegoddi mii čielggada sámi rátjanjeaidima, oanehisáiggi ja guhkesáiggi doaibma-bijuiquin. Guhkesáiggi miittomearri lea boahttevaš oktasaš sámi álbmotválljen orgána. Oanehat áigeperpektiivvas mii áigut vuoruhit doaibmabijuid mat harmoniserejít válgortnegiid, nu go oktasaš válgabeaivvi.

11.3 Davviguovllut

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Ceavzilis ahtanuššan davvin ássi álbmogienda.

Sihkkarastin dihtii ceavzilis ahtanuššama davviguovlluin lea deatalaš bargat ovttas sihke álgoálbmotásahusaid, beroštupmiorganisašuvnnaid, ealáhuseallima ja almmolaš eiseválddiid gaskka. Danne lea Sámediggi árjjalaš arenain gos lea sáhka davviguovlopolitihka birra, sihke nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat, earret eará Davviguovloforumii ja riikkaidgaskasaš konferánssaide searvama bokte gos fáddán lea davviguovlopolitihka.

11.4 Álgoálbmotvuogatvuodat

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- ON álgoálbmotvuogatvuodajulggaštus lea heivehuvvon láhkadahkosiin ja geavatlaš politihkas.

Álgoálbmogiin lea iešmearridanriekti. Dán rievtti olis mearridit sii frija sin politikhkalaš sajádaga ja ovdánahttet frija sin ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama. Iešmearrideapmái gullet maiddái vuogatvuodat mat čatnasit álgoálbmogiid dearvvašvuhtii, ohppui, oahpahussii iežas gillii ja iežaset kultuvrra birra, mediaide, vuoinjalaš ja oskkoldat árbvieruide, vuogatvuhtii suodjalit ja ovddidit sin kulturárbbi, árbedieduid ja kulturilmamiid. Dasto eana- ja čáhcevuogatvuodat, vuogatvuodat guovluide ja resurssaide mat leat álgoálbmogiid kultuvrra luonduvuđđosat. Sámedikkit bargá earret eará dan ala ahte oččodit dan ahte álgoálbmogiid ovddastuslaš iešstivrenorgánat beasašedje iešheanalit searvat ON-čoahkkimiin mat gusket álgoálbmotáššiide ja ON álgoálbmogiid 2014 máilmmikonferánssa (WCIP) loahppadokumeantta čuovvuleapmi.

11.4.1 Čoahkketabealla - álgoálbmogiid vuogatvuodat

	Bušeahitta 2020	Bušeahitta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Doarjja riikkaidgaskasaš bargui - njuolggodoarjja	1 110	1 103	7	0,6 %
51100 Riikaigaskasaš álgoálbmotbargu - prošeakta	0	300	-300	-100,0 %
Submi	1 110	1 403	-293	-20,9 %

11.4.2 Doarjja riikkaidgaskasaš bargui - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
50000 Barentsčállingoddi IKS	393	391	2	0,5 %
50100 Sámiráddi - Norgga juogus	430	427	3	0,7 %
50200 Mama Sara Education Foundation	174	173	1	0,6 %
50300 Docip	113	112	1	0,9 %
Submi	1 110	1 103	7	0,6 %

11.4.3 Barentsčállingoddi IKS - njuolggodoarjja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Ovddidit oktavuođaid álgoálbmogiid gaskka Barentsguovllus.

Sámediggi addá doarjaga Barentsčállingoddái. Doarjja manná Barents Indigenous Peoples' Office (BIPO) doibmii Murmánskkas mas Barentsčállingottis lea hálddahuslaš ovddasvástádus. BIPO lea bargogaskaoapmi ja bálvalanásahus ovttasbargguin álgoálbmogiiguin Barents Euro-Arctic guovllus. BIPO:s lea maiddái oasseovddasvástádus čállingottis mii čatnasa the Working Group of Indigenous Peoples in the Barents Euro-Arctic Region (WGIP). BIPO váldomihttomearri lea doallat oktavuođa ja ovddidit oktavuođaid álgoálbmogiiguin Murmánskka guovllus, Karela Republihkas ja Nenets autonome Okrug:is Barentsis ja Norggas.

Barentsčállingoddái IKS várrejuvvo njuolggodoarjja 393 000 ruvnno 2020:s.

11.4.4 Sámiráddi - Norggabeale juogus - njuolggodoarjja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Ovdánahttit sámi vuogatvuodaid, nu ahte sámi álbmot dohkkehuvvo oktan álbumgin mas leat politikhalaš, ekonomalaš ja sosiála vuogatvuodat mat leat sihkkarastojuvvon guoskevaš riikkaid láhkadahkosiin.

Sámiráddi lea Norgga, Ruota, Ruošša ja Suoma sámi organisašuvnnaid ovttasbargoorgána. Sámiráddi váldomihttomearrin lea ovdánahttit sámi beroštumiid ja vuogatvuodaid, ja ahte sámit dohkkehuvvojit oktan álbumgin politikhalaš, ekonomalaš ja sosiála vuogatvuodaiquin mat leat sihkkarastojuvvon guoskevaš riikkaid láhkadahkosiin. Sámiráddi bargá maiddái sámi oktiigullevašvuoda nannemiin oktan álbumgin riikarajáid rastá. Dasa lassin searvá Sámiráddi riikkaidgaskasaš proseassaide mat gusket álgoálbmogiidda, olmmošvuogatvuodaide ja birrasii Árktisis. Sámiráddi lea organiserejuvvo nu ahte juohke riikkas lea sierra juogus. Sámediggi juolluda doaibmadoarjaga Sámiráddái - Norgga beale juhkosii.

Sámiráddái Norgga beale juhkosii juolluduvvo 430 000 ruvnno 2020:s njuolggodoarjjan.

11.4.5 Mama Sara Education Foundation - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Leat veahkkin solidaritehta- ja humanitára barggus ja nannet dan Mama Sara Education Foundation bokte.

Mama Sara Education Foundation lea Norgga unnimus eaktodáhtolaš veahkkeorganisašuvdna mas bása lea Guovdageainnus. Organisašuvdna veahkeha árjjalaččat masaimánáid Tanzanias beassat skuvlla vázzit fáttarortnega bokte, ja čohkke ruđaid masaimánáid skuvlavistái. 2017:s gárvánii skuvlavisti Loliondos mii geigejuvvui skuvlaeiseválldiide Loliondos. Organisašuvdna áigu joatkit ovttasbarggu Loliondoin ja lea plánemin ođđa prošeavta Engarukas. Organisašuvnna solidaritehabargui juolluda Sámediggi danne njuolggodoarjaga dán barggu nannemii.

Mama Sara Education Foundation-organisašuvdnii várrejuvvo njuolggodoarja 174 000 ruvnno 2020:s.

11.4.6 Docip - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Doarjaortnet galgá nannet veahki álgoálbmogiidda iešguđege čoahkkimiid oktavuođas ON-vuogádagas.

Indigenous peoples' centre for documentation, research and information, Docip lea internationála álgoálbmotorganisašuvdna mas lea kantuvra Genèves. Docip lea diehtojuohkin- ja dokumentašuvdnaguovddáš, mii maid bargá álgoálbmogiidda guoski dutkamiin.

Doarjaortnega ulbmil lea nannet dan veahki maid ásahuks addá álgoálbmogiidda iešguđege čoahkkimiid oktavuođas ON-vuogádagas.

Docip:ii várrejuvvo njuolggodoarja 113 000 ruvnno 2020:s.

11.5 Ovttaárvosašvuhta ja solidaritehta

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Čájehuvvo solidaritehta eará álgoálbmogiiguin.

Sámediggi lea njunnošis riikkaidgaskasaš orgánain ovddideamen ja čuovvuleamen álbtotrievttálaš konvenšuvnnaid, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid maiguin nannejuvvojit máilmimi álgoálbmogiid vuogatvuodat. Go leat álgoálbmot ovta máilmis riggámus riikkain, de lea mis solidáralaš geatnegasvuhta veahkehit vai eará álgoálbmogiid dilli buorránivččii. Dasto lea riikkaidgaskasaš riekti mearrideaddji deatalaš min vuogatvuodaid ja beroštumiid ovdánahttimii ja goziheapmái ruovttus.

11.6 Dásseárvu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Dásseárvosaš sámi servodat ovttalágan vuogatvuodaiguin ja vejolašvuodaiguin buohkaide.

Vuolggasadjí dán mihttomearrái lea ahte dásseárvu guoská buot servodatsurgiide ja galgá leat integrerejuvvon oassi min barggus, beroškeahttá earret eará sohkabealis, doaibmanávccain, etnalašvuodas ja seksuála sojus. Danne lea dásseárvu bealli mii guoská buot politihkkasurgiide Sámedikkis, ja dásseárvu galgá danne leat integrerejuvvon oassi juohke fágasuorggis. Bargu rievdadit Sámedikki doaibmaplána dásseárvvu ektui boahhtá leamen vuoruhuvvon fáddá.

Álgoálbmotnissonat leat hárve mielede mearrádusproseassain. Ášshit mat gusket álgoálbmotnissoniidda dávjá dahkkojuvvojit oaidnemeahttumin riikkaidgaskasaš vuogatvuodaaproseassain. Dasa lassin šaddet ášshit mat gusket álgoálbmotnissoniidda dávjá oaidnemeahttumin doppe gos álgoálbmotášshit válđojuvvojit ovdan. Álgoálbmotnissoniin bohtet dađistaga nannoseappot gálibádusat dan birra ahte sii fertejit searvahuvvot mearrádusproseassain ja arenain mat gusket álgoálbmogiidda.

11.6.1 Čoahkketabealla - dásseárvu

	Bušeahhta	Bušeahhta	Erohus	% erohus
	2020	2019	2020 - 2019	
27100 Veahkaváldálašvuohta lagas oktavuođain sámi servodagas - prošeakta	350	350	0	0,0 %
Doarjja sámi dásseárvvoorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja	314	312	2	0,6 %
51400 Álgoálbmotnissonkonferánsa - konferánsa	300	0	0	-
Submi	964	662	2	0,3 %

11.6.2 Veahkaváldi lagaš oktavuođain sámi servodagas - prošeakta

Veahkaváldi lagaš oktavuođain lea servodatváttisvuohta maiddái Sámis, ja góibida eanet dihtomielalašvuoda fáttá birra ja ulbmilláš doaibmabijuid eastadeami siskkobealde, bálvalusfálaldaga guoskevaččaide ja fágaolbmuid gelbbolašvuoda buorideami. Mii háliidat bidjat eavttuid stáhta doaibmabijuid hábmemii dán suoggis. Deatalaš lea oažżut eanet dutkama suoggis, eanet gelbbolašvuoda ja kapasitehta buot lađdasiin ja váikkuhit miellaguottuid rievdadeami. Sámediggi lea ovttas ráđdehusain álgán ráhkadir doaibmaplána veahkaválddi birra, mas lea sierra oassi sámi servodaga birra. Galget dollojuvvot fágabeaivvit ja seminárat.

Dán bargui várrejuvvo 350 000 ru 2020:s.

11.6.3 Doarjja sámi dásseárvvoorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja

	Bušeahhta	Bušeahhta	Erohus	% erohus
	2020	2019	2020 - 2019	
56400 Sámi NissonForum	190	189	1	0,5 %
56300 Norgga Sárhakká Sámi nissonorganisašuvdna	124	123	1	0,8 %
Submi	314	312	2	0,6 %

11.6.4 Sámi NissonForum - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Váikkuhit barggu resursaguovddáža ektui ja sohkabealdásseárvui sámi perspektiivvas ja nannet dan barggu.
- Sámi NissonForum lea sámi nissonolbmuid ja sohkabealdásseárvvu resursaguovddáš sámi perspektiivvas. SNF bargá sámenissooniid váikkuhanfámu buorideami ovddas servodagas, movttiidahttá sámi nissoniid bargat ja ovdánit iežaset eavttuid mielde, ja bargá dan ala ahte ásahuvvošii sámi resursaguovddáš mas sohkabeal- ja dásseárvoášshit leat fokusis. Dasa lassin bargá dan ala ahte sámi nissonolbmuid eallin ja bargu, sihke historjálaččat ja dál, duođaštuvvo ja oainnusmahttojuvvo.

Sámi NissonForumii várrejuvvo 190 000 ruvnno 2020:s njuolggodoarjjan.

11.6.5 Norgga Sáráhkká sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Váikkuhit dan ahte sámi nissonolbmuid váikkuhanfápmu ovddiduvvo servodagas.
- Norgga Sáráhkká sámi nissonorganisašuvdna lea ovttasbargoorgána sámi nissonolbmuid áššiin Sámis. Organisašuvdna ovdánahttá ja ovddida sámi nissonolbmuid váikkuhanfámu servodagas dan bokte ahte dihtomielalažžan dahká sámi nissonolbmuid ja almmáiolbmuid dásseárvui, váikkuha mearrádusdahkkiide, sámi mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttuid buorideapmái, nissonkultuvrra oainnusmahttimii ja vuorasolbmuid eallinkvalitehta buorideapmái. Organisašuvdna bargá ovttas maiddái eará álgoálbmot-nissonorganisašuvnnaiguin ja nationála ja riikkaidgaskasaš nissonorganisašuvnnaiguin.

Norgga Sáráhkká sámi nissonorganisašuvdnii várrejuvvo 124 000 ruvnno 2020:s njuolggodoarjjan.

11.6.6 Álgoálbmotnissónkonferánsa - konferánsa

Máilmiviidosaš nissonkonferánsa galgá dollojuvvot Sámis borgemánu 2020.

Álgoálbmotnissónolbmot vásihit ahte sií leat oaidnemeahttumat arenain gos álgoálbmotášshit guorahallojuvvojít ja álgoálbmotriekti ovddiduvvo. Álgoálbmotnissónolbmuid stáhtus ja sajádat riikkaidgaskasaš riekteproseassain ferte nannejuvvot. Dát konferánsa lea doarja dán proseassas.

Máilmiviidosaš álgoálbmotnissónolbmuid konferánsii ráhkkanéapmái ja čađaheapmái várrejuvvo 300 000 ru 2020:s.

12 Ovttasbargošiehtadusat

Servodatmihttua:

- Nanosmahttojuvvon sámi giella, kultuvra ja servodateallin.

Gielldat leat okta deataleamos Sámedikki ovttasbargooasálaččaiguin. Gielldat dat vuosttažettiin láhčet bálvalusaid sámi álbmoga várás go guoská gillii, bajásšaddamii ja oahpahussii, dearvvašvuoda ja sosiála áššiide, kultuvrii, ealáhusaide ja areálageavaheapmái.

Sámediggi bargá dan ala ahte láhčcojuvvorit dilit nu ahte sámi álbmogis alddis, iežas eavttuid mielde, galgá leat vejolašvuhta ovddidit iežas servodaga, giela ja kultuvrra buoremus lági mielde. Dán ovddasvástádusa ii galgga Sámediggi, iige sáhte dahje hálitge okto guoddit. Sámediggi hálíida nannet ovttasbarggu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin. Searvevuodašiehtadusaid ja ovttasbargošiehtadusaid ásaheami bokte gielldaiguin ja fylkkagielldaiguin, ja eará guovddáš ásahusaiguin jos daid doaibma guoskkaha sámi beroštumiid.

Sámediggi áigu 2020:s bargat earenoamážit dálá guoibmevuodabarggu nannemiin ja ođđa guoibmevuodabarggu ásahemiin báikkálaš ja regiovnnalaš eiseválddiiguin, mas miittomearrin lea searválagaid loktet sámi ásahusaid.

12.1 Ovttasbarggu váikkuhangaskaoomit

12.1.1 Ángiruššansuorggit - ovttasbargošiehtadusat

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Regionála ovttasbargu	2 000	2 000	0	0,0 %
Submi	2 000	2 000	0	0,0 %

12.2 Regionála ovttasbargu

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Árjjalaš ja ulbmildiđolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Sámediggi lea ovttasbarggus sorjavaš eará oasebeliin bohtosiid olaheames barggustis. Sámediggi lea 2018:s ja 2019:s dahkan ođđa ovttasbargošiehtadusaid Finnmárku fylkkagielldain, Romssa fylkkasuohkaniin, Norlánnda fylkkasuohkaniin ja Trøndelága fylkkasuohkaniin. 01.01.2020 rájes lea Romsa ja Finnmárku ovttastahttojuvvon oktan regiodnán, ja Sámediggi áigu dan jagis ságastallat ođđa fylkkagielldain dainna ulbmiliin ahte dahkat ođđa ovttasbargošiehtadusa.

Sámediggi lea vuolláičállán ovttasbargošiehtadusaid gávpotgielldaiguin Áltá, Oslo, Bådåddjo ja Romsa. Ovttasbargošiehtadusaid áigumuššan lea gozihit sámi giela ja kultuvrra sámi álbmoga várás dán gielldain. Dasto láhčcojuvvo ovttasbargošiehtadusaid bokte eanet rabas ja luohttevaš gulahallan

diliid birra mat gusket sámiide. Šiehtadusaid čuovvuleapmi dáhpáhuvvá doaibmabijuid bokte iešguđege fágakapihttaliid siskkobealde bušehtaas.

12.2.1 Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
45000 Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide	2 000	2 000	0	0,0 %
Submi	2 000	2 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide:

- Árjjalaš ja ulbmildiđolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Vuoruheamit 2020:s doarjjaortnegis - Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide:

- Prošeavtaide mat ovdánahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima daiguiin fylkkagielldain maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.
- Prošeavtaide mat ovdánahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima daiguiin gávpotgielddaiguin maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.

13 Eará doaibmabijut

13.1.1 Čoahkkelabealla - Eará doaibmabijut

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
15600 Doarja Noereh! Organisašuvdnii a)	210	0	210	-
Sámi válđoorganisašuvnnaide b)	2 836	0	2 836	-
Doarja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis c)	526	0	526	-
80100 Sámiguoski statistikhka Norggas d)	375	0	375	-
86000 Sámediggeválggaid dutkan e)	800	0	800	-
81000 Doarjähálldašanvuogádat - prošeakta	1 000	0	1 000	-
Submi	5 747	0	5 747	-

- a) Doarja Noereh organisašuvdnii Lea sirdojuvvon kapihtalis 8 Kultuvra.
b) Sámi válđoorganisašuvnnaidat lea sirdojuvvon kapihtalis 14 Politikhalaš dássi.
c) Doarja organisašuvnnaide, joavkkuide ja bellodagaide main lea ovddastus Sámedikkis lea sirdojuvvon kapihtalis 14 Politikhalaš dássi.
d) Sámiguoski statistikhka Norggas lea sirdojuvvon kapihtalis 14 Politikhalaš dássi.
e) Sámediggeválggaid dutkan lea sirdojuvvon kapihtalis 14 Politikhalaš dássi.

13.1.2 Noereh - njuolggodoarja

Noereh lea sámi nuoraidorganisašuvdna Norgga beale Sámis mii vuodđuduvvui 2009:s. Noereh galgá bargat buot sámi nuoraid ektui, ja áššiiguin mat leat hui deatalaččat sámi nuoraide. Noereh galgá láhčit diliid nu ahte buot sámi nuorain lea deaivvadanbáiki mii váikkuha sámi identitehtadovddu nannema rastá geografiija ja rájáid. Noereh lea bellodatpolitikhalaččat ja eallinoainnu dáfus bealátkeahtes organisašuvdna. Várrejuvvo 210 000 ru njuolggodoarjan Noereh organisašuvdnii 2020:s.

13.1.3 Doarja sámi válđoorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
55000 Sámi válđoorganisašuvnnaide	2 836	0	2 836	-
Submi	2 836	0	2 836	-

Doarjaortnega mihttomearri - Doarja sámi válđoorganisašuvnnaide:

- Bisuhit máŋggalágán organisašvdnaeallima ja sihkkarastit organisašuvnnaide stabiila ekonomalaš vuođu.

13.1.4 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
56000 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis	526	0	526	-
Submi	526	0	526	-

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis:

- Sihkkarastit ruhtadanvuđu organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnat main lea ovddastus Sámedikkis.

13.1.5 Sámi guoski statistikhka Norggas - šiehtadus

Sámediggi lea dahkan šiehtadusa Statistikhalaš guovddášdoaimmahagain (SGD) sámi guoski statistikhka buvttadeamis. Ruđat mannet publikašuvnna buvttadeapmái, sámi statistikhkii, mii almmuhuvvo juohke nuppi jagi. Sámedikki vuodđooaidnu lea ahte sámi guoski statistikhka galgá buvttaduvvot SGD bokte. Šiehtadussii várrejuvvo 375 000 ru 2020:s.

13.1.6 Sámediggeválga dutkan - šiehtadus

Sámediggi lea dahkan šiehtadusa Servodatdutkama instituhtain sámediggeválga dutkamis. Dutkanprošeavta ulbmilin sámediggeválga birra lea buoridit máhtu sámi válgadutkangelbbolašvuoda birra ja ovdánahttit dan, man oktavuođas deattuhuvvojit sámi kultuvrralaš ja gielalaš bealit. Šiehtadussii várrejuvvo 800 000 ru 2020:s.

13.1.7 Doarjjahálddašanvuogádat - prošeakta

Prošeakta lea Sámedikki digitaliserenstrategiija čuovvuleapmi, mearriduvvon juovlamánu 6. beaivi 2018. Prošeavta ulbmilin lea hákhat oppalaš doarjjahálddašanvuogádaga Sámedikki doarjjaortnegiidda, mii galgá buoridit Sámedikki doarjjaortnegiid hálddašeami.

Sámedikkis leat odne sullii 60 iešguđetlágan doarjjaortnega iešguđetge ossodagain ja mii geavahit ollu resurssaid hálddašit dáid doarjagiid. Dál ii leat mis oppalaš vuogádat doarjjahálddašeapmái. Ođđa vuogádat álkidivččii doarjagiid hálddašeami ja dagašii dan ollislaččabun. Dát addá maiddái vejolašvuoda Sámediggái buoridit bálvalusaid maid mii fállat min geavaheddjiide.

Prošeavttain mii oaidnit čuovvovaš vuottuid:

Vuoitu	Geasa, ja mot, lea vuoitut?
Buoret geavaheaddjivásáhus	Doarjaoahccit ja doarjaoažžut
Doarjaoažžu oažžu ruđa jođáneabbo	Doarjaoahccit ja doarjaoažžut
Oaneheabbo áššemeannudanáigi	Doarjaoahccit ja doarjaoažžut
Buoret kvalitehta mearrádusain	Sámedikki politihkkárat Hálddahuslaš jođiheapmi
Unnit ruovttoluottageassimat ja ruovttoluottamáksimat	Sámedikki politihkkárat Hálddahuslaš jođiheapmi
Buoret reporteremat	Sámedikki politihkkárat Hálddahuslaš jođiheapmi
Dárbbasuuvvojit unnit jahkedoaimmat doarjjahálddašeamis	Sámedikki politihkkárat Hálddahuslaš jođiheapmi
Dárbbasuuvvojit unnit jahkedoaimmat doarjagiid reporteremis	Doarjaoažžut

Prošeakta biddjui johtui 2019:s ja das lea 2 900 000 ru ollislaš gollorámma. Sámedikki reviderejuvvon bušeahdas 2019 várrejuvvui 400 000 ru prošektii.

Prošektii várrejuvvo 1 000 000 ru 2020:s.

14 Politihkalaš dássi

14.1.1 Čoahkketabealla - politihkalaš dássi

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Politihkalaš dási doaibmagolut	29 479	29 303	176	0,6 %
Politihkalaš dási váikkuhangaskaoamit	5 316	9 801	-4 485	-45,8 %
Submi	34 795	39 104	-4 309	-11,0 %

14.2 Politihkalaš dási doaibmagolut

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
1010 Sámedikki dievasčoahkkin	12 961	12 884	77	0,6 %
1110 Sámedikki dievasčoahkkinjodihangoddi	1 979	1 967	12	0,6 %
1111 Sámedikki fágálávdegottit	786	781	5	0,6 %
1120 Sámedikki bearráigeahččanlánvdegoddi	956	950	6	0,6 %
1310 Samisk parlamentarisk råd a)	709	705	4	0,6 %
1510 Sámediggerráddí	10 941	10 876	65	0,6 %
1910 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SNPL)	412	410	2	0,5 %
1920 Sámedikki vuorrasiidráddí	457	454	3	0,7 %
1930 Sámedikki váiddalávdegoddi	278	276	2	0,7 %
Submi	29 479	29 303	176	0,6 %

a) Gitta 100 000 ru várrejuvvo SPR rádjacaggelávdegoddái.

14.2.1 Hálldahuuslaš resurssat - dievasčoahkkinstába

15. kapihtalis - Hálldahuuslaš dássi- leat dievasčoahkkinstába bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda lokten.

Stábas leat 5 jahkedoaimma. Dievasčoahkkinstába ovddasvástádus ja bargun lea gozihit parlamentáralaš doaimma Sámedikkis, ja ášsemeannudit čoahkkinjodihangoddái ja plánet lávdegodečoahkkimiid. Dasa lassin lea dievasčoahkkinstábas ovddasvástádus Sámedikki jienastuslogus, ovddasvástádus sámediggeválggaid plánemis ja čaðaheamis ja oðða sámedikki rahpamis, váiddaáššiid meannudeamis maid sámediggeráddíi sádde Sámedikki doarjaáššiid váiddalávdegoddái ja doaimmahit Sámedikki váiddalávdegotti cállindoaimmaid.

Dievasčoahkkinjodihheapmi galgá 2019/2020 mielde geahčadit Sámedikki politihkalaš joðiheami ollislaš njuolgadusaid, ja galgá earret eará geahčadit ja rievadait Sámedikki čoahkkinortnega ja vuoddonjuolgadusaid, ja maid fágálávdegotti barggu. Lassin háliida dievasčoahkkinjodihheapmi geahčadit mot galgá Sámedikki jienastuslogu hálldašít boahtteáiggis.

Sámediggi galgá leat ovdagovan sámegiela geavaheamis ja lea dievasčoahkkinášsis 20/16 mearridan ahte áirasiidda galgá addojuvvot vejolašvuhta beassat geavahit sámegiela sihke lávdegodečoahkkimiin ja go áirasat čoahkkanit dievasčoahkkimii. Sámedikki dievasčoahkkin lea mearridan ahte dokumeanttat galget jorgaluvvot sámegillii (sihke davvi-, julev- ja lullisámegillii), lávdegode- ja dievasčoahkkinčoahkkimat galget dulkojuvvot sámegillii ja áirasat galget oažžut iežaset sáhkavuoruid jorgaluvvot sámegillii.

14.2.2 Sámedikki dievasčoahkkin

Dán poasttas leat ruđat Sámedikki dievasčoahkkimii, fágalávdegottiide ja joavkkuide. Sámedikki dievasčoahkkimii várrejuvvo 12 961 000 ru 2020:s.

14.2.3 Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi

Čoahkkinjođihangotti bušeahdas várrejuvvojtu ruđat dievasčoahkkinjođiheaddji bálkái, čoahkkinjođihangotti buhtadusaide ja mátkegoluide, go leat eará čoahkkimiin go dievasčoahkkimiin, ja dievasčoahkkinjođiheaddji mátkegoluide dan oktavuođas go lea eará doaimmas Sámedikki ovddas. Dievasčoahkkinjođiheaddji buhtadus lea 80 % presideantta buhtadusas.

Sámedikki ášši 17/06 mearrásusa vuodul Njuolggadusat ruđaid geavaheapmái Sámedikki politikhalaš joavkkuide, maid dievasčoahkkinjođiheaddji hálldaša, várrejuvvo 50 000 ru joavkoruđaid revisoradohkkeheapmái ja ruhtan opposišuvnna bargoeavttuide.

Sámedikki ášši 20/16 ja ášši 25/18 mearrásusaid vuodul várrejuvvo 292.000 ru sámegielkurssaide Sámedikki áirasiid várás. Ruđaid hálldaša dievasčoahkkinjođihangoddi.

Ruđain mat leat várrejuvvon dievasčoahkkinjođihangoddái lea mielde buhtadus Sámedikki nammadan lahttui ja várrelahttui Finnmarkkuopmodaga bearráigeahččanlávdegottis, 45 000 ru. Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddái várrejuvvo 1 979 000 ru 2020:s.

14.2.4 Sámedikki fágalávdegottit

Fágalávdegottiid njuolggadusain boahtá ovdan ahte lávdegottit sáhttet dahkat mátkkiid ja báikediđoštallamiid oahpásmuvvan dihtii áššiide maiguin barget. Dasto čuožju ahte lávdegottit sáhttet searvat čoahkkimiidda/semináraide/konferánssaide jos dárbašit ođđa dieđuid áššiin maiguin lávdegoddi bargá. Sámedikki fágalávdegottiide várrejuvvo 786 000 ru 2020:s.

14.2.5 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi

Bearráigeahččanlávdegoddi galgá čađahit parlamentáralaš bearráigeahču ja bearráigeahččat stivrejumi dan doaimmas mii ruhtaduvvo Sámedikki bušeahta bokte. Dasa gullá maiddái bearráigeahččat Sámedikki jahkerehketdoalu ja Riikkarevišuvnna vejolaš mearkkašumiid rehketedollui. Lávdegoddi sáhttá čađahit iskkademiid Sámedikki hálddahusas, jos dan gávnaha dárbašlažjan.

Bearráigeahččanlávdegoddi ovddida evttohusa Sámedikki dievasčoahkkimii dain áššiin maid dat meannuda, juogo sierra áššin dahje lávdegotti jahkediedáhusas.

Sámediggi lea dahkan rámmašiehtadusa advokáhtafitnodagain Søstrene Åsfjord AS bálvalusaid oastimis Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái. Bálvalusaide gullá earret eará yeahkki ráhkadir doaibmaplánaid bearráigeahččanlávdegotti barggu várás bearráigeahččanlávdegotti njuolggadusaid vuodul, bearráigeahččanlávdegotti áššiid čielggadeapmi ja áššeráhkkanepmi ja yeahkki diehtojuohkin- ja gulahallangažaldagain. Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái várrejuvvo 956 000 ru 2020:s.

14.2.6 Sámi Parlamentáralaš Ráđđi (SPR)

Sámi Parlamentáralaš Ráđđi (SPR) lea Ruota, Suoma ja Norggas sámedikkiid parlamentáralaš ovttasbargoorgána, ja mas Ruošša beale sámiin lea bissovaš ovddastus. Iešguđege sámedikkit mákset iežaset sáttagottiid goluid SPR-čoahkkimiidda searvamii ja eará ovddastussii. Sámi Parlamentáralaš ráđđái várrejuvvo 709 000 ru 2020:s.

14.2.7 Sámediggeráđđi

Poasttas máksojuvvo buhtadus presidentii, njealji ráđđelahttu, ja guovtti politihkalaš ráđđeaddái, ja das lea ruhta sámediggeráđđi mátkegoluide ráđđečoahkkimiidda ja eará doaimmaid oktavuođas Sámedikki ovddas.

Sámedikki presideantta buhtadus čuovvu ráđđehuslahtuid buhtadusa, ja lea 80 % das.

Sámediggeráđđi eará lahtuid jahkebuhtadus lea 75 % presideantta buhtadusas. Sámediggeráđđái várrejuvvo 10 941 000 ru 2020:s.

14.2.8 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul)

SáNul ásahuvvui bissovaš orgánan 2003:s. Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul) lea ásahuvvon nannet sámi nuoraid váïkkuhanvejolašvuoda Sámedikki politihkki. SáNul lea maiddái áŋgiruššan riikkaidgaskasaččat sámi ja álgoálbmoga nuoraid politihkain. SáNul:s leat vihtta bisteavaš lahttu maid Sámediggeráđđi nammada. SáNul lea ožžon bisteavaš mandáhta ja organiserema Sámedikki dievasčoahkkimis. Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávegoddái várrejuvvo 412 000 ru 2020:s.

14.2.9 Sámedikki vuorrasiidráđđi

Vuorrasiidráđđi lea sámediggeráđđi ráđđeaddiorgána ja galgá veahkehit ráđi hábmet Sámedikki vuorrasiidpolitihka. Vuorrasiidráđđis lea govda geográfalaš ovddastus. Sámedikki vuorrasiidráđđái várrejuvvo 457 000 ru 2020:s.

14.2.10 Sámedikki váiddalávdegoddi

Sámediggi ásahii 2011:s Sámedikki váiddalávdegotti doarjjaáššiid várás. Ásaheami áigumuš lea sihkkarastiit ahte Sámedikki doarjjahálddašeapmi doahtala hálldašanlága njuolggadusaid váiddameannudeami birra. Sámedikki váiddalávdegoddái várrejuvvo 278 000 ru 2020:s.

14.3 Politihkalaš dási váikkuhangaskaoamit

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
62000 Sámedikki politihkalaš joavkkut	3 822	3 799	23	0,6 %
62100 Opposišuvnna bargoeavttu	1 494	1 485	9	0,6 %
55000 Sámi válđoorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja a)	0	2 819	-2 819	-100,0 %
56000 Doarjja organisašuvnnaide, joavkuide ja bellodagaide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja b)	0	523	-523	-100,0 %
80100 Sámiguoski statistikhka Norggas - šiehtadus c)	0	375	-375	-100,0 %
86000 Sámediggeválggaid duktan- šiehtadus d)	0	800	-800	-100,0 %
Submi	5 316	9 801	-4 485	-45,8 %

a) Sáni válđoorganisašuvnnat leat sirdojuvvon kapihtalii 13 Eará doaibmabijut
b) Doarjja organisašuvnnaide, joavkuide ja bellodagaide main lea ovddastus Sámedikkis lea sirdojuvvon kapihtalii 13 Eará doaibmabijut
c) Sáni guoski statistikhka Norggas lea sirdojuvvon kapihtalii 13 Eará doaibmabijut
d) Sámediggeválggaid dutkan lea sirdojuvvon kapihtalii 13 Eará doaibmabijut

14.3.1 Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkuide

Doarjjaortnega doarjaoažžut ja olahusjoavku:

Joavkkut sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94, ja rievadan 28.11.07.

Ortnega hálđdaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válddi.

Doarjja opposišuvnna bargoeavttuide:

Joavkkut Sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94, ja rievadan 28.11.07, ja mat leat meroštallan ahte gullet opposišuvdnii.

Ortnega hálđdaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válddi. Dat várrejuvvo 3 822 000 ru dán ohcanvuđot doarjagii.

14.3.2 Opposišuvnna bargoeavttu

Sihkkarastin dihtii opposišuvdnii buriid bargoeavttuid Sámedikkis, várrejuvvojit jahkásáččat ruđat politihkalaš opposišuvnna joavkkuid doibmii. Dasa várrejuvvo 1 494 000 ru 2020:s.

15 Hálldahusdássi

	Bušeahhta 2020	Bušeahhta 2019	Erohus 2020 - 2019	% erohus
Bálká ja sosiála golut a)	93 322	94 072	-750	-0,8 %
Eará doaibmagolut	40 132	39 893	239	0,6 %
Submi	133 454	133 965	-511	-0,4 %

a) 3 000 000 ru lea sírdojuvvon 12000:i Sámi Giellagáldui. Dat dahket 4 virgeresurssa.

Postii gullet:

- Sámedikki hálldahusa bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda buorideapmi. Dát guoská Sámedikki 7 fágaossodahkii ja dievasčoahkkinstábii. Váldooassi goluin leat bálkkát ja bargiidgolut.
- Hálldahusa ja politikhalaš jođiheddjiid oktasaš doaibmagolut. Dasa gullet gálvvut ja bálvalusat, viessoláigu, el-rávdnji, oppalaš investeremats ja investeremats DGT-reaidduide.
- Várrejupmi sámediggevistti bajásdoallan- ja divvungoluide.

Ásahuvvojut guokte gaskkustanvirggi, okta julevsámegiela gelbbolašvuodain ja okta lullisámegiela gelbbolašvuodain, ja sámi girjjálašvuoda gelbbolašvuodain. Julevsámi virgi ásahuvvo Árran julevsámi guovddážii. Lullisámi virgi ásahuvvo Sijti Jarngii. Virggit gullet Sámedikki girjerádjosii.

15.1.1.1 Sámediggi ofelažjan sámegiela geavaheami várás

2016 dievasčoahkkimis (gč. dievasčoahkkinemarrádusa ášsis 020/16 Sámediggi sámegiela geavaheami ofelažjan) mearriduvvui ahte "Okta Sámedikki váldomihtomeriin lea suodjalit ja nannet sámegielaid maiddái almmolaš organisašuvnnain". Mearrádusas deattuhit sámegiela geavaheami gulahallamis sihke siskkáldasat ja olggos guvlui. Mearrádusas namuhuvvo maiddái Sámedikki dievasčoahkkin, ja earret eará ahte "Sámedikki mihttomearrin ferte leat ahte ovdal lagi 2022 leat buot áššebáhpírat davvi-, julev- ja máttasámegillii".

Otná dilli lea ahte eanas dievasčoahkkinášshit leat dušše dárogillii, ja dávjá dušše mearrádusárvalus jorgaluvvo davvisámegillii. Muhtun hárvenaš dáhpáhusas jorgaluvvojut mearrádusárvalusat julev- ja/dahje lullisámegillii. Dušše moadde dievasčoahkkinášhi, nu go rádi diedáhus, Sámedikki bušeahhta ja Sámedikki jahkediedáhus jorgaluvvojut davvisámegillii. Sámedikki jorgalanbálvalus lea mihtiduvvon dálá jorgalanbálvalusaid mielde..

15.2 Sámedikki hálldahus

15.2.1 Organisašuvdnakárta

Lassin daidda fágaossodagaide mat leat namuhuvvon fágakapihtaliin, leat Sámedikki čuovvovaš hálldahuslaš ovttadagat:

- Direkterra stába.
- Hálldahusossodat (HÁL).
- Gulahallanossodat (GUL).

15.2.2 Direkterra stába

Stábas lea 2 jahkedoaimma.

15.2.3 Hálldahusossodat (HÁL)

Ossodagas leat 35 jahkedoaimma ja vihtta juhkosa:

- Juogus DGT ja doaimma várás.
- Arkiivajuogus.
- Bargiidjuogus.
- Ekonomijajuogus.
- Bušeahhta ja ovttastahttinjuogus.

Hálddahusossodagas lea ovddasvástádus earret eará mašiidnagálvvuid ja prográmmagálvvuid oastimis ja doaimmas hálddahussii ja politihkkariid várás, arkiiva hálldašeapmi, bargiidpolitihkka ja bargiid čuovvuleapmi, bálkávuogágada administreren, rehketdoallovuogádat ja oastimat, sámediggevistti doaibma, siskkáldas bearráigeahčan ja sihkarvuhta. Ossodagas lea maiddái bajimuš ovddasvástádus Sámedikki bušeahdas, jahkediedáhusas, dieđáhusbarggus, doarjjanjuolggadusain ja digitaliseremis Sámedikkis.

15.2.4 Gulahallanossodat (GUL)

Ossodagas leat 12 jahkedoaimma ja guokte juhkosa:

- Gulahallanjuogus.
- Girjeráđojuogus.

Gulahallanossodagas lea ovddasvástádus Sámedikki diehtojuohkin- ja gulahallandoaimmas, sámediggeráđi geavatlaš čoahkkinláhčimis ja Sámedikki bibliotehkadoaimmas.

15.2.5 Sámedikki kánturstruktuvra

Sámedikki kánturstruktuvra lea geográfalaččat lávdaduvvon 8 iešguđege báikái mat leat:

Sámedikkis lea dan rájes go dat ásahuvvui leamaš lávdahálddahus ja váldochálddahus lea oppa áiggi leamaš Kárášjogas. Sámedikki kantuvrrat leat deatalaččat sámi guovlluin. Dat leat veahkehan čohkkes buriid fágabirrasiid ja deatalaš gealbobargosajiid viehka smávva bargomárkanin. Sámediggi lea lihkostuvvan oažžut dakkár lávdaduvvon kánturmálle mas gealbobargosajit eai leat sorjavaččat báikkis.

15.3 Hálldahusa árvvut, višuvdna ja mihttomearri

Min árvvut govvidit movt mii galgat deaivvadit ja láhttet earáiguin, sihke siskkáldasat ja olggo bealde. Dát galgá leat vuodđun movt mii deaivvadit birrasiiguin. Muđui galget árvvut ipmirduvvot vuodđovuordámušan movt mii čoavdit min bargguid. Árvvut galget váikkuhit olles min organisašvnna ja vuhttot min organisašvnna kultuvrras, leat oidnosityearáide, ja deattuhuvvot sihke buriid ja heajos áiggiid.

Min árvvut leat:

Sámi giella ja identitehta:

- Sámeigiella lea váldogiella Sámedikkis.
- Mii leat rámis go ovddastit sámi álbmoga.
- Girjás Sápmi.

Rabasvuohta:

- Min eallima oidnet olggobealde servodat ja mii oaidnit servodaga.
- Jođiheaddjít muitalit čielgasit mihttomeriid.
- Mis leat čáhkkelis proseassat.
- Mis leat arenat ealli digaštallamiidda, rábmái ja moaitimii ja vuogádat dieđihemiide.

Verddevuohta - ovttasbargu ja doahttaleapmi goabbat guvlui.

- Mii gullat oktii, veahkehit guhtet guoibmámet ja dahkat guhtet guoibmámet buorrin.
- Mii čáhkket saji.
- Mii árvvusatnit buohkaid.

Geavaheaddjái fokus:

- Mis lea fokus geavaheddjiid dárbbuide.
- Mii leat beaktílat resurssageavaheamis.
- Mii leat profešsunealla ja addit kvalitehta.
- Mii váldit vuhtii birrasa.

15.3.1 Hálldahusa bajimuš mihttomearit

Sámediggi galgá leat rabas, álki geavaheaddjái ja čáhkkel - Sámediggi álbmoga várás. Oktavuohta sámi álbmogiin galgá álo leat vuodđun Sámedikki politihka ovddideamis. Sámedikkis galgá maid iežas barggus leat buorre gulahallan guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin.

Sámediggi galgá buktit buriid rámmaid sámi giela, kultuvrra ja servodaga ovddideapmái.

Aktiivvalaš gulahallama bokte servodagain addit mii ávkkálaš ja áigeguovdilis bálvalusaid main lea buorre kvalitehta.

Ávkkálaš bálvalusat sámi servvodagas Nyttige tjenester i det samiske samfunnet

Gulahallan ja buorre beaggin
Kommunikasjon og godt omdømme

Duddjon
Utføre, produsere, utvikle

15.3.2 Gelbbolašvuodāloktan sámegielas

Sámedikki hálddahus bargá giellagelbbolašvuoda loktemiin iežamet bargiid gaskkas. Mihttomearri lea oažžut eanet arenaid siskkáldasat gos sámegiella geavahuvvo bargogiellan, nu ahte eat dárbbas dulkka dahje jorgalanbálvalusaid.

15.3.3 Bargobiras

Mihttomearri min bargobiraspolithkain lea oažžut bargosaji mii lea buorre, mii ovdánahttá, duhtada ja lea oadjebas buot mielbargiide. Dán mii olahat go láhčit saji dearvvašvuhtii, birrasii ja sihkarvuhtii buot bargguin maid mii bargat bargosajis ja viidáseappot movttiidahttit jođiheddjiid ja mielbargiid leat mielde háhkamin buori bargosaji. Buori bargosajis lea árvu sihke ovttaskas bargái ja mielddisbuktá maid buori mihtoolaheami.

16 Mearkkašumit ášši 052/19 meannudeamis

[Plána ja finansalávdegoddi](#)

Mearkkašupmi 1

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid riikkasearvvi (NSR)/GB/ÅaSG Anne Henriette Reinås Nilut bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvis (NSR) Nils Mikkelsen Utsi, Tor Gunnar Nystad, Klemet Erland Hætta, Bargiidbellodaga (BB) Ronny Wilhelmsen, Tom Sottinen, Guovddášbellodaga (GB) Cecilie Hansen, Åarjel-Saemiej Giehl (ÅaSG) Jovna Zakarias Dunfjell, dorjot.

Sámediggi ferte árvvoštallat eanet deattuhit sámi giella- ja kulturgelbbolašvuoda olggobeallái almmuhemiid oktavuođas. Ovdamearkan dasa sáhttet leat bargu nugo design, layout, kampánjjat ja oppalaš gulahallanbargu.

Mearkkašupmi 2

Mearkkašupmi ovddiduvvon Guovddašbellodaga (GB)/NSR/ÅaSG Cecilie Hansen bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvis (NSR) Nils Mikkelsen Utsi, Tor Gunnar Nystad, Anne Henriette Reinås Nilut, Klemet Erland Hætta, Bargiidbellodaga (BB) Ronny Wilhelmsen, Tom Sottinen, Åarjel-Saemiej Giehl (ÅaSG) Jovna Zakarias Dunfjell, dorjot.

SÁMI MUSEAT

Sámediggi lea hui fuolas sámi museaid ekonomalaš rámmaid dihtii. Ráđđehusa stáhtabušehta evttohus vealaha min sámi ásahuaid norgga ásahuaid ektui mii lea hui imašlaš ja šállošahti. Mávssolaš historjá ja kultuvra sáhttá massojuvvot ja gelbbolašvuhta balahuvvo jávkat. Sámediggi čujuha ahte juolludusaid váilun bázahallama, doaimma ja ovdáneami ektui dasa lassin og váilu bálká- ja haddegoargŋuma mudden dagaha ahte šaddá erohus norgga ja sámi museaid ja ásahuaid gaskka. Dát sáhttá muittuhit sakka dáruiduhttinproseassa man oktavuođas geahčaledje jávohuhttit ja hávkadit historjjá masa dát museat dál leat deatalaš kultuguoddit ja gaskkusteaddjit. Sámediggi bivdá ahte min sámi museat ja fágabirrasat biddjojuvvorjat beaiveortnegii konsultašuvnnain boahtteáiggis juolludeaddji eiseválddiiguin ja ráđđehusain.

Mearkkašupmi 3

Mearkkašupmi ovddiduvvon Guovddašbellodaga (GB)/NSR/ÅaSG Cecilie Hansen bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvis (NSR) Nils Mikkelsen Utsi, Tor Gunnar Nystad, Anne Henriette Reinås Nilut, Klemet Erland Hætta, Bargiidbellodaga (BB) Ronny Wilhelmsen, Stnnøve Søndergård, Tom Sottinen, Åarjel-Saemiej Giehl (ÅaSG) Jovna Zakarias Dunfjell, dorjot.

RÁJÁRASTÁ SKUVLAOVTTASBARGU

Sámediggi oaivvilda ahte sámi mánáin galgá leat buorre sámi skuvlafálaldat sin lagaš birrasis, ja lávdegoddi čujuha ahte gielldain lea ovddasvástádus vuodđoskuvlafálaldagas. Ollu jagiid badjel lea ovdánan buorre ovttasbargu Deanu ja Ohcejoga gielldaid gaskka prošeavtta "Rájiidrasttildeaddji skuvlaovttasbargu Sámis" bokte, mii lávdegotti mielas lea buorre ja rájáidrasttildeaddji riikkaidgaskasaš perspektiivvas. Sámis eai leat ráját, eaige dat berreše leat og jurddašit sámi giela, kultuvrra ja bajásšaddama ahtanuššama. Lávdegotti mielas lea dát ovttasbargu innovatiivvalaš maid lea stuorra vejolašvuhta fievriderit earáide, seammás og dat addá vejolašvuoda sámi mánáide oažžut oahpahusa ja skuvlafálaldaga lagas birrasis.

Sámediggi bivdá Sámediggeráði čuovvulit prošeaktajoavkku rapporta viidáset barggustis, nu ahte rapportas lea ávki maiddái eará skuvllaide rádjaguovlluin gos leat oahppit mángga riikkas ja áinnas ovttasdoaibman eará sámedikkiigun dán lagan fálaldaga ovddideames.

Mearkkašupmi 4

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid riikkasearvvi (NSR)/GB/ÅaSG Tor Gunnar Nystad bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvis (NSR) Nils Mikkelsen Utsi, Anne Henriette Reinås Nilut, Klemet Erland Hætta, Guovddášbellodaga (GB) Cecilie Hansen, Åarjel-Saemiej Giehl (ÅaSG) Jovna Zakarias Dunfjell, dorjot.

SÁMI VIESSU – DEARVVAŠVUOĐA DEAIVVADEAPMI VUORASOLBMUIDE.

Dál ásahuvvo njuolgga doarjaortnet geavaheaddjiguillot fálaladaga ovddideapmái dearvvašvuoda siskkobealde sámi guovlluin gos sámit leat unnitlogus.

Oslo Sámi Viessu lea čađahan prošeavtta "Dearvvašvuoda deaivvadeapmi sámi vuorasolbmuide" mánga lagi. Doaibmabidju ásahuvvo dál fásta ortnegin njuolggadoarjan Sámedikkis. Várrejuvvo 100 000 ru njuolggadoarjan Oslo Sámi vissui dearvvašvuoda deaivvadeami čađaheapmái sámi vuorasolbmuide 2020:s.

Sámediggi ádde ahte doaibmabidju dárbaša eanet ruhtadeami ja áigu čuovvut bušeahettaovdáneami boahttevaš lagiin.

Sámediggi ávžžuha Oslo gieldda doarjut doaibmabiju ekonomalaččat vai gieldda sámi ássit ožzot dohkálaš fálaldaga.

Mearkkašupmi 5

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid riikkasearvvi (NSR)/GB/ÅaSG Anne Henriette Reinås Nilut bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvis (NSR) Nils Mikkelsen Utsi, Tor Gunnar Nystad, Klemet Erland Hætta, Guovddášbellodaga (GB) Cecilie Hansen, Åarjel-Saemiej Giehl (ÅaSG) Jovna Zakarias Dunfjell, dorjot.

Čuovvoleapmi gielldaid dásis

NAČ 2016:18 Váibmogiela čuovvoleapmi gielddaid dásis eaktuda ahte Norgga ráđđehus ja Stuorradiggi heivehit ja lasihit resurssaid gielddaide/skuvlaeaiggáidiida nu ahte sáhttet olahit doaibmabijuid maid Váibmogiella ávžžuha. Dát šaddá ovdamearkka dihte hui áigeguovdil dál go ođđa oahppoplánat galget doaibmagohtet, gos garra giellamodeallat leat guovddážis dahje go gielldat čuovvulit Váibmogiela ávžžuhusaid ja Sámedikki vuodđoeavttuid gielddaide iežas sámegielat ássiide ektui.

(Čujuhus dievasčoahkkin mearrásusa ášši 044/16 NÁČ 2016:18 Váibmogiella - Sámedikki vuodđu ja eavttut / Vaajmoegiele - Saemiedigien våarome jih premiss)

Mearkkašupmi 6

Mearkkašupmi ovddiduvvon Åarjel-Saemiej Giehl (ÅaSG)/NSR/GB/ Jovna Z. Dunfjell bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvis (NSR) Nils Mikkelsen Utsi, Tor Gunnar Nystad, Anne Henriette Reinås Nilut, Klemet Erland Hætta, Guovddášbelloga (GB) Cecilie Hansen, dorjot.

Sámediggi mearkkaša Lohkanguovddáža ruhtarámmaid go lea nationála guovddáš. Sámediggi bivdá Sámediggerádi iskat makkár ruhtarámmat Lohkanguovddážis leat, ja dasto gávn nadit ahte leago teaksta stuorradiggediéðhusas 21 (2016-2017) čuovvuluvvon ráđđehusa beales iešguđege bušeahttaproposišuvnnain mat leat ovddiduvvon Stuorradiggái: "Innlemming av nasjonale sentre i vertsinstitusjonene vil gi samme organisatoriske rammer for disse og Senter for samisk i opplæringen. Departementet vil gå i nærmere dialog med Sametinget og Samisk høgskole om hvordan oppgavene til det samiske senteret kan harmoneres med oppgavene til de nasjonale sentrene. Departementet tar sikte på å gi senteret grunnfinansiering på lik linje med de andre nasjonale sentrene og kommer tilbake til dette i forbindelse med statsbudsjettet for." (Nationála guovddážiid laktin verddeásahusaide addá seamma organisatuvralaš rámmaid daidda ja Lohkanguovddážii. Departemeanta áigu lagabuidda gulahallat Sámedikkiin ja Sámi allaskuvllain mainna lágiin lohkanguovddáža doaimmaid sáhtášii harmoneret nationála guovddážiid ektui. Departemeanttas lea áigumuš addit guovddážii vuodđoruhadeami seamma dásis eará nationála guovddážiguin ja máhccá dasa fas stáhta bušehta oktavuođas.

Sámedikki dievasčoahkkin

Mearkkašupmi 7

Bargiidbellogat, áirras Ronny Wilhelmsen, Olgeš ja Nordkalottfolket:
Bellodagaid bušeahttadokumeanttat

Sámedikki bušeahttagiedahallan lea guovddáš oassi sámi servodaga ovdáneamis. Sihkkarastin dihte dohkálaš barggu bušeahtain ja bušeahttaevttohusaiguin, lea deatalaš ahte maiddái opposišuvdnabellogaide lea vejolaš bušeahttaloguid oažžut mat leat rehketbáhpírii čállojuvvon ja nu oainnášedje ollislaš rehketgova gessosiiguin ja vuoruhemiiguin.

Sámediggi hábme boahttevaš bušeahttadokumeanttaid rehketbábirin maid sádde buot Sámedikkis ovddastuvvon bellodagaide sihkkarastin dihte buriid ja nana rámmaid bušeahttabargui.

Mearkkašupmi 8

Bargiidbellodat, áirras Synnøve Søndergaard:

Bargiidbellodat čujuha Stuoradikke dieđáhussii sámegiela, kultuvrra ja servodateallima birra mas maid lea Sámedikki bušeahttagáibádus.

Go guoská Sámedikki doarjja lassáneapmái mii lea ráđđehusa stádabušehta evttohusas, de lei bušehtas ollu merkejuvvon ruhta. lige das galli, ovdal go doarjja geavahuvvo ferte fas ráđđadallat departemeanttain.

Sámediggi lea ožzon 13 000 000 čuovvulit Váibmogiela ja 1 000 000 ru. Sámedikki hárđin bargui. Diet leat doaimmat maid maiddai BB áigu vuoruhit dán lagi bušehtas. Seammás manná diet Sámedikki válldi vuostá dego olmmošválljejuvvon orgánan, gos Sámedikkis alddis galgá leat vejolašvuohta vuoruhit ekonomalaš váíkuhangaskaomiid.

Dán lagi lea ráđđehus mearridan gokko ángiruššat, muhto Sámediggi ferte ieš mearridit gokko sámi servodagas geahpidit. Diet mielddisbuktá ahte Sámedikkis odne lea dušše fápmudus geahpidit.

Mii čujuhit Bargiidbellodaga molssoeavttolaš stádabušehttii mii livčče Sámediggái addit 64 miljovnna eambbo sámi ulbmiliidda. 60 dán livčče Sámediggi njuolggut ieš beassan hálldašit. Dás lea maid mielde bálká buhtadus ja haddegoargnjun.

Bargiidbellodaga molssaeavttolaš stádabušehta vuodul háliida BB vuoruhit nannet ja ángiruššat sámegiel oahpponeavvuid lasihit. Ja maiddá i eambbo digitaliseret oahpponeavvuid giela váras. Lea maid stuora ruhtadárbu mánáidsuodjalussii, ja psyhkalaš dearvvašvuođabálvalusaide, ja diet dárbu ferte bidjot boahtte lagi bušehttii.

Sámediggi lea hálldašan girje- ja kulturbussiid 2002 rájes. Dieid 16 jagis leat busset ovdánan buohatalaga sámi servodaga dárbbuiguin, ja odne leat dat sihke girje, kultur, dearvvašvuođa ja deaivvadanbáiki. Dieid hálloidat doalahit, nannet ja ovddidit.

Sámediggi lea odne deháleamos sámi girjjálašvuođa ja eará sámegiel ávdnasiid ruhtadangáldu. Danne lea dehálaš ahte ruhtadeapmi gillii ja girjjálašvuhtii nannejuvvo. Muhto giela gaskkusteapmi lea seammá dehálaš ja gaskkusteapmi ferte ollet sámi guovlluide

Mearkkašupmi 9

Olgeš, áirras Nils Ante Oskal Eira, Nordkalottfolket, Ovddádusbellodat ja Bellodatsorjjasmeahtun áirras Kåre Olli Nils Ante Oskal Eira 05.12.2019

Riikarevišuvnna guorahallamiid mielde doarjaruđain maid Sámediggi hálldaša, de berre oppalaččat gáibiduvvot buoret reporteren doarjaoažžuin, gos áigeguovdilis bohtosat bohtet buorebut oidnosii.

Sámediggi háliida danin ásahit rehketdoalloraporterema giellahálddašansuohkaniin mat ožžot doarjaga maiddái vuodđo- ja bálvalusosiin.